خدا آفرین

ترکی - فارسی
اجتماعی - مدنی آیلیق ترکی
سال [illegible] شماره [illegible] ۵۸ تیر ۸۸
Jul 2009,Say 58 - IL 6
۱۰۰۰ تومن

بسم الله الرحمن الرحیم

خداآفرین ۵۸

ایچینده کیلر

سوروملو مودیر	۲
میرزا محمد هجری	۴
ادبی تنقید – واقیف بهمنلی	۱۰
سید فاضیل دئمیشکن	۱۵
بیزه ماشاا...	۱۷
مومیایی اولونموش...	۲۰
اوغلوم	۲۱
آنارشیست	۲۳
اولن من دئییلدیم	۲۴
قارا لکه بیاضدا	۲۶
ایگرنچی تاناکورا بازاری	۲۷
شعریمیز	۲۹
کیم کیمدیر؟	۳۵
با خشونت کودکان چه باید کرد؟	۳۹
سوز سنده – صبیر داشی	۴۲
جزا	۴۶
بایاتی	۵۴
اوزان صنعتی	۵۵
بولبول - گول	۵۷

ماهنامهٔ فرهنگی اجتماعی خداآفرین

سال ششم ، شماره ۵۸ تیر ۶۰ صفحه ۱۰۰۰تومان

مدیرمسئول، سردبیر و صاحب‌امتیاز :

دکتر حسین شرقی دره‌جک

دبیر و امور بازرگانی: دکتر (افتخاری) صدیار وظیفه ائل‌اوغلو

مدیر داخلی : علی محمدنیا

تایپ و ادیت: منوچهر فضلی آزرائللی

صفحه آرایی : کاوه فضلی خلف

با تشکر: آقای یلتقیان

نظارت چاپ و لیتوگرافی : ندا ۷۷۵۲۳۱۶۹

چاپ: ارسبارانهٔ تهران خیابان ظهیرالاسلام چهارراه خانقاه پاساژ گوهری‌نصب طبقه زیرزمین شماره ۳ – تلفن: ۷۷۵۲۲۴۳

زمینه مجله : فرهنگی، مسایل اجتماعی، معلومات عمومی، طنز و سرگرمی سالم

روش مجله : آموزشی ، تحقیقی، خبری، اطلاع‌رسانی، پژوهشی

گستره توزیع : استانهای آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل و تهران

Khudafarin

Cultural & Social Monthly Magazin

Managing Director, concessioner & chief Editor:
Dr,Hossein Sharghi Darejak (soy türk)

Xudafərin

Aylıq mədəni, elmi, ictimai dərgi
Təsisçi, məsul müdür və baş redaktor:
Dr. Hüseyn Şərqi (Soy Türk)
İl:6, sayı: 58 yer: Tehran
Tel: (+98) 9192281916

آثار ارسالی به صورت زیر باشد:

بر روی یک صفحه A4 باشد/ از ارسال مطالب تکراری خودداری شود/ نشانی دقیق پستی، تلفن، درجه علمی، عکس و بیوگرافی خود را ضمیمه مقاله کنید/ برای معرفی آثار هنری و کتاب دو جلد برای مجله ارسال کنید./ زبان مجله ترکی- فارسی است.

Adress: 131145-147, Tehran, P.o. Box:Iran
Email : xudafarin_ar@yahoo.com

نشانی مجله :

تهران، خیابان انقلاب، ابتدای وصال شیرازی، پلاک۹، طبقه سوم، واحد۵

Tel: 66460895 – Fax: 66493084

صندوق پستی: تهران ۱۴۷-۱۳۱۱۴۵

سوروملو مودیردن...

بو تورپاقلاردا ایزیم وار منیم...

دکتر حسین شرقی

هئچ آلیشمادیغیم بیر دورومالا، هئچ گؤرمه‌دییم بیر گونله تانری‌نین منه نصیب ائتدییی ایمکانلا بو ایل اؤلکه‌نی دولاشماغا باشلادیم، یاشادیغیم تهران سونرا آدی قوم اولان بیر دییار (آتالار دوز دئمیش چوخ قوملاق) سونرا داها ایره‌لیله‌دیم بیر چوخ شه‌هر- کند کئچه‌رک اؤلکه‌نین ان اوزاق سینیرلاری گؤنئیه دوغرو گئتدیم، قشم- کیش، بندرعباس نه بیلیم او قدر یئرلر کی سایی، یوخ حئسابی یوخ، هر یئرده بیر دیلله، بیر آغیزلا قارشیلاشدیم سئوگی گؤردوم، دوستلوق، قارداشلیق و اورتاق حوضورومو‌زو پایلاشدیق، آنلاشاجاق دیل، پایلاشاجاق سئوگی تاپدیق، تخمینن بئش مین کیلومتر یول کسدیم، بو شه‌هردن جم-ه شیرازدان ایصفهانا، بندعباس‌دان کرمانا و ... آنجاق بیر شئی آنلادیم بو تورپاقلاردا منیم ده ایزیم وار!!

اینانمیرسینیز شیرازا گئدین، اورادا فیروزآبادا سونرا کرمانا گئدین اورادا والی کرمانینی زییارت ائدین و اونون تورکجه دیوانینی اوخویون، ایسته‌سینیز قوما، ساوه‌یه اورادان تفرشه (قیزیلجا و دیگر کندلره) گئدین و باخین گؤرون منیم ده بو دییاردا سیلینمز ایزیم وار تفرشین قیزیلجاسیندان، شیرازین فیروزآبادینا، تبریزدن- تهرانا، تهران‌دان قوما، قومدان ساویه، همدانا، اوردان بیجارا، زنجانا، اردبیله، طارما، انجیله ایستر داها اوزاقلارا ماکویا، جلفایا، سویوق بولاقدان خویا یا خود ائله بو یاخینلیقدا خلجستان دئیه بویوک بیر منطقه‌یه شهریاردان توتموش تا اورتا ایالت‌لرده یاشایا منیم کیمی ایزسیز اینسانلارین دییاری، ائله واوان، اسلام‌شهر، کرج، رودهن، ورامین هئچ چوخ اوزاقلاری دئمیرم شهرری و اورادا اویان اولولاریمیز، تاریخ یاراداان و تاریخ اولان ژن و سویوموز، دئمه‌لی گزدیکجه قاشقای دان، خلجه، اورادان آذربایجانا و اورادان مختومقلو دییاری تورکمنیستانا اوزانان هله خراسان بو موقددس دییاردا یاشایان نیشابور، مشهد قوچان و داها هارالار و هارالاری دئمیرم، خداآفریندن، تهرانا، تهران‌دان نیشابورا، اوردان بیر چوخ یوردلارا اولاشدیقدا بیر

آنلامی باشا دوشدوم بو تورپاقلاردا منیم ایزیم وار، ایسترسه‌نیز دوزونو اؤیره‌نه‌سیز! بویورون سیزده گزین و گؤرون خمینه گئدین، خالخالا، آستارایا، انزلیه چوخ اوزاقلارا یوخ قولاغینیزین دیبینده قزوینه لاپ یاخیندا لواسانا، گلین دویه‌که، داشلی بورونا هله- هله آدلاری ده‌ییشمیش چوخ یئرلرده اوزونون ایزلرینی گؤره‌جک‌سن.

فیروزآباد دا ساسانی سارایینین تام بیر نئچه مئتریلینده قاشقای تورکلرینین تورکجه موسیقی سس‌لری، تفرش‌ده قیزیلجالی ننه‌نین ائوه بویور دئمه‌سی، هئچ سیزی دوشوندورمز اولماز می؟

اؤلکه داخلی بیرگه مدنی ارتیباط‌لارین گلیشمه‌سی اورتامیزدا اولان مسافه اوزاقلیقلاریندا سون قویاجاق. مدنی تدبیرلرین کئچیریلمه‌سی، تعطیل سفرلرین ترجیح‌لی یاپیلماسی بیزیم بیر- بیرلریمیزله ها بئله ایکی داغین اورتاسیندا یاشایان سینگانلی یا خود رستگان، قیزیلجالی گنج و آنالارلا- بابالارلا داها یاخیندان اورک سئوگیمیزی پایلاشا بیله‌ریک. اینانمیرسینیز بیر دنه‌یین (امتحان) ائدین.

نظره آلساق کی همن- همن یوردوموزن هر یئرینده سنی تانییان، سنه اوخشایان اورک سئوگیسینی بئله سنله آنا دیلینده پایلاشان بیری‌لرینی گؤره‌جک‌سن. بیلیرسینیز نه دئمک ایسته‌ییرم. دوبی، آلمان، چین، تایلند نه گرک‌دیر، اوز اوشاق و عاییله عضولرینی ماشینینا میندیر ها بئله اردبیله، ساویه، منجیله، آستارایا، تبریزه، ماکویا، زنجانا، طارما، تفرشه، کرمانا، بلوچستانا گؤتور، لاپ ایسترسن تورکمن صحرایا آق قالایا، خراسان دا مشهد مقدسه، قوچانا، نیشابورا گؤتور، اوز اولالارینین بوراخدیغی ایزلری گؤر. گؤر کی تا سئوه‌سن، غرورو دویاسان، عئشق حیسسی کئچیره‌سن و تاریخینله فخر دویاسان.

ایسترسن بیر اردبیلده شیخ صفیه، زنجان دا سلطانیه‌یه گئت، تبریزده ائل گولونه و باشقا- باشقا دیارلاردا ایتسه‌یین بیلگین و تاریخی قهریمانلاریمیزین ایاق باسدیغی تورپاقلارا گئدین. الینی- قولونو سالالایا- سالالایا گئت چونکی بو تورپاقلار سنیندیر. بیرآز مادی دونیادان قوپ کلیبره اورادا بذ قالاسینا لاپ قولاغی‌نین دیبینده شهرری‌یه گئت شاه عبدالعظیمه، هم ده اولو طغرل بئی-یی گؤر نه قدر درین معنوی حیس‌لر آلاجاقسان. وطن‌داش، قارداش مادی دونیا توکه‌نن، قورتاران دئییل اگر اونا قاپیلارسان اطرافیندا کی بویوکلوک‌لری اونودارسان سونرا اوز وارلیغینا بیچاق اولارسان. ائله بیزیم مجله‌نی آلیب ساتیب پولونو ..... تبریزده آقای ملازاده کیمی او ایللردیر ان ضعیف داماریمیز اولان و نشریه‌لریمیز گوجونن چیخاردیغیمیز بیر واختدا بیزه دوشمه‌نین ووردیغی ضربه‌نی ووراراق نشریه‌لریمیزی آلیب، ساتیب پولونو دا یئییب اوستوندن سو ایچیب میلیون دفعه زنگ ائتسک ده پولونو گؤندرمه‌میشدی، یازیقلار اولسون. بیزی یتیم گؤروب و حاققیمیزی یئینلره، بو جومله‌نی ده علاوه ائتدیم کی تاریخ شاهید اولسون و اؤز اینتیقامینی آلسین. چونکو بو تورپاقلاردا بیزیم ایزیمیز وار. بیز ایز آراییریز، نه مال...!

دوزه‌لیش

ده‌یرلی اوخوجولار قئید ائتمک ایسته‌ییرم کی ۵۷-جی سایییمیزدا سورواملومودیر روبلیکامیزدا دیققتسیزلیک اوجوباتیندان بیر چوخ جومله و املا یانلیشلیقلاری واردیر. من سیزدن بو باش وئرمیش قصورا گوره عذر دیله‌یه‌رک اونلاری بئله‌جه دوزلتمک ایسته‌ییرم: باشدان باشلایاراق گرجک=گرچک، سیبی=سببی، گسر=کسر، میلت او؟راق=میلت اولاراق، اونحلی=اونملی، ئیره=یئره، اولموشدوز=اولموشدور، جانلائیر=جانلانیر، حتاییدن=ختاییدن، هاو=هاوا، پالنیز=یالنیز، دوشنونجه‌دن=دوشونجه‌دن، ارته‌سیندا=ارته‌سینده، اونونن=اونون، دوعرو=دوغرو، وارلیغمیزین=وارلیغیمیزی!

حورمتله دکتر شرقی

انعکاس اوضاع سیاسی و اجتماعی دوره مشروطه در اشعار شاعر مبارز میرزا محمد هجری

استاد حسین دوستی

مقدمه

«ادوارد براون» می‌گوید: «اگر همه اشعار و آثار این دوره (دوره مشروطه) جمع آوری شود، تقریبا تاریخ منظوم انقلاب را تشکیل خواهد داد[1]».

این سخن، در حقیقت بعدی دیگر از تاریخ مشروطیت و جمع دیگری از مبارزان قلم بدست آن نهضت را معرفی می‌کند و نقش شاعران را در تحریک و تشویق مردم و روشنگری آنان تبیین می‌نماید.

شاعران، در حققیقت مبارزانی بودند که از سلاح شعر بعنوان کارآمدترین وسیله برای بیداری مردم و افشاگری جنایتها و خیانتهای استبداد قاجار و استعمار روس و انگلیس بهره گرفتند و با گوشزد نمودن محرومیتها و ناملایمتها و علل عقب‌ماندگی مردم، آنان را به مبارزه رودر رو با دربار و عمال آن فرا خواندند.

از ویژگیهای ادبیات دوران مشروطیت، پیوند شعر با اجتماع و مردم است و در این عصر، شعر از دربارها فاصله گرفته و در کوچه و بازار و اجتماعات مردم وارد شد. «مردم‌گرایی» خصوصیت بارز شعر این دوره است و شاعر دروه مشروطه، ضمن اینکه نوک تیز پیکان سروده‌های خود را بسوی دربار قاجار و ایادی آن هدف گرفته است، احساسات درونی مردم ستم کشیده را نیز در اشعار خود متجلی می‌کند.

شاعران در این نهضت، ضمن استفاده از واژه‌های فاخر و متین، حریم واژه‌های اشرافی را شکسته و واژه‌های مردمی و ساده کوچه و بازار را در شعر خود راه دادند. فاصله اشعار با زندگی مردم کم شده و کلید واژه‌های مبارزه، عدالت، فقر، محرومیت، گرسنگی، ظلم و ستم، قانون خواهی، ظلم‌ستیزی، اجنبی‌پرهیزی، آزادی خواهی، وطن دوستی و ... در این اشعار، برجستگی خاصی پیدا نمودند.

به همین دلیل، شاعرانی چون: ملک‌الشعرای بهار. دهخدا، عارف قزوینی، نسیم شمال، ادیب‌الممالک فراهانی، میرزاده عشقی، فرخی یزدی، میرزا علی‌اکبر صابر، ... به ماندگاری و جاودانگی رسیدند و آثار آنها، امروزه بعنوان یکی از مهم‌ترین منابع و ماخذ دوره مشروطیت محسوب می‌شود.

این شاعران به خوبی، رسالت خویش را در این دوره انجام دادند و از این وادی پر مخاطره، سرفراز و جاودانه بیرون آمدند. اوج رشادت و آزادمنشی در شعر این مبارزان موج می‌زند و اشعار آنان گاهی چنان قوی و رسا بوده که در پاره‌ای از مواقع، اثر آنها از اثر تجهیز قشون برای نبرد مسلحانه، بیشتر کارگر شده و مردم ستمدیده را با شوق بیشتری به مبارزه تهییج نموده است.

[1] - تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطه، ج۱، ص۶۲

یکی از شاعران دوره مشروطیت که در عهد فقر وفاقه و دوره استبداد قاجاری متولد شده و در بحبوحه انقلاب مشروطیت، به تبریز مهاجرت و در کوران آن انقلاب زیسته و وقایع را به چشم دیده، شاعر ستم کشیده هریسی، مرحوم میرزا محمد هجری است.

نگاهی به حیات هجری

میرزا محمد هجری فرزند کربلایی عباس در سال ۱۲۶۶ ه.ش (۱۳۰۶ه.ق) همزمان با ایام پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار- در محله آبدالو در شهر هریس از استان آذربایجان شرقی پا به عرصه هستی نهاد[۲].

تحصیلات مقدماتی را در مکتب خانه محله نزد استادان و علمای آن زمان به پایان برد و در محضر درسی «ملاسیف ا... = ملاسیفی» قرآن را فرا گرفت و از ۱۵ سالگی به سرودن شعر پرداخت[۳].

هجری در ۲۰ سالگی (در سال ۱۲۸۶ه.ش)[۴] و به روایتی در ۳۰ سالگی[۵] و به روایتی دیگر در ۴۱ سالگی (در سال ۱۳۰۸ ه.ش)[۶] به تبریز مهاجرت می‌کند. مدتی در تبریز به کارگری پرداخته، سپس در چایکنار، مغازه‌ای دایر می‌کند. هجری در تبریز با شعرای معروف آن شهر مجالست و موانست داشته و مغازه او پاتوق شعرا بوده است. وی نام مغازه‌اش را «کاشانه» می‌گذارد. شاعر معروف تبریز، شیخ محمد علی در همین مورد گفته:

«هجری دوکانین آدین، بس نئیه کاشانه قویوب؟
گوئییا بو گؤزل آدی، او سفیهانه قویوب![۷]»

هجری، خودش در شعری می‌گوید:

گوشه کاشانه من رشک کاخ
خانه دل منزل دلدار من[۸]

شاعرانی که با هجری، مؤانست داشتند و به «کاشانه» او رفت و آمد می‌کردند عبارتند از: «مشکوه، یئیتم، بهادری، صحّاف، نحلی، ثابت، نالان، ...».

مغازه او یا همان «کاشانه» هجری با حضور این شعرا تبدیل به یک انجمن ادبی فعال شده بود.

در سال ۱۳۱۰ ه.ش (۱۳۵۰ه.ش) سیل مهیبی تبریز را فرا گرفت که مغازه هجری نیز در گرداب این سیل گرفتار شده، دار و ندارش دستخوش سیل گردید.

پس از وقوع این حادثه، هجری به «شاهرود» در استان خراسان نقل مکان کرده و در کارخانه کبریت‌سازی- آذر کبریت- بعنوان منشی، مشغول به کار می‌گردد. لیکن بیماری سختی او را گرفتار می‌کند و مجددا به زادگاهش هریس باز می‌گردد[۹].

هجری در هریس، مغازه‌ای دایر می‌کند که هم مغازه‌اش بود و هم خانه‌اش. وی باقیمانده عمر خویش را در این مغازه می‌گذراند. در شب وفات، به مغازه هجری دستبرد زده شده و دارایی وی و دفاتر شعرش به غارت می‌رود[۱۰]. گویا یکبار نیز مغازه‌اش توسط ماموران رضاشاه به آتش کشیده شده و همه سرمایه و دارایی‌اش طعمه حریق می‌شود[۱۱].

۲- تاریخ هریس، ص ۳۱۰
۳- شهرستان هریس و جلوه‌های طبیعی، اجتماعی و هنری آن ص ۲۹۰
۴- روزنامه مهد آزادی، مورخه ۸۱/۵/۲۷
۵- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۱۲/۷
۶- مهد آزادی، مورخه ۸۱/۷/۸
۷- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۱۲/۷
۸- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۸/۱۸
۹- تاریخ هریس، ص ۳۱۱
۱۰- شهرستان هریس و جلوه‌های طبیعی، اجتماعی و هنری آن ص ۲۸۹، روزنامه مهد آزادی، مورخه ۷۸/۳/۲۹
۱۱- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۱۲/۷

هجری چند روز قبل از وفاتش، قصیده‌ای سروده و از بخت بد و زندگی محنت‌بار خود چنین نالیده بود:

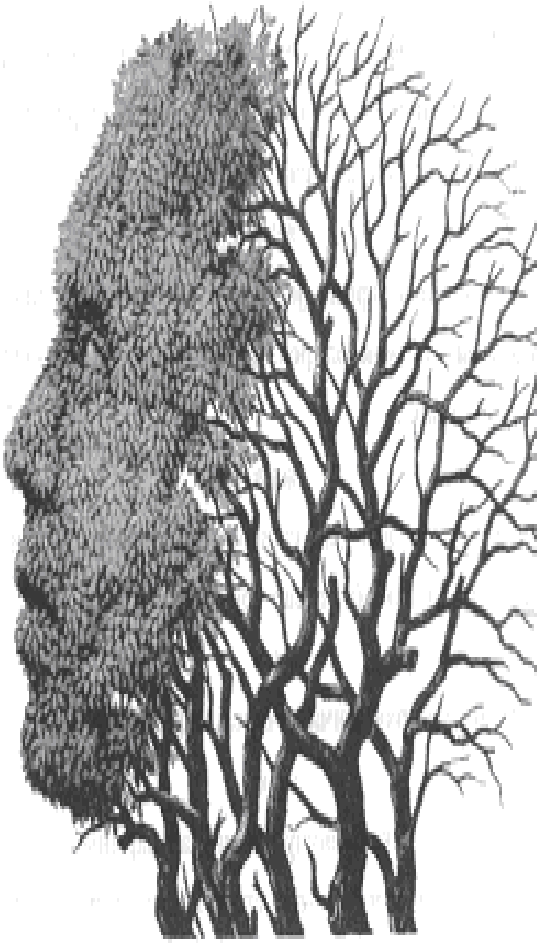
دونیاده هر طیور و وحوشون مکانی وار
یوخدور منیم کیمی، بیری بی‌خانمان اولان
سینم دولوبدو دردا ییله، نئی تک سیزیلدا ییر
گزدیم، تاپانمادیم، اؤزومه همزبان اولان
ناشی طبیب‌لر مرض اوسته، مرض قویور
ای چاره ساز درد دل ای مستعان اولان [۱۲]

هجری اولادی نداشت و ازدواج او با «خانم نساء» به طلاق کشیده بود که هجری بعد از این شکست در سالهای جوانی، به شیراز رفته و سالها در آن دیار ماندگار شده بود.

او تمام عمر، تنها زیست و علیرغم اخلاق خوش و سلوک موقرانه‌اش،کسی را شریک زندگی خود نساخت و به الفت با مردم، رغبت نشان نداد. در شعری که بر سنگ مزارش نوشته شده، آرزوی مؤانست با فرهاد- عاشق معروف شیرین را می‌کند:

فرهاد کوه کن گر اولا یدی موعاصریم
الفت توتاردی «هجری» شیرین کلام ایله

سرانجام شاعر انقلابی آذربایجان، میرزا محمد هجری در سن ۶۸ سالگی در روز جمعه پنجم آبان سال ۱۳۳۴ ه.ش به روایت استاد حاج موسی هریسی‌نژاد (از دوستان هجری[۱۳]) و به روایت آقای محرم فرزانه در کتاب «شهرستان هریس و جلوه‌های طبیعی، اجتماعی و هنری آن» در هفتم تیر ۱۳۳۴ در شهر هریس چشم از جهان فانی فرو می‌بندد[۱۴]. و از حیات سخت و دردناک خویس رهایی می‌یابد. گورستان رحیمه امانتدار پیکر پاک این شاعر رنجکشیده می‌باشد. تاریخ وفاتش در سنگ مزار مورخه ۱۲۳۴/۷/۵ را نشان می‌دهد!

ویژگی‌های اشعار هجری

متاسفانه اشعار هجری تا حال جمع آوری و چاپ و منتشر نشده است و نمونه‌هایی در روزنامه‌ها و کتابها به نقل از دوستان و ادب دوستان نقل شده است. البته احتمال دارد اشعار زیادی از وی به جا نمانده باشد. چرا که چندین بار اموال و آثار او طعمه حوادث غیر مترقبه شده است.

یکبار در سیل ۱۳۱۰ در تبریز مغازه‌اش طعمه سیل میشود، یکبار در هریس، مغازه‌اش توسط شاهدوستان (طرفداران خاندان پهلوی) به آتش کشیده می‌شود و بار سوم آن هم در شب وفاتش

[۱۲]- روزنامه مهد آزادی، مورخه ۸۱/۷/۹
[۱۳]- تاریخ هریس، ص۳۱۶
[۱۴]- شهرستان هریس و جلوه‌های طبیعی، اجتماعی و هنری آن، ص ۲۹۰

مغازه‌اش مورد دستبرد قرار گرفته و هست و نیستش به سرقت می‌رود!

لذا در قضاوت اشعار وی، ناچار باید به همین آثار موجود بسنده کرد. با توجه به تاریخ تولد وی ۱۲۶۶ص.ش یا ۱۲۶۷ه.ش- هجری در دوره قاجاریه در سالهای مبارزه مردم با حکومت قاجار و استعمارگران روس و انگلیس متولد شد و در ایام مشروطیت، جوانی ۲۰ ساله بوده است. پس اشعار وی، بیانگر اوضاع اجتماعی آن دوره و تجلی دردهای مردم محروم و فقیر عصر مشروطیت است. شعر زیر که با الهام از شاه نعمتا... ولی (شاعر و عارف بلند آوازه قرن هشتم هجری قمری) سروده شده است دغدغه‌های فکری هجری را نشان می‌دهد که درد مظلومین و مستضعین جامعه و رنجها و محرومیت‌های آنان را در عمق وجود خود احساس کرده بود:

جهان بر ناکسان روشن، کسان را داج می‌بینم
نیمدانم چنین است یا که من قیقاج می‌بینم؟
در این دریای موج آور ز «هجری» پندگیر ای دل
که بر تیر ملامت‌ها ترا آماج می‌بینم!

اشعار هجری، مملو از انتقاد از اوضاع کشور است. وی نظام ارباب رعیتی و ظلم و ستم خوانین و فئودالها را که خود طعم تلخ آن را چشیده بود، به سختی محکوم کرده و چنین فریاد و ناله سر می‌دهد:

حق سنی آی کیشی گئور کیم‌لره مؤحتاج ائیله‌دی؟
سینه‌وی تیر جفایه بوتون آماج ائیله‌دی
دوغروسو آنلامیسان، یا کی اولوب لال دیلین؟
بیلمیسن کیمدی ایشیق گوندوزیوی آماج ائیله‌دی
فورصتی گئور کیمه وئردی فلک شؤعبده باز!
منی بیر پخمه قوماریاز، اونو لئیلاج ائیله‌دی
مسئله چوخلارا معلومدی، بیرین من یازیرام
گولشن کارگری، اربابی تاراج ائیله‌دی
«هجری»ا سهم وئریبدیر سنه، خلّاق جهان
چونکی حق پامبیغینی آتماغا حلّاج ائیله‌دی[۱۵]

هجری، اشعار اجتماعی و انتقادی خود را با اسم مستعار «جین‌لی= خشمگین» در تبریز به هنگام شب، مخفیانه بر در و دیوار نصب می‌کرد و این اشعار در روشنگری مردم، بسیار مؤثر بود. این سروده‌ها، تهییج و تحریک مردم بر علیه ستمگریان و حاکمان جور بود:

هر کس کی، فطرتا یارانیب خلق دوشمنی
لازیمدی دفع شرری اونون هموطن‌لره[۱۶]

اشعار طنز هجری، ورد زبان مردم شده و دفاع از حق و حقوق ستمدیدگان جامعه، در بیت بیت این اشعار موج می‌زد.

شعر زیر را که نظیره‌ای بر شعر معروف صابر (ملت نئجه تاراج اولور اولسون نه ایشیم وار؟) می‌باشد، هجری خطاب به مرفهین بی‌درد و ثروتمندان بی‌خبر از فقرا می‌نویسد:

سن یاخشی دولان، اؤزگه‌سی هر جور اولور اولسون
هرکس آج اولور، چیلپاق اولور، عور اولور اولسون
سن تازه لیباسی ایله گزیب، کوچه‌ده پوز وئر
یوخسول کیشی انظارده منفور اولور اولسون
سن اؤز گونونو ایسته ایشیق، اؤزگه گؤزونده
دونیا ایشیغی گر شب دیجور اولور اولسون
غم خانه‌یه یول وئرمه، اگر الده وارین وار
یوخسول قولاغی کار و گؤزو کور اولور اولسون
بانکا تاپیشیر صاندیقیوی، جیبلری دولدور
کونلون پولونان ایندیکی مسرور اولور اولسون
قورخما یاریم ارشین کیمی، کسگین پیچاغین وار

---

[۱۵]- مهد آزادی، مورخه ۸۱/۷/۹ و ۷۸/۳/۲۷

[۱۶]- روزنامه مهد آزادی، مورخه ۷۸/۳/۲۹

خلقین دریسین سوی نه قدر زور اولور اولسون
ائحسان قازانین آس، قوناغین وارلیلار اولسون
اوغلان! ابوی، هرجوره مغفور اولور اولسون
یاغلی پیلووون اوستونه قوی، جوجه بریان
باس قارنیوا، آیران کاسیبا شور اولور اولسون
هرنه کی اکرسن، اونو آخیرده بیچرسن
سؤزلر کی دئدیم هر نئجه منظور اولور اولسون
«هجری» دوزوسن سؤزلری سن ریشته-ی نظمه
قورخوتما اوزون، میغمیغا زنبور اولور اولسون[17]

اگر روایت مهاجرت هجری در ۲۰ سالگی به تبریز را قبول کنیم[18]. وی درست در روزهای حساس انقلاب مشروطیت در تبریز بوده است، روزهایی که مردم به رهبری ستارخان در مقابل لشکر استبداد مبارزه می‌کرد و خطیب معروف مشروطیت، یعنی شیخ سلیم هریسی، همشهری میرزا محمد هجری نیز در صدر مبارزان فعالیت داشت(۱۲۶۸ه.ش).

و یقینا شعر زیر را خطاب به عین‌الدوله (فرمانده مهاجمین به تبریز) سروده است:

ای بوغلارین جهالت الیله بوران کیشی!
نفسین سوزیله، خانه-ی عقلی ییخان کیشی!
چوخدور سنین کیمی فقرانین قانین سوران
آخیرده قان قوسار بیلیسن قان سوران، کیشی!
بیر یئرده باتسا پالچیغا اششک، گلن سفر
بیرده عبور ائیله‌مز اوردان، نادان کیشی!

*(شاید اشاره به حضور عین‌الدوله در دوران حکومتش در تبریز است، که قبلا مبارزات مردم تبریز و مقاومتهای آنان را می‌شناخته و نباید بار دیگر با تبریز در می‌افتاد!)

یادوزدا واردی باغلادیلار جومله قول قولا
سیندیردیلار باشیزدا نئچه کرواشان کیشی؟

*(اشاره به حمله مردم به رهبری زینب پاشا به خانه والی آذربایجان در تبریز و کتک زدن ماموران حکومتی)

مسکین‌لرین قانییلا دولان شیشه‌لر سینار
اولماز دوروست، عدل الیله سینان، کیشی![19]

عشق به وطن، از ویژگیهای دیگر اشعار هجری است. عشق پرشور وی را به وطن در اشعار زیر بنگرید:

ای منیم جانیم وطن، ماوای جانانیم وطن
گر قبول ائتسن سنه، قوربانی بو جانیم وطن
گرچه جان قوربانین ائتمک کسر شانیندیر سنین
نقد جاندان باشقا نئیلیم یوخدور ایمکانیم وطن
گزمه‌رم اسکندر آسا خضر عقلیمدیر بیلیر
توپراغیندا خلق اولوبدیر آب حئیوانیم وطن[20]

و سرانجام اینکه، آیا شعر زیر اشاره به انحراف نهضت مشروطیت و گرفتاریهای ستارخان و باقرخان و قهرمانان اصیل آن نهضت نمی‌باشد؟

گلدی باشا او زاد کی، گلمزدی خیاله
گئوردوم گئوزوم ایله کاسانی اولدو پیاله
پیغامیمی کیمدی یئتیره رستم زاله
روستملری سالدی فلک پیر، چووالا![21]

دریغا که از بین رفتن دفاتر شعر هجری و عدم تدوین آثار باقیمانده وی، ما را از مجموعه‌ی شیوا و پرمحتوای این شاعر توانمند بی‌نصیب ساخته است!

هجری علاوه بر اشعار اجتماعی، سروده‌های مذهبی و عرفانی و عاشقانه نیز دارد که هرکدام در نوع خود، مطالب مفیدی را احتوا می‌کنند. اشعاری که

---

[17]- مهد آزادی، مورخه ۷۸/۳/۲۷ و ۷۸/۳/۲۹ و ۸۱/۷/۹ و ۸۱/۵/۲۷
[18]- روزنامه مهد آزادی، مورخه ۸۱/۵/۲۷
[19]- مهد آزادی، مورخه ۸۱/۷/۹
[20]- تاریخ هریس، ص ۳۱۳
[21]- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۱۲/۷

در شهرهای مختلف سروده (هریسی، تبریز، شیراز، تهران، شاهرود، مشهد...) هرکدام حال و هوایی خاص دارد.

از آثار مهم هجری، ترجمه «ثعلبیه» محمد باقر خلخالی به زبان فارسی است که متاسفانه آن نیز تا حال چاپ و منتشر نشده است[۲۲].

پایان سخن

دوران زندگی میرزا محمد هجری در سالهای پرمخاطره مشروطیت و جنگ جهانی اول و دوم، وقایع نهضت خیابانی، اشغال آذربایجان توسط روسها و نهضت ملی شدن صنعت نفت و در ایام دیکتاتوری پهلوی‌ها گذشت و او که هیچ ظلم و تبعیض و استبدادی را بر نمی‌تافت، همه عمرش را سختی کشید، دربه‌دری‌ها دید، هجری بود و هجرتها کرد، در تنهایی زیست و به تنهایی با تنها سلاح خویش- قلم و کاغذش در حد یک گروه مسلح مبارز، با دشمن دین و وطن جنگید!

جا دارد که با انتشار آثار به جا مانده وی، در یتیم اشعار او را به کف آورد، وارث او را تکریم کنیم:

دفتر منظومه گفتار من
آینه چهره افکارمن
نه پسری دارم و نه دختری
وارث من نیست جز آثار من
هرکه کند درّ یتیم آرزو
جوید اگر، یابد از اشعار من

کلام آخر، تاکید به مهارت و اطلاعات ادبی، سیاسی هجری است که در همه اشعارش به وضوح دیده می‌شود. متاسفانه در بسیاری از مقالاتی که در مورد هجری نگاشته شده او را فردی کم سواد و فاقد تحصیلات و مطالعات کافی نوشته‌اند، در حالیکه نمونه‌های اشعار فارسی و ترکی او در قالبهای مختلف غزل، قصیده، مثنوی، مخمس، چهارپاره، رباعی و در سبکهای متنوع طنز، هجو، سیاسی، اجتماعی، انتقادی، مذهبی، عرفانی، عشقی و ... و نظیره‌های او بر اشعار شعرایی همچون صابر، معجزه، شاه نعمتا... ولی و تضمین‌هایش از اشعار شعرای معروف چون سعدی و حافظ و پاسخ‌ها منظوم او به برخی از شعرا، اشتغال وی در کارخانه کبریت‌سازی شاهرود به عنوان منشی، ترجمه «ثعلبیه» از ترکی به فارسی منظوم توسط وی، همه دلایل متقنی بر وسعت اطلاعات ومطالعات او می‌باشد. ضمنا در اوایل شرح زندگی هجری، به نقل از آقای محرم فرزانه، شاعر و ادیب توانای هریس، از کتاب «شهرستان هریس و جلوه‌های طبیعی، اجتماعی و هنری آن» آوردیم که مرحوم هجری از محضر دو تن از علمای هریسی: ملا سیفا... و میرزا علی تفلیسی در آموزش قرآن و ادبیات (خاصه گلستان سعدی) بهره‌مند شده بود.

جان کلام اینکه، اندیشه و جهان بینی هجری، استبداد ستیزی و مردم نوازی بود. با چشمی تیزبین، ضعف‌ها و ظلم‌ها را می‌دیدید و بر علیه آنها می‌خروشید. با تازیانه طنز بر گرده سرکشان می‌کوبید و استبدادیان را رسوا می‌ساخت. او چشم بیدار ملت بود و منادی آزادی و وطن‌پرستی و عدالت و بشر دوستی.

روحش شاد

[۲۲]- مهد آزادی، مورخه ۸۴/۱۲/۷

ادبی تنقید

واقیف بهمنلی

ایله دونیا دولو...

شاعیره بستی علی‌بیلی

اؤتن عصرین ۶۰-جی ایللرینده نثر تفککورونون داها پارلاق اینکیشافی‌ایله موشاییعت اولونان ادبی پروسئس ۷۰-جی ایللردن ائعتیبارن پوئزییایا یؤنلدی. بو اون ایل‌لییین بیرینجی یاراسی واقیف صمداوغلو، صابیر روستم‌خانلی، رامیز رؤوشن، واقیف بایاتلی، ائلدار باخیش، سیاووش محمدزاده، عیسی ایسماعیل‌زاده کیمی ایستئعدادلی شاعیرلری مئیدانا چیخاردی. ایکینجی بئش‌ایللیکده پوئتیک تفککور ادبی آخین حالی آلدی. و بارات ووسال، آغامالی صادیق، روستم بهرودی، واقیف بهمنلی، آغاجعفر حسنلی، زاهید ساری‌تورپاق، معاریف سولطان، نریمان قاسیم‌اوغلو، ایمیر ممدلی، محمد ایلقار، توفیق قاراقایا، علی‌صمید کور، موباریز مسیم‌اوغلو، آکیف صمد، آکیف احمدگیل، شایق ولی، زیرالدین قافارلی، صمد قاراچؤپ، آدلی شیرین، قوجا خالید، اژدر اول، آودی قوشقار، ولی خرامچایلی، عدالت عسگراوغلو، رامیز قوشاچایلی، کرامت، ابولفتح مدت‌اوغلو، سرباز حسین‌اوغلو، قشم نجف‌زاده، ماهیر قارائیف، ایلهام قهرمان، ائلخان زال قاراخانلی، مورواد کؤهنه‌قالا، راسیم قاراجا، نیساء به‌ییم، ماهیره عبدالله، ملاحت یوسیف‌زاده، فرقانه مهدییف، و ... کیمی چوخ سایلی یازارلار پوئزیایا همین آخینلا گلدی.

بو شاعیرلرین ایچینده صنعت موقعی ایله بیر- بیرینه یاخین اولانلاری دا وار، فرقلی جریانلاری، مئیللری، یوللاری تمثیل ائدنلری ده. بیر- بیریندن بیر نئچه بایرام بؤیوک، یا کیچیک، بیر- بیرینه موخالیف، یا هم‌فیکیر اولسالار دا، عمومی‌لیکده، اونلارین هامیسی میللی پوئزییانین چوخ حساس بیر دؤورونو تمثیل ائدیرلر.

اونلاری بعضن تاسوفله «ایتیریلمیش نسیل» آدلاندیریرلار. اما اونلار «ایتیریلمیش نسیل» اولمادیلار. عکسینده، اونلار اؤزلریندن اوول و سونرا گلن‌لر آراسیندا جانلی، یئنی‌دن قورولان، تزه‌لەنن کؤرپو رولو اوینایاراق، ادبی عنعنه‌لری ایتمه‌یه قویمادیلار. حرکت‌لیلیک چاغداشلیق، نجیب‌لیک، کلاسیک ایرثه سئوگی و دونیا مدنی دوشونجه‌سینه

قوشولماق ایسته‌یی، ۸۰-جی ایللر نسیل بو کئیفییت و ادبی ده‌یرلره صاحیب‌لندیلر و میراث کیمی گله‌جه‌یه اؤتوردولر.

دونیا باخیشی، بدیعی ائستئتیک ده‌یرلر، دیله، میللی مدنییته موناسیبت کیمی چوخ گئنیش کومپونئنتلری بیرلشدیرن ادبی نسیل آنلاییشی ایییرمینجی عصر پوئزییامیزدا بو نسیل‌له بیتدی. بوتون ادبییاتیمیزدا اولدوغو کیمی، شئعریمیزده ده اؤز فعالییت دؤورو باشلادی.

ادبییاتدا هر کس اؤزونو ایفاده ائده بیلر، اما اؤز یارادیجیلیغیندا منصوب اولدوغو ادبییاتین موعیین بیر دؤرونو، بو دؤورون مئعیارلارینی، تئندئنسیالارینی، فلسفه‌سینی ائحتیوا ائتمک (۶۰-جی ایللر ادبییاتی‌نین احاطه داییره‌سی آیری- آیریلیقدا آنارین، یوسیف صمداوغلونون، اکرم ایلیسلی‌نین، ائلچی‌نین یارادیجیلیغیندا ائحتیوا اولدوغو کیمی) چوخ آز سؤز آدامینا نصیب اولور. ۸۰-جی ایللر نسلی‌نین نجابتینی، آماللارینی، داشیدیغی ائستئتیکانی و شئعریمیزده گتیردییی ده‌یرلری، هم اینسانی جهت‌دن، هم ده یاردیجیلیق باخیمیندان اؤز سیماسیندا ائحتیوا ائدن بئله آزسایلی یازارلاردان بیری واقیف بهمنلی دیر.

ادبییاتی زاماندان تجرید ائدیب اونا آنجاق صنعت نوقطه‌یی- نظرین‌دن باخیلماسی و یا عکسینده، ادبییاتین ایجتیماعی وظیفه‌سی‌نین اؤنه چکیلمه‌سی ادبی دارتیشما مؤوضوسو اولاراق قالماقدادیر.

موعیین دؤورلرده بو تمایوللردن بیری اؤنه چیخسا دا، حکیم مؤوقعینی آخیراجان قورویوب ساخلایا بیلمه‌ییب. چونکی صنعت زاماندان اوستون حادیثه اولماقلا، هم ده کونکرئت موحیطین ایجتیماعی- سیاسی حسالیغینی، اخلاقی- ائستئتیک گؤروشلرینی یا آچیق پوبلیسیستیک فورمادا، یا دا تحت‌الشعور اولاراق اؤزونده عکس ائتدیریر.

آذربایجان جمعییتی اؤتن عصرین ۸۰-جی ایللرینده ان حساس دؤورلریندن بیرینی یاشادی. سیاسی دیکتاتورانین تنزللو، سئنزورانین ضعیفله‌مه‌سی و میللی شوعورون سیچاراییشلی یوکسه‌لیشی ایله موشاییعت اولونان ایجتیماعی حساسلیق ۶۰-جی ایللردن اوزو بری جمعییتی تدریجله بو بؤیوک عرفه‌یه حاضیرلایان ادبییاتین ایمپولسیولییینی ایکی‌قات آرتیردی و او اوزه‌رینه گؤتوردویو ایجتیماعی وظیفه‌نی داها تئمپله داشیماغا باشلادی.

سلفلری ایله موقاییسه‌ده واقیف بهمنلی جمعییتده آشکارلیق ایمکانلاری‌نین دوشونجه آزادلیغین گئنیش‌لندییی همین دؤرون یئتیرمه‌سی‌دیر. بو باخیمدان، اونون و منسوب اولدوغو نسیل یارادیجیلیغیندا ایجتیماعی موحیطین تاثیری داها قاباریق حیس اولونور یئنی، اگر ۱۹۷۰-جی ایلین سیاسی موحیطی واقیف صمداوغلویا SSRI-نین ایقتیصادی چؤکوشونه ایشاره‌ییله «چؤرک پولو توتدو آیین- گونون قاباغینی» دئمه‌یی ایمکان وئریردیسه، ۱۹۷۱-جی ایلده ایمپئریا سیموولونا ایشاره‌ییله «بوگون گؤزلریم دیکیلیب بایراقلاردان سکییه دوشموش اؤلو قارتال قانادلاری‌نین کؤلگه‌سینه» دئمه‌یه ایمکان وئریردی. ۷۰-جی ایللرین سونلارین دا آشکارلیق بیر آز دا آرتدی و بو یئنی نسیل نوماینده‌سینه واقیف بهمنلی‌یه، بیلاواسیطه، سیاسی اسارته قارشی چیخماق ایمکانی وئردی:

«قیرمیزی بولود!
بابکین قوللاری‌نین دوشدویو یئرده بیر اووج،
حلبده بیر اووج تؤکولن قانیما بنزه‌ییرسن،
هر گون صیفتینه بیر اووج قیرمیزی یاخان خانیما

بنزه‌ییرسن.
.... سندن بیزه بولود اولماز،
یاغلی الینی چکمه باشیمیزا، گئت،
قانینی هارا تؤکورسن، تؤک!
اونسوز دا چوخ اویون چکیب باشیمیز،
چوخ قیرمیزی گوللـه‌یه توش اولوب
آتامیز،
آنامیز،
قارداشیمیز...»

۱۹۸۸-جی ایلین نویابریندا باکی‌نین «آزادلیق» مئیدانیندا باشلانان و گئتدیکجه ووسعتلنه‌رک میللی آزادلیق موباریزه‌سینه چئوریلن خالق حرکاتی ادبییات اوچون ائله بیر اوینکال مؤوضو وئردی کی، بو مؤوضوایله دونیانی حئیرته سالماق اولاردی. نئجه کی، ۶۰-جی ایللر لاتین آمریکاسی ادبییاتی دونیادا کوبا اینقیلابیندان سونرا مشهورلاشدی. لاکین بیزیم میللی ادبییاتیمیز کوبا اینقیلابیندان آز اهمییت‌لی اولمایان SSRI کیمی نهنگ ایمپئریانین داغیلماسی‌نین بونؤوره‌سینی قویان آذربایجان خالق حرکاتینی، موعیین اؤرنکلر ایستیثنا اولماقلا، ایچیندن کئچیره‌بیلمه‌دی. طبیعی کی، بونون موعیین سبب‌لری واردی و همین سبب‌لردن بیری ده بلکه بوایدی کی، موقددس آمال کیمی باشلانان حرکات سونرادان مجراسیندان چیخاراق، اونا تابع اولمایان هر کسی ازیب محو ائتمه‌یه حاضیر اولان و ایللر سونرا دا خوفونو، ضابیطه‌سینی ساخلایان قوروپ‌چولوغا، کوتله دیکتاتوراسینا چئوریلدی. جمعییتین استیخییا ایله ایداره اولدوغونو بو دؤورده سؤز آداملاری‌نین بیر قیسمی تریبونلوق یولو توتاراق کوتله ایراده‌سینه تابع اولدو، بیر قیسیمی ده «خمیرین چوخ سو آپارجاغینی» و یا خود دا ادبییاتین مئیدانی‌نین دارالدیغینی دوشونه‌رک ایچینه قاپاندی. واقیف بهمنلی نه تریبون، نه ده خانه‌نیشین اولمادی. طبیعتیندن دوغان تمکینلی بیر یول توتاراق دوشونجه آزادلیغینی قورویوب ساخلادی و «آز- آز اویدوروورام یئری گلنده» دئین بؤیوک اوستادی کیمی (بو مقاما بیر ده قاییداجاغیق) سؤزونو یئری گلنده دئدی:

«هانی کور دنیز سایاق جوشان- جوشان او اینسان،
هانی، هانی او مئیدان؟
... هانی قاینایان قافالار بایراقلار آلتیندا؟
میللتین بوش قالمیش پاپاغی‌دی او مئیدان-
قارالیر
آیاقلار آلتیندا!
عهد یمیزدن نه چیخدی،
نه چیخدی پئیمانیمیزدان؟
گورئشن قاباردیر
قارا آسفالتی،
شئیطان اینک ساغیر مئیدانیمیزدا...
شام مئشه‌سی کیمی دار آغاجلاری سیرالانمیش
مئیدان بویونجا،
گؤروشن گؤز قویونجا؛
بابالار آتالاری آسیر،
آتالار اوغوللاری آسیر،
اوغوللار نوه‌لری آسیر!
هامی‌نین دا دیلینده «قارداش» کلمه‌سی...»

مئیدان هاواسینین هله سنگینمه‌دییی ایللرده یازیلان «بوش مئیدان» آدلی بو شئعیرده یالنیز معلوم حادیثه‌نین ایچینده تؤره‌ین قاراقوروپا قارشی دئییل، عوموmن، مقصد و مرامیندان آسیلی اولمایاراق، هر هانسی خااوسا قارشی چیخیلر. بوجور اوخشار موناسیبته بیر نثریمیزده- صابیر احمدلی‌نین «کوتله»،

اکرم ایلیسلی‌نین «عطیرشاه ماسان» علی امیرلی‌نین «مئیدان»، آفاق مسعودون «آزادلیق» رومانلاریندا دا راست گلیریک و بو ادبیاتین تاریخی حادیثه‌یه عوموِمی موناسیبتی کیمی دریندن اؤیره‌نیلمه‌یه لاییقدیر.

«واقیف بهمنلی نیسبتن ایشلک، پوپولیار اوسلوبون یئتیرمه‌سی اولدوغوندان عوموِمی کؤک اوستونده‌دیر...» بو سؤزلر گؤرکملی تنقیدچی آیدین ممدووا مخصوص‌دور. مرحوم ادبیات‌شوناس عالیم «عوموِمی کؤک» دئیرکن، آیدین‌دیر کی، خالق شاعیری عنعنه‌لرینی نظرده توتوردو و بو قناعتینده حاقلی‌ایدی. مغزینده شاعیری فورمایا باغلاماق قناعتی دایانان «پوپولیار اوسلوبون یئتیرمه‌سی» ایفاده‌سی ایسه خئیلی موباحیثه‌لی‌دیر.

اؤتن عصرین ایکینجی یاریسیندان ائعتیبارن توتال دب کاراکتئری آلان مودئرن شئعیرین رئیتینقی ۸۰- جی ایللرده نیسبتن دوشدو. ایجتیماعی دوشونجه‌نین میللی کؤکه دؤنوشو ایله یاناشی، پوئزییا دا میللی عنعنه‌لرینه قاییتماغا باشلادی. حتتا بیر زامانلار «بارماق حئسابی» شئعیره بارماق آراسی باخان اونلو شاعیرلرین بئله خالق شئعرینه موناسیبتی دییشدی.

واقیف بهمنلی استیخییالارا تابع اولمایان، مودئرن شئعیرین اوستون مؤوقده اولدوغو دؤورده انا یول کیمی خالق شئعرینی ترجیح ائدن شاعیرلردن‌دیر. لاکین بو سئچیم شاعیری فورمانین تعیین ائتمه‌سی آنلامینا گلمه‌مه‌لی دیر. اونون، ایستر سربست، ایستر عنعنه‌وی شئعیرلرینده فورما ایله مضمون بیر- بیرینی قاریشیقلی سورعتده تعیین ائدیر. یعنی، ژانر لوکوموتیو فونکسیاسیندا چیخیش ائتمیر، عکسینده، ژانری پوئتیک متنین قایا و انرژی‌سی شرطلندیریر. شاعیرین هم سربست («آنا» «دیزیمه چیرپیلان یوموروغوم»، «بیر گؤروش هوسی»، «هرگون خئیلی سئوینیریک»، «سوسماق قیزیل دئییل»، «توک یاستیق»، «ارسیز قادین»، «بوش مئیدان»، «تک-تک»، «سو ایسته‌دیم، سو وئرمه‌دین»، «بو دا بیزیم قیسمت»...، هم ده عنعنه‌وی شئعیرلرینده («بؤیوک»، «یئله وئردیم واریمی»، «قوربانین اولوم»، «شاه کؤنلوم»، «نوه»، «داغ یولوندا»، «قلبیمده‌کی سئوگی‌لر»...) متنین تعیین‌ائدیجی خوصوصییتی آیدین گؤرونور. میثال اوچون، «بو دا بیزیم قیسمت» آدلی سربست شئعیره باخماق:

«اینانان آدامی اولسون گرک هر مؤحتشم
و یا خود دا سادا پیرین مثلن،
اینگیلیس دوروب آرخاسیندا شئکسپیرین!
حوقونون بؤیرونده
فرانسیز دایانیب.
بوش بوراخماییب ثانییه‌نی ده،
بیر آنسیز دایانیب.
پوشکینین آرخاسیندا روس دایانیب.
فیردووسینین، سعدی‌نین، حافیظین کوره‌بینده ایران دوروب.
عربین کوره‌بینده قوران دوروب.
منسه کؤرپه بیر جوجوغام
هله ده
ناکام عئشق اوجاغیندا،
فوضولی آدلی

بیتیب- توکنمز بیر دردین
قوجاغیندا...»

ایندی ده خالق شئعیریندن بیر نومونه:

«یولون آیدین‌دی، گویا- سیرلارین سیردن بؤیوک،
نه‌یین وار، قوجا دونیا،
سنین فیکیردن بؤیوک؟
قم گلسه چتن- چتن،
جانیم دوشر قوووه‌دن،
اوندا دادینا یئتن
اولماز صبیردن بؤیوک.
آلما وئجه دونیانی،
حاققا واران یول تانی.
مؤحتشم سارای هانی
سویوق قبریندن بؤیوک؟
دامیندان سولار دامار،
گؤزونه تورپاق دولار،
اؤزو ساهمانا سالار-
کیم وار او بیر- دن بؤیوک؟»

بیر داها فیکریمیزه قاییدیریق کی، واقیف بهمنلی مودئرن شئعیرده نه قدر سربست‌دیرسه، عنعنه‌وی شئعیرده ده بیر او قدر سربست‌دیر و پوئزییانین هر ایکی تمایولونو اؤز یارادیجیلیغینا اوغورلا بیرلشدیریر. بونونلا بئله، هئجا وزنی، خوصوصن، وزنین ان مئلودیک، ائلاستیک ژانری اولان قوشما و گرایلی روحونا داها دوغمادیر و بو تصادوفی دئییل. فورماسیندان، مضمون و فونکسیاسیندان آسیلی اولمایاراق، واقیف بهمنلی‌نین پوئزییاسی بوتون روحویلا میللی پوئزییادیر. اونون ائستئتیک تفککور قایناغی شیفاهی و یا زیلی خالق شاعیری دیر. یارادیجیلیغی‌نین کاردینال ایستیقامتینی ده محض بو قایناقلار موعیینلشدیلیر. پوئتیک تفککورونون کاراکتئرینی ایسته بیر نئچه سؤزله ایفاده ائتمک اولار، لیریزم، گؤزللیک فلسفه‌سی، نیکبین‌لیک و رئالیزم. و بو کاراکتئری، ساده‌جه، اینئرسیا، سادجه، طبیعی ایستعداد موعیین‌لشدیرمیر.

بیز اونون میللی- تاریخی ادبی یادداشا مالیک اولدوغونو وورغولادیق. بو یادداش شاعیرین یارادیجیلیغیندا هم عوموومی ژئنئتک- انئرژئتیک داشییجیلیق، هم ده کونکئرئت ادبی باغلار سوویه‌سینده تظارهورونو تاپیر.

قیساجا دئسک، اییرمینجی عصر شئعریمیز واقیف بهمنلی‌سی اون سککیزینجی عصر خالق شئعیریمیزین بانیسی موللا پناه واقیفین و اونون یاراتدیغی مکتبین داوامچی‌سی‌دیر. بیرینجی‌نین ایکینجی‌یه جیددی تاثیرینی ایثباتلاماق اوچون اؤنده قئید ائتدییمیز لیریزم، نیک‌بینلیک، رئالیزم، گؤزللیک فلسفه‌سی، شیرین، جانلی ائلات شیوه‌سی، اینجه یومور کیمی بیرلشدیریجی جهت‌لر و اونلارا عاییید چوخ سایلی نومونه‌لر گؤستره بیله‌ریک. اما ان کسه فاکت شاعیرین آشاغیداکی گرایلی‌سی دیر.

«آ بهمنلی، اوستادین‌دی
آدی دیلده گزن واقیف.
چتین یوللار چکیب، سونرا
شهلا گؤزده آزان واقیف.
اود جالا ییب اودوموزا،
شان گتیریب آدیمیزا.
چوخ یئتیشیب دادیمیزا
وزیر واقیف، اوزان واقیف.
عزیز خلف، عزیز خطیر،
سؤزو یانان قلبه چتیر،
دومالاری ساتیر- ساتیر
میصراع‌لارا دوزن واقیف.

منوچهر فضلی خلف «آزرائللی» دن

ایکی حئکایه

سید فاضل دئمیشکن

ایش یئرینده، آزجاجیق پوسته، شیرینی، نوخود- کیشمیش، ..... بایراملیق پایلامیشدیلار. دوزو، پاکئتلرین هامیسینی بیر کیسه‌یه یئرلشدیریب، ائوه آپارماق دا اولاردی، نه‌ایسه، من هر پاکئتی بیر نایلون کیسه‌ده، بیر ته‌هر کی، اوزاقدان باخانلار دا بیلسینلر پاکئتلرین ایچینده نه‌لر وار!، ائوه آپارماق ایسته‌ییردیم!. امکداشلاردان بیری، کی، ائولری ائویمیزین یاخینلیغیندا دیر، سوروشدو: نه‌جور آپاراجاقسان؟

دئدیم: نه‌جورو یوخدو!، زنگ ائده‌رم آژانسا!! بیر تاکسی گلر بو خیریم- خیردالاری دا آتارام تاکسی‌نین ایچینه، آپارارام.

دئدی: آخی...!، بونلار آژانسا وئره‌جه‌یین پولا ده‌یر!؟

دئدیم: من هرگون آژانس‌ایله گلیب- گئده‌رم!!.

گولومسه‌یه‌رک!!، کیسه‌لرین هامیسینی بوغازلاییب آلدی بیر الینه!، او بیری الی‌ایله ده یاپیشدی قولومدان، دئدی: کئچ اوتور ماشینیمدا گئدک.

کوچه‌میزه یئتیشمه‌دن، دئدیم: ال- قولون آغریماسین، بو قیراقلاردا بیر یئرده ساخلا!.

دئدی: نه‌اوچون! بورادا!؟ قاپینیزین اؤنونه قدر گئده‌رم.

دئدیم: یوخ- یوخ... ساغ اول، کوچه‌میزی قازیبلار، اوتوموبیل گئده‌جک یول یوخدو!.

اوتوموبیلی دوردوراراق دئدی: اؤزون بیلرسن!، نه‌جور ایسترسن ائیله اولسون.

کوچه‌نین آغزیندا، اؤز- اؤزومه پوز وئره‌رک! گؤز آلتی اویان بویانا باخاراق، اوره‌ییمده، دوعا ائدیردیم، کاش، بوتون قاپی- قونشو، بؤیوکلو- کیچیکلی، خانیملی- آغالی کوچه‌ده اولسایدیلار، منی گؤرسه‌ایدیلر!....

بیلمه‌دیم صداقت هاردان یئتیشدی، دئدی: سلام علیکم!.

کئفیم یئرلی- یئرینده! اولدوغوندان، دئدیم: علئیکیم سالام... علئیکیم سالام... آخی، چوخداندی صداقت ایله بیر- بیریمیزی اوزاقدان گؤردوکده یولو دییشیب باشقا یؤندن گئده‌ریک، صداقت فوتوسونون یاخشی روتوش اولمادیغیندان، خانیمیمین فوتوگرافچی قارداشی‌ایلا یاخالاشدیقدان سونرا، من‌ایله ده سالام علئیکی کسیب!. من ده آللاهدان ایسته‌میش کیمی، اوندان اوزاق گزیرم.

صداقت، موشتری گؤزواییله نایلون کیسه‌لره باخاراق دئدی: به‌به...، به‌به...!، هر یئرده ده اوتورورسوز، دئییرسیز: کارمند جاماعات اؤلوب!.

گل گؤر کی، بایراما، بیر آی قالدیقدا، سیز، بوتون بایرام یئیه‌جکلرینی آلیبسیز!.

او کیسه‌لرین، ایچینده‌کی‌لرین اؤنملی اولمادیغینی! بیلدیرمک اوچون، باشماغین بورنواییلا کیسه‌لری گؤسترەرک، دئدیم: بونلار!!؟، یوخ... بابا، بونلار تکجه چرشنبه آغشامی یئیه‌جکلریمیزدی. بیزیم قوناغیمیز چوخ اولار، بونلارین یوز قاتینی دا آلمالییام.

صداقت، سوروشدو: کؤمگینه گلن اولاجاق؟

یوخسا، کؤمکله‌شیب آپاراق.

نه دئیه‌جه‌ییمی گؤزله‌مه‌دی، کیسه‌لرین نئچه‌سینی گؤتوردو، دئدی: یئرده قالانلارینی دا سن گؤتور گئدک.

صداقت-ین کؤمک ائتدییی منی سئویندیردی!! گؤرنلر دئیه‌جک ایدی: اورا باخ! اورا!، صداقت اونا یوک داشییر!! من ده پوز وئره‌جک ایدیم!. اما، ایشین بیر یئری منی قورخودوردو، بیلیردیم، صداقت، پاکئت‌لرین هر بیریسیندن اووجونو دولدوروب جیبینه، اورا- بوراسینا تؤکمه‌دن ال چکه‌سی دئییل. یوخ- یوخ!! قیزیرقاندیغیمدان، قیسقاندیغیمدان دئییلدی، آخی...، ائوه آپاردیغیم پوسته‌لر بیتلنمیش!، شیرینی‌لر قوپ- قورو داشا دؤنموش، یئیه‌جکلرین بوتونلویو کیفسه‌میش- پاسیخمیش ایدی.

ائویمیزین قاپیسی‌نین اؤنونده، الینده‌کی کیسه‌لری یئره قویاراق دئدی: بورا... قدر، هله... بایراما چوخ قالیر، او گونه قدر کیم اؤله- کیم قالا. کیم سیزه

بایرام گؤروشونه گله- کیم گلمه‌یه، من اؤز پاییمی گؤتورورم.

نؤوبه، گز دئییلن شیرینی‌لره چاتدیقدا، گز قوتوسو بالاجا اولدوغوندان، بیر دنه گؤتورمک ایله راضیلاشدی. گؤتوردویو گزین پوچاتینی آچیب، گزی آغزینا قویوب دیشله‌دیکده، گز یاپیشدی دیشلرینه. بلکه ده دیشلری یاپیشدی گزه!. نه قدر گوجورلندی! اولمادی!!، چنه‌سی- انگی قیفیللانمیش بیر دورومدا، یولا دوشدو، گئتدی. نه‌ته‌هر، او شیرینی دئییلن تاققاناقدان جانینی قورتاردی، گؤرمه‌دیم، بیلمه‌دیم!!.

اما، ایکی ساعات کئچمه‌دن بوتون محله خبردار!! اولموشدو، منیم آلدیغیم بایراملیق یئمک‌لری‌نین هامیسی قوردلو- موردلو ایمیش. صداقت، نئچه‌سین ده اوستونه قویوب اوردا- بوردا یاواشدان!! جارلاییردی. اؤزوم ائشیتدیم محله باققالی‌نین دوکانیندا، یاشداشلارینا دئییردی: دانیشاندا، آز قالیر آغزی- لوپوغو! جیریلسین کی، من ائل اوغلویام، ائلیمین دردینی چکیرم، عؤمرومو- جانیمی ائلیمین یولوندا قویموشام، بیری تاپیلمیر بونون، خیرتده‌یین توتا دئیه، اده.....!! سن، ایل بایرامیندا، تامارزی اوشاقلارینا، آزجا یئیینتی آلاجاق‌ایدین، اونو دا، بازارین گؤزونو چیخاریب، نئچه ایلدن قالمیش- بیتلنمیش‌لری آلیرسان!، بخته‌ور او ائل کی، آغریلارینی دویانلار، سنین تای- توشلارین اولوب!.

هر یئرده، هر دؤنه یادیما دوشدوکده، دئییرم: من کی، او پاسیخمیشلاری آشقال قابینا تؤکه‌جک‌ایدیم، کاش، ائوه گتیرمه‌سه‌ایدیم، کاش، کوچه‌نین باشیندا صداقت-ی گؤرمه‌سه‌ایدیم. کاش، کؤمک ائتمک ایسته‌دییینده دئسه‌ایدیم: گرک دئییل. نه‌ایسه، آتا- بابالار دئمیشکن «قیریلمیش، سویو یئره جالانمیش کوزه‌نین، سویونو بیرده کوزه‌یه قایتارماق اولماز».

هر دؤنه بو قونونو دوشوندوکده، رحمتلی سید فاضل‌ین سؤزو یادیما دوشور. سید فاضل «رشیدآباد» رشید اوباسی‌نین حؤرمتلی، ائعتیبارلی آغ ساققاللاریندان ایدی. دئییرلر بیرگون سید ائوده دیرسکلنه‌رک، یئنی یومورتلامیش بیر تویوق، هئی، قود- قود- قودا...، قود- قود- قودا... سسی‌ایله سیدین مورگوسونو پوزوب، کئفینی قاتیب قاریشدیردیقدا، سید دورور، نین‌دن، یومورتالارین ایچیندن ایستی یومورتانی گؤتورور، توللاییر تویوغا ساری، دئییر: «سنین خئیرینی ایسته‌مه‌دیک. بو سن، بو دا سنین یومورتلادیغین، گؤتور سوخ گؤزونه!!، نه یومورتانی ایسته‌دیک نه ده، زیر- زیرینی!.

بیزه ماشاء...ا

کئچن گئجه ائویمیز دولوایدی، باجاناقلاریم، دامادلاری- قیزلاری، اوغلانلاری- گلین‌لری، نوه‌لری... ماشاء...ا ماشاء...ا. بیزه ده! ماشاء...ا، ائویمیزده مئیوه- شیرینی تؤکولموشدو آیاق آلتینا، خانیم نئچه جور خوروش بیشیرمیشدی. بؤیوک بیر قازانچا دا دوگو دمله‌میشدی. بویورموشدو رئستوراندان بئش- آلتی بوشقاب دا جور به جور کاببالار گتیریلمیشدی. من ده زاماندان یارارلانیب، فورصت‌دن ایستیفاده ائدیب! خیرتده‌ییمه قدر یئمیش‌ایدیم. ایندی گل!، یوخلا گؤروم!.

خانیمیمین «سؤزلری قیزیل سویواییله یازمالی‌دیر»!. او، همیشه دئیر: گون اورتا یئمه‌یینی، ایداره‌ده چوخ یئه، باجارسان چؤرکدن- زاددان دا قاتما- قاریشیق، بللهله، گئجه ائوده یئمه‌یین گرک اولماسین. شام

یئمه‌یی چوخ زیبانلی! اولور. قورساغینا- باغیرساغینا زیبانی وار، دولو قارین‌ایلا یاتماق دا کی، اوره‌یین قنیمی‌دی!.

آللاه ایرضاسی، خانیم دوز دئییر، هر گئجه شام یئمه‌یی یئدیکده، اوزللیکله یئییب تئز یاتدیقدا، سحرین اؤزونه قدر قاتما- قاریشیق دوش‌لر گؤرورم!.

گؤزل بیر باغدا، بارلی بیر آلما آغاجی‌ایدیم. ایلین هر بؤلومونده، یای‌دا- یازدا، قیش‌دا- گوزده، بوداقلاریمدا چیچک وار ایدی، آلما دا وار ایدی. آری‌لار بال چکیردیلر. کپنک‌لر «حال» چکیردیلر. آدام- اینسان یئییردی، قوش- اوچان، یئییردی. قاریشقا، سیچان، یئییردی. دؤوره‌مده اوت بیچن کیم- کؤلگه‌مده چای ایچن کیم!. آلمالاریمی ساتان کیم- خینالی اللری‌ایله، گلین‌ین باشیندان آتان کیم. سحر اوغلان الینده، آغشام بیرقیز الینده. گیزله‌مک یئری یوخدو، او کئف‌چکن من‌ایدیم! قیزلارین ناز الینده.

یازیقلار اولسون!. شاختالی بیر قیش مؤوسمینده باغا بیر دووشان گلدی، آجلیق هئی-یین اوزموشدو. چوخ یالواردی- یاخاردی، دئدی: قاخماغیندان بیرآز یئییم؟.

دئدیم: قاخماق! نه دئمک‌دی!؟.

دئدی: قاخماق!، قار- قابیغین!.

قاخماق، قار- قابیق دئدییی، منیم ین-یم، تن-یم ایدی. اتیم- قانیم- جانیم ایدی، اؤزوم‌ایدی!.

آنجاق کی، کؤیرک اوره‌ییم «یوخ» دئمه‌یی اؤیرنمه‌یب. گؤردوم حئیوان! اؤله‌جک‌دی. چیرمالاندیم، دئدیم: گل، یئه!.

باغداکی آغاجلارین چوخو قیش یوخوسوندا، بیر آزی نشعه‌ایدی، بیر چوخو خومارایدی. آرا بیر اویاق اولانلار، دئدیلر: بو! نه ایش‌دی!؟ سنی یئییب قورتاراجاق.

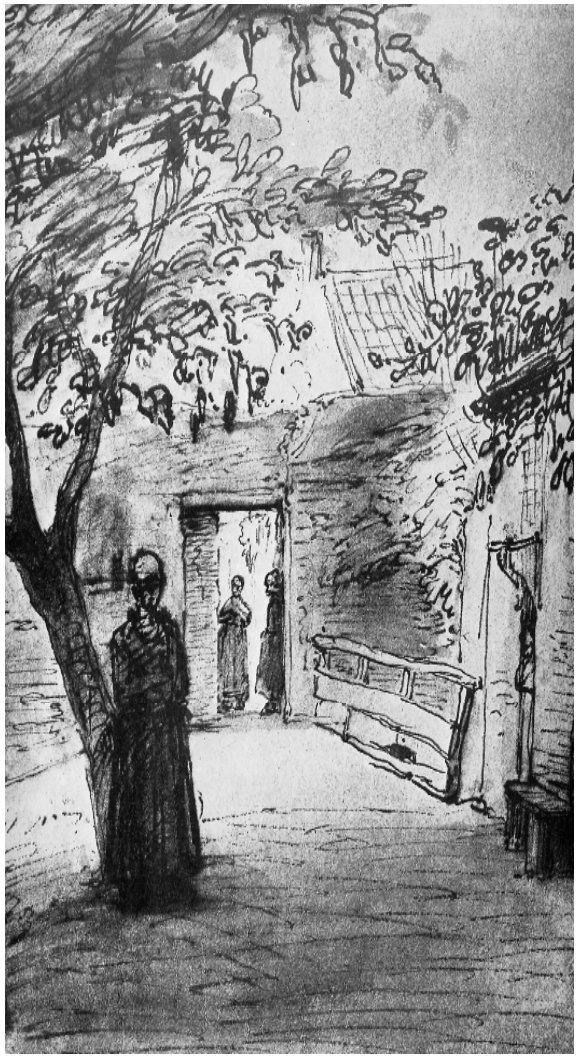
دئدیم: بیرآز قار- قابیق‌دی نه اولاجاق!؟.

دووشان یئدی، دویدو گئتدی. یارالاریم گؤینه‌بیردی، اما، آزجیق قابیق‌ایلا! بیر آجی دویورموش ایدیم، اؤز- اؤزومه گؤوه‌نیردیم.

آغشام چاغی، یئنه دووشان گلدی، اما، تک دئییلدی یولداشلاری‌ایلابیرگه گلمیشدیلر. نه بیر سالام نه بیر کلام!، هارینلیقلا قارینلارین دویورماغا باشلادیلار. جانیمدا، هئچ ساغلام بیر یئر قویمادیلار.

گوندن- گونه چیچکلریم سولدو! یاپراقلاریم سارالدی. یاواش- یاواش دال‌لاریم اؤلوشگه‌یبب- آلمالاریمین اوزو قیریشدی.

خیمیر- خیمیر، بوتون آغاجلارین یازی گلدی. منیم دووشانلار آپارمیش یازیم قاییتمادی!!. باغچی، منه «بارسیز آغاج» آدی وئردی، سووارمادی- بئجرمه‌دی.

گونلرین بیر گونو باغا قریبه! بیر آدام گلدی، گؤزلریمین ده ایشیغی آزالیب‌دی!، اونو تانییابیلمه‌دیم. یاخینلاشدی گؤردوم کی، او صداقت دی. باغچی-یا ساری گئده‌رک، یاغلی دیلی‌ایله، بئیله!! قویروغونو بولایاراق، دئدی: «آغا»، بو دهره‌مین ساپی یوخدو!.

باغچی، منی گؤسترەرک، دئدی: او سن، او دا قورو آغاج، قول- بوداغین قوپار، آپار!!.

صداقت، بوداقلاریمین بیرین دهره‌له‌دی، گؤزلریمین اؤنونده، یونتالادی، دهره‌سین ساپلادی!. سویون، وریانین قاباغیندان بیر داش گؤتوردو!! بیر آغاجین کؤلگه‌سینده اوتوردو، دهره‌سینی سوولادی. قالخدی- دوردو، باغچی-یا ساری یوردو. منجه بئیله! بو دؤنه، هئچ قویروغونو بولامیردی. دئدی: قارداش! شئیطان دئییر، بو آغاجدان بالتانا دا بیر ساپ ساپلا... بیر ساپ ساپلا!.

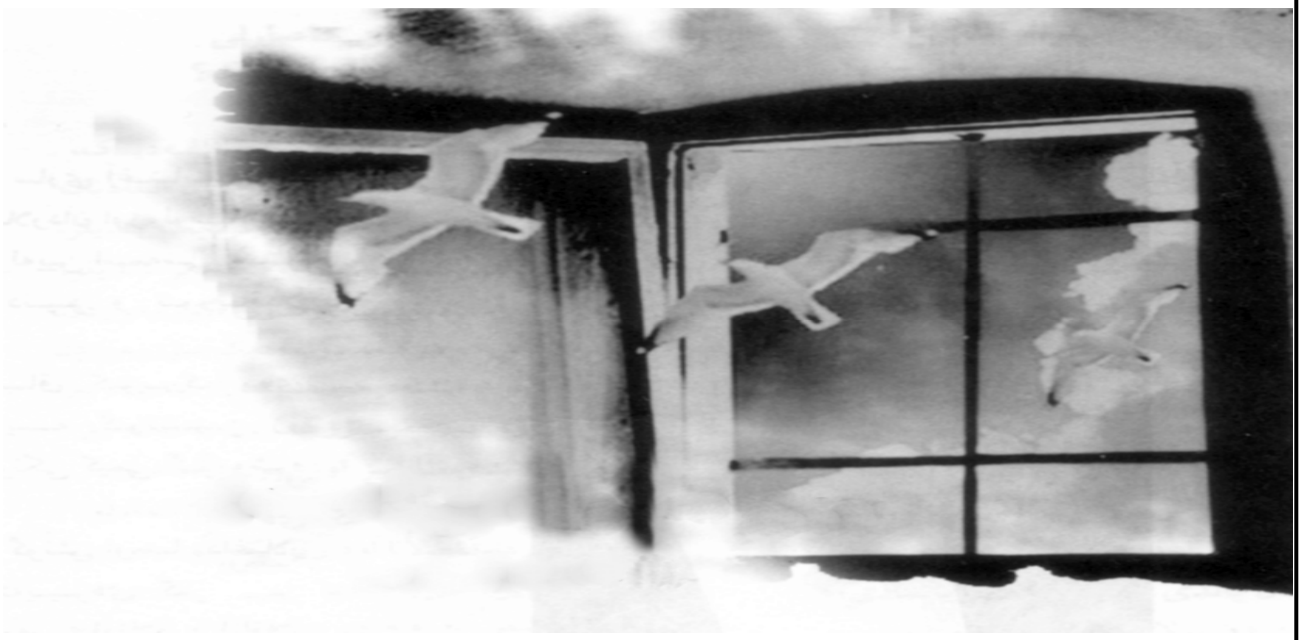
باغچی دئدی: او سن!، او دا بارسیزآغاج هر اویون کی ایسته‌ییرسن باشینا آچ. کس!- ییخ!- آپار.

صداقت دئدی: بالتامین ساپی دوزلسه منه بس‌دی!.

او گوندن گئجه‌لر صداقت ایله بالتاسی، باغی باییرا چئویرمگه باشلادیلار.

نئچه دؤنه ین-یمی «روحومو» گؤندردیم باغچی‌نی یوخودان اویاتسین!. نه‌ایسه، یارالی- اؤلومجول بیر آغاجین سسی‌نین گوجو، اونو اویغودان اویاندیرماغا یئته‌سی دئییلدی. نئچه دؤنه بو اینجارسیز سسیم‌ایله باغیردیم کی، هارا...ی باغچی «دور، دورما، دور ترپن، دور» داها بس‌دی- بالتا، اوره‌ییمین بندینی کسدی... بالتا... اورک... اورک... بالتا.

نه یاخشی کی، اللی ایلدن سونرا، ساققالیمین آغارمیش سوره‌سینده، اؤیرندیم، آجلیق اؤزو بؤیوک برکت ایمیش. یازیقلار اولسون منه، ایندییه قدر آجلیغین قیمتینی، دگرینی بیلمه‌میشم!.

مومیایی اولونموش بیر کیمسه‌یه خیطاب

یازار: اسمیت، اینگیلتره‌لی شاعیر
چئویرن: حسین مسعودی

غریبه حئیرتلندیریجی بیر حیکایه‌دیر! اوچ مین ایل بوندان اول، او چاغدا کی «مئمنون»ون هئیکلی اؤزونون ان فخرلی، غرورلو، عظمتلی، جاه- جلالتلی دؤورانین یاشاییردی، بو معبدلری، بو سارای‌لاری، بو بؤیوک هوندور ویقارلی سوتونلاری (دیرک‌لری) هله زمانه‌نین فیرتینا و اولایلاری ویران ائتمه‌میشدیر. او زامان سن «ته‌ب» شه‌هرینده گزیردین.

او زاماندان عصرلر اؤتوبدور. سن سوسوب، دینمز- سؤیله‌مز ساکیت اوتوروبسان. آخی سنین دیلین واردیر، بیر دانیش! قوی من ایسه سنین سسینی ائشیدیم. آی مومیایی اولونموش آدام، سن خیالی شکیللر و جیسم‌دن محروم اولان مخلوقلار کیمی اولما یوخ، بلکه سنین اتین، سوموگون، جیسمینین اؤیه‌لری و یاشاییش ایزلری واردیر. توپراغین اوزه‌رینده آیاق اوستده دایانیبسان و سماداکی آی‌یین آچیق بویالی ایشیغین گؤرورسن.

دئ گؤرک «ابوالهول» و کیم قاییرمیشدی؟ اونو «کئوپئس» قاییرمیشدی، یوخسا «که‌فره‌ن» تیکمیشدی؟ «پومپئه» ستونونون آدی غضب اولونموش بیر آد دیرمی؟ ائله او ساياق کی «هومئر» شئعر سؤیله‌ییبدیر، «ته‌ب»ین یوز آلاقاپی‌سی واردیرمی؟

بو ال ایله کی اؤز بؤورونه ووروبسان، بلکه ده فیرعون ایله قدح قالدیریب مئی ایچیبسن‌می هئچ. بلکه ده بو ال «اومر»ین بؤرکونه بیر قارا تنبل پول آتیبدیر، بلکه ده «سلیمان»ین دعوتی ایله قوتسال عیبادتگاه دا عیبادته مشغول اولوبسان می؟

اؤز سوسقونلوغوندان ال گؤتوروب سوکوتونو سیندیر، بلکه ده بو آن دا بیر فایدالی اؤنملی گیزلین قصد سنی مجبورییت‌ده قویور؟ اگر بئله دیرسه اؤز عهد و ایلقارینا وفا قیلگینان. اما سنده آخی دانیش، بو سیرریلی زیندان‌دان کی سنین یان یؤوره‌نی، چئوره‌نی بورویوبدور منه سؤز آچ و آیدینلاتگینان

او زاماندان کی روحلارین عالمینده یاتیبسان، نه گؤروبسن می؟ بو اولایلی یولدا سنه نه‌لر اوز وئریبدیرمی!؟

او چاغدان بری کی سنین جسدین بو صاندیغین ایچینده یاتیبدیر، بیزلر بو دونیادا نه چوخ فیرتینالار، اینقیلابلار گؤرموشوک! سندن سونرا «روم»ایمپراطورلوغو یارادیلیب تاسیس ائدیلیبدیر، بیر سورج‌دن سونرا سونا چاتیبدیر. تازا- تازا عالملر یارانیبدیر. قدیمکی میللت‌لر آرادان قالدیریلیب یوخا چیخیبدیر. نه چوخ شاهلار توپراغین باغرینا باسدیریلیبدیر. بونلارین هامیسینا باخمایاراق سنین ووجودونده هئچ بیر دییشیکلیک تؤرنمه‌یبدیر و سنین بدنینین اتیندن ذره‌جه زای اولماییبدیر.

اگر سنین اوچون ایمکان یوخدور کی گیزلین سیررلاردان پرده گؤتوره‌سن، هئچ اولماسا بیزی آگاه ائتگینن کی اؤز حیاتینین دؤورانیندا نه ایشلر یاپیردین‌می؟ آیا دئ گؤره‌ک بو دریلی کؤکسونون (سینه‌وین) آلتیندا سنین قلبین دؤیونوب چیرپینیردی؟ بو قاپ- قارا یانمیش بنیزینه گؤز یاشلارین هئچ آخیردی می؟ سنین بو دیزلرین اوستده اوشاقلار هئچ اوتورووردولار؟ اونلار سنین اوزونو هئچ بیر اؤپوردولر می؟

آی قالارغی اؤلو! آی زای اولوب آرادان گئتمه‌ین اؤرنک. بونا گؤره کی ائده بیله‌سن اؤزونون آرادان گئتمه‌میش کامیل هئیکلینله بیزیم گؤزلریمیزین اؤنونده دوروب دایاناسان، دئ گؤرک اؤزونون دار اوتاغیندان دیشاری (ائشیگه) چیخیبسان می؟ قییامت گونو اسرافیل‌ین صور زیرناسی پوفله‌نیب چالینان چاغدا اویانیب اؤز یئرندن آیاغا قالخاجاقسان می؟ دئ گؤرک بیر سس ائشیده‌جک‌سن می!؟

اوغلوم[۲۳]

یازار: ناظیم حیکمت

حسین مسعودی

بیری وار ایدی، بیر یوخ ایدی. دونیانین اوچ اوجقار یئرینده، بیر بیرلریندن اوزاق، بیر بوی‌دا بیر یاشدا، اوچ گنج اوغلان وارایدی، اوغلوم، دونیانین اوچ اوجقار کونجونده، بیر بیرلریندن اوزاق بو اوچ نفر گنج اوغلان بیربیرلرین تانیمیردیلار بیربیرلرینین آدیندان، مقصدیندن ایسه خبرلری یوخ ایدی.

اوغلوم، یاخشی قولاق آس، دونیانین بو اوچ اوجقار یئرینده بو فیکره دوشدولر کی گئدیب «حیات سویو»نو تاپسینلار اونلار بیر موعیین ایلده، موعیین گونده، موعیین ساعاتدا یولا دوشدولر.

اوغلوم، «حیات سویو»، داغلارین اوتایئندا بیر درین قویونون ترکینده ایدی. اوچ گنج اوغلان «حیات

[۲۳] بؤیوک اولو یازار صمد بهرنگی، ناظیم حیکمت‌ین بو درین، گؤزل یازیسین تورکجه‌دن فارسجایا چئویرمیشدیر. غلامحسین بئی فرنود جنابلاری بو یازینی «ارک» کیتابیندا نظم و نثر توپلوسوندا درج ائتمیشدیر.

سویو»نو تاپماق اوچون کی داغلارین دالیندا بیر قانلا دولو درین قویونون ایچینده‌ایدی، دونیانین اوچ چئشیدلی یولوندان یوللانیب سفر ائتدیلر.

بیرینجی گنج اوغلان ها گئتدی- هو گئتدی، آز گئتدی- چوخ گئتدی، او قدر یول گئتدی کی الینده کی دمیر عصا اگیلدی آیاقلاریندا‌کی دمیردن قایریلمیش چاریقلاری داغ- داشدا سورتولوب سؤیود یاپراغی کیمی نازیکلشدی. یولون یاریسیندا بؤیوک بیر داشین اوزه‌رینده دینجلمک اوچون اوتوردو. یورغونلوقدان گؤزلری یومولوب یوخویا گئتدی. اوغلوم بیرینجی گنج یوخودان دورارکن گؤزلرین آچان چاغدا گؤردو باشی اوستده بیر خومار- خومار باخان گؤزلرینه سورمه چکمیش گؤزل قیز دوروبدور ائله گؤزل کی گؤزللیکده اونون تایی بوتون عالمده تاپیلماز.

قیز دئدی: آی گنج اوغلان هارایا گئدیرسن می؟

گنج اوغلان دئدی: گئدیرم «حیات سویو»نو تاپام.

قیز دئدی: «حیات سویو» داغلارین اوتایيندا بیر قانلا دولو ده‌رین قویونون ترکینده‌دیر. سنین عؤمرون او قویویا چاتماق اوچون قیسادیر، لازیمی قدر یئترلی دگیل. سنین عؤمرون محدوددور. سن گرک اؤز عؤمرونو کئیف ائتمکده، عئیش- عیشرت‌ده، خوشلوقدا، شادلیقدا، شنلیکده، ائیلنجه‌ده سوره‌سن. سن بال آریسی سان، من ایسه گول- چیچگم، گل یانیما، قون اوستومه، اؤز کامینا چات، مندن بال آلگینان!

اوغلوم، بیرینجی گنج اوغلان یولون یاریسیندا اؤز باشین اگیب تسلیم اولدو.

بیرینجی گنج اوغلان یولون یاریسیندا قالدی.

ایکینجی گنج اوغلان ایسه ها گئتدی- هو گئتدی، آز گئتدی- چوخ گئتدی، یئنه ده هئی یول گئتدی، بونا گؤره کی اونو یوخو آپارماسین، بارماغین پیچاقلا کسدی. یاراسینین اوزه‌رینه دوز سپدی کی یاراسینین آغریسیندان اونو یوخو آپارماسین. اوغلوم، ایکینجی گنج اوغلان اوقدر یول گئتدی کی لاپ سوسوزلادی. بیردن گؤردو یولو اوستده دوم- دورو آخار سو واردیر. اوغلوم، ایکینجی گنج اوغلان او قدر سوسوز ایدی، عطشیندن یانیردی کی اؤزون سویون ایچینه آتدی. سپ- سرین، دوم- دورو ایچمه‌لی سودان اوقدر ایچدی کی داها ائده بیلمه‌دی سویون باشیندان دوروب یوللانسین. ائله اورادا دوشوب قالدی.

اوغلوم، بیرینجی گنج اوغلان یولون یاریسیندا، ایکینجی‌سی ایسه یولون اوچ‌دن ایکی حیصصه‌سینده قالدیلار. اما اوچونجو گنج اوغلان ها گئتدی- هو گئتدی، آز گئتدی- چوخ گئتدی، داها یئنه‌ده یول گئتدی. او سوسوزلادی، اما دوداغین سپ- سرین، دوم- دورو ایچمه‌لی سویا وورمادی. یورولدو، اما اؤز باشین او خومار گؤزلو سورمه چکمیش گؤزللر گؤزلی‌نین دیزی اوسته قویمادی، هئچ ده دینجلمه‌دی. ها گئتدی- هو گئتدی، آز گئتدی- چوخ گئتدی، یئنه ایسه یول گئتدی.

اوغلوم، هر کیمسه بو سایاقدا یول گئتسه، البته او اؤز مقصدینه چاتار.

سن ایسه اوغلوم، یورولمادان، سوسوزلامادان، تام- کامیل بیر ایمانلا یول گئت. هر کیمسه‌نین اؤز توتدوغو یولونا اینامی، اینامی اولسا یورولماز...

قایناق:

فرنود، غلامحسین، کتاب ارک، نشر احیا، تبریز، چاپ دوم، ص۳ الی ۵.

آنارشیست[۲۴]

یازار: تریللو، ایتالیالی شاعیر
چئویرن: حسین مسعودی

بیره، سئیره چیخیب بیر بؤیوک ساعاتی گؤرمه‌یه گئتدی و حئیرتلندیریجی دورومدا گؤردو بؤیوک- کیچیک چارخلار هامیسی، هره‌سی اؤز نوبه‌سینده فیرلانیرلار و بیر- بیریسین حرکته گتیریرلر.

بیره اونلارلا بیر موددت دانیشیب دئدی:

- بو ایش عدالت‌سیزلیک دیر کی ساعاتین رقاصه‌سی مودام سورعتله دولانیب فیرلانماقدادیر، حتتا بیر دقیقه ایسه اؤز وظیفه‌سینه عمل ائتمکدن واز کئچیب ساکیتلشمیر، سیزلر ایسه بو ساياق یاواشجاسینا حرکت ائدیرسینیز. او گئجه- گوندوز چالیشماقدادیر، سیزلر ده دینجلمه‌یه، راحاتلانماغا عادت ائدیرسینیز. بو اینصافدان اوزاق دیر کی بیریسی هر ثانیه‌ده یوز کره دولانیب فیرلانیر و باشقاسی اؤز دؤورونو بیر ساعات مدتینده فیرلانیب سونا یئتیریر!

چارخلار دئدیلر:

- عالیجیناب، سیز باشا دوشمورسونوز. ایم بیز بو ساياق عمل ائتمه‌سک، ایشین سونوجو اله گلمز و مقصده چاتیلماز. بو دزگاهین قاییرما مقصدی بودور کی بیز چارخلار یولا دوشوب ایشله‌یک زامانی بیلدیرک. سیز دئیه‌ن دورومدا ساعاتین قایدالی- نیظاملی ایشی پوزولوب آرادان گئدر، واختی بیلدیرمز.

بیره پوزغونلاشیب سؤیله‌دی:

- سیز اؤزونوزو تنبللیگه ووروبرسونوز و بو قبول اولونماز بهانه‌لری اؤز غرض‌لرینیزی گیزلتمک اوچون گتیریرسینیز. بو ظولم‌دور، من گرک بو ظولمو آرادان قالدیرام. ایم بو ایشه ال وورماق منیم قانیمین تؤکولمه‌سینه ده تامام اولسا، بو ایشی یاپاچاغام!

بیره بو سؤزو سؤیله‌یندن سونرا، یانمیش اوزرلیک کیمی اؤز یئریندن آتیلیب هوپبولوب اؤزونو ساعاتین چارخلارینین آراسینا آتدی، اوجا سسله باغیریب دئدی: یاشاسین آنارشیسم[۲۵]»!

ساعات‌ین ایچینده‌کی چئشیدلی چارخلارین دیشیجیک‌لری سورعتله، جلد دولانیب فیرلانارکن ائله او آن دا بیره‌نی تیکه- تیکه ائدیب، ازیب، اؤلدوردولر، بیره بو ساياق شوجاعت و قورخمامازلیقدان بیر فایدا گؤرمه‌دی و ده‌یرلی بیر ایشه ال وورانمادی. ساعات ایچره بوتون ایشلر اؤز قایداسیندایدی. تکجه، بیره‌نین بو یئرسیز شوجات و جسارتینه گؤره ساعات‌ین قایدالی نیظامی اون بئش دقیقه پوزولدو!

قایناق:

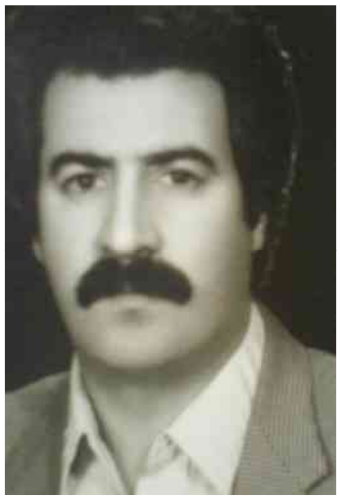
حمیدی شیرازی، دکتر مهدی، دریای گوهر، جلد دوم (مقالات، اشعار و داستانهایی از ادبیات جهانی)، صدای معاصر، تهران، ۱۳۷۸، ص۴۶.

[۲۴] Anarchiste= هرج و مرج سئون

[۲۵] Anarchisme = هرج و مرج سئورلیک

اؤلن، من دئییلدیم!

باقر رشادتی

یحیی ایله یولداش ایدیم. آزاجیق کی، گئجیدیم، یولو ایتیردیم. یحیی گئتمیشدی. بیر نیفرین اولموش کمندین گؤرونجه‌گی، گؤزلریمی اینجیدیردی. کندین زاواللی طالئع‌سیز اهالیسی، بوتون چیرکین‌لنمیش ناساز ایدیلر. چیرکین‌لنمیش‌لر، قووولموش مئیمونلار ایدیلار. بیر سایی تپه گؤز، نئچه سایی‌نیندا اصلا گؤزو یوخودو، دوغولان گوندن، گؤز سوزایدیلر! کندین گؤرکمی سانکی محشر چؤلوایدی، گؤی بورمه‌له‌نیب، بوکولموشدو. یئر، قوپ قوروایدی، آرتیق سوسوزلوغوندان لؤهله‌یییر ایدی.

چوخلاری اوددان گئییم، گئیمیشدیلر، یانمیش اوزلر، چیرکین و خوفلو ایدیلر. هر بیر اینسان اوغلو، گؤردویو پیس یا اینکی یاخشی عمللری‌نین هئیکل و شکلینه دوشموشدولر! قیریشماللار، سوپورگه قویروغلو حیله‌کار تولکویه بنزه‌ییردیلر. ایی چیزگی بنک‌لی‌لر، اؤلدوروجو زهرلی‌لی ایلانا اوخشوردولار. تاماهکارلار کؤپک بنیزینده ظاهیر اولموشدولارو. پاخیل گؤزودارلارین بوینو، زینجیرلنمیشدی. تویوق خوروز اوغروسو قورخاق کؤپک‌لر، چاققال نظره گلیردیلر.

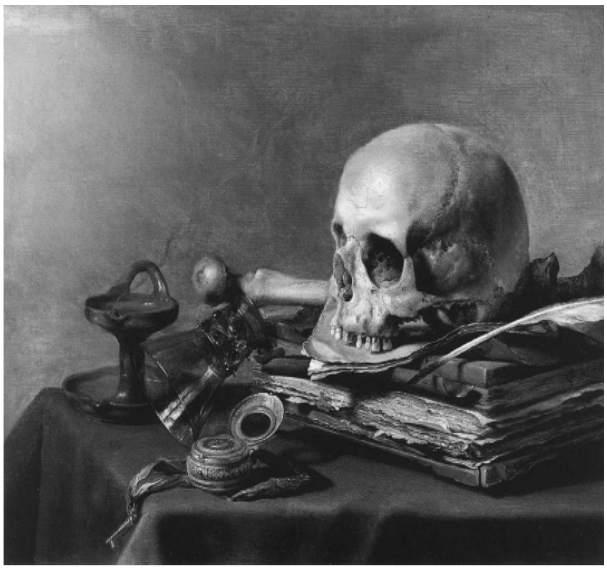
رنگلی، رنگلی آداملار، هیندوشکا کیمی، رنگلی‌ایدیلر. فاییزچیلار ائله بیل ییرتیجی قورد ایدیلر. یازیقلارین قانلارین سورانلار، دئمک چیرکین زلی ایدیلر. بیر سایی آغ‌بنیز و نئچه ساییدا قارا بنیزایدیلر. چوخونون اوزو تورپاقلی ایدی، گومان غم، غوصصه اورکلرینه آغیرلیق ائدیردی. باشقالارین اوزونه آلچاق‌لیق و اوتانما توزو قونموش ایدی. ظننه گلن پیس عمللرینه گؤره اوتانیردیلار. تولکو گوجلو آلتین ییغانلار، بالدان اوترو اؤلن آیی ایدیلر.

قئیدسیز اورومجک دوزنبازلار، بوتون دونیا اوزه‌ری‌نین بوجک‌لر، پیس- پیستا متیلی گؤرونوردولر. ایکی اوزلو دیلباز یا خود دیلباز ایکی اوزلولر ائله همین قویروغو تیکان قورخولو آدی باتمیش ایدیلر. تانری سیز تله قورانلار، مین آیاقلی جوجو ایدیلر. یاشیل یاشاییش عونوانینا قورانلار، ایری قارا تور آتان ایدیلر کی، خیالدا تور آتیردیلار. اینسان گومان ائدیردی گؤی پورسویوب سولوب، یوزده یوز ارگین و یاخیجی یاغ ایدی. ائله بیل توستوسوز اود یا اودسوز توستو هر یئره سپه‌له‌ییبلر. آداملارین ککیل همی‌ده آیاقلاریندان توتوب اونلاری فیرلادیردیلار. فیرلادیران آداملارین باشلاری آلتیندا، قاینار سودان دولو بیر بؤیوک قازان وارایدی. بو قازانین آلتیندا همیشه یانان اودونو، اؤزل بیر جینسیدن ایدی. هله‌لیک هئچ بیر کاشیف اونون جینسینین نه اولدوغونو تاپانماییب. شوبهه‌سیز اینسان اوغلولارین دریسین پیشیریردیلر. پیشمیش دریلری هردن بیر دییشیردیلر، آغری آرتیقراق حیس

اولونسون. جهننمین قیزمار اودو ایله آلینلارینا، ساغ، سول ائله‌جه ده پئی‌سرلرینه داغ باسیردیلار. بونلارین هامیسی: «گوناهکارلار اوزلریندن تانینارلار» دئییمین ثبوتا یئتیرمکدن خاطیره‌ایدی.

چوخورون سویوقلوغون اوره‌ییمین لاپ تکیندن حیس ائتدیم. آیاق سسی ائشیتدیم. دؤنمه‌یه اینجاریم یوخودو. اوزومو آرخایا چونده‌رنمه‌دیم. آیدین بیر چاغریش چوخورون قارانلیق‌لیغین سیندیری:

«سورغوچو ملک‌لری‌نین سورغوسونا جاواب وئرمگه حاضیر اول»

قورخودان، ترله‌دیم. ائیله‌یه بیلمه‌دیم سورغوچو ملک‌لری‌نین شکیل و بنیزلرین یاخشیجا جیسیم‌لشدیریب جانلادام، آرتیق فیکیرلشمه‌یه فورصت یوخودو، سورغو جاواب باشلاندی.

- یارادانین کیمدیر!؟
- اولو تانری کی، اورتاغی یوخدو.
- هانسی ائلچی‌نین ایزینده گئیرسن!؟
- عبدالله اوغلو محمدین. آللاهین بنده‌سی و ائلچی‌سی. آللاه ائلچی‌لری‌نین سونونجوسو. اوندان سونرا داها ائلچی گلمه‌یه‌جک.
- نه دینده‌سن!؟
- ایسلام دینینین شیعه مذهبینده!
- کیتابین نه‌دیر!؟
- قورآن کی، هئچ شک و شوبهه اوندا یوخدو. دیندار و گوناهدان ساقینانلارین قیلاووزو.
- قیبله‌گاهین هارادیر!؟
- کعبه، بیرینجی ائوکی، اینسانلار اوچون بینا اولوب و یئرکوره ده کی لرینه موبارک و ایبی یول گوسته‌رن‌دی.
- اوولینجی ایمامین کیمدیر!؟
- ابوطالیبین خلف اوغلو علی (ع) مؤمونلرین سولطانی و وصیلرین آغاسی، سؤیلمک کی، اولو تانری علی‌نین ایطاعتین یئر کوره‌ده کی‌لره، گرکلی بیلمیش‌ایدی.
- شیفاعتچی‌لرین کیمدیلر!؟
- خیبر فاتحی علی‌نین اون بیر ائولادی. ایبی داورانیشلی قیلاویزلار، آللاهین سالام و رحمتین اونلارا سونورام.
- اؤلوم نه‌دیر!؟
- حیاتین و حیاتدا الدن گئدمیشلرین هپسی‌سی‌نین سونونجو خاطیره‌سی، اؤلوم تانری حوکمو وحاق دیر.
- نکیر و مونکر سورغوسو کیمین ایزنی ایله یاپیلار!؟
- اولو تانری‌نین ایزنی ایله و دوغرودور.
- بعث bes و نوشور noşur دان نه بیلیرسن!؟
- قالدیرماق، اویاتماق و یئنی‌دن دیریلدیب حئساب- کیتاب آیاغینا گتیرمک. دؤنوش «نوشور» گونو حقیقت‌دیر.
- صیراط نه‌دیر!؟
- ایی کیمسه‌لرین باغلیلیق یولو و

گرچک‌دیر. قیرخ کره قورآندا تیکرار اولموشدو.

- اولچو نه دئمک دیر!؟
- دقیق بیر اؤلچولمه، هامی‌نین عمللر مکتوبو، اوندا قییاس اولونار و دوغرودور، عمللر مکتوبلاری اؤزل آنلام و گرچک‌لر ائحتیوا ائدر.
- بئهیشت هاردا و جهننم نه جور یئردیر!؟
- بئهیشت و جهننمین سیرری آللاه یانیندادیر، روح و چوخلو آغیل، ایدراک حئیران ائدیجی و باشقا علامتلر کی، یالنیز اولو تانری‌نین سونسوز علمی اونلارین اورتولو گیزلرین قاپسالامیشدیر.
- ساعات کی، سسلندی، قورخویا دوشدوم. یوخوم قاچماق همن، آییلدیم. قارا بویالی آمبولانسین آزاجیق ایزی کی، ذهنیمده ایدی، یوخ اولوب گؤزومدن سیلیندی، خیالیم راحات‌لاشدی. اؤز جنازه‌می ایزله‌مه ده، اورتاق اولمامیشدیم!

قارا لکه بیاضدا

جین باشیما ووراندا، دلی شئیطانلار بیله‌می دوره‌له‌ییب، زورا باسیرلار قیسا حیکایه یازماغی بوراخیب، شئعیر سؤیله‌مگین داشین اته ییمدن آتیب، قلمی ده اوپوب قویوم قیراغا، شاید سیز عزیزلریم آرتیق ماراقلانا سیز نه‌دن بؤیله حیرصلنمیشم!؟ چوخ یاخشی، آزجا داریخمایین هر زادی آیدینلاشدیریم. پارا واختلار، ائله بتردن خسته‌له‌نیرم اوره‌ییم ایسته‌ییر کئشکه ازلدن دونیایا گلمه‌ییدیم، الیم، آیاغیم ایش گؤرمگه، کؤنلومده، بیر سؤیلم سؤیله‌مگه قیزیشمیرلار!

بیر سیرا گونلر، بوللو تازا- تازا شئعیر، یئنی- یئنی قیسا حیکایه‌لر اوخوماغا جان آتیرام.

سون زامانلار، دویغولانیرام قایغی‌لاریمی تازا- تازا شئعیر، یئنی- یئنی حیکایه‌لر شکیلینده کاغاز اوزره گتیرم بلکه دویام کی، هله‌لیک دیرییم اؤلمه‌میشم!

اوز- اوزومه دئییرم: گرک قاباغا گئتمک، یاشاماق یاراتماقدادیر، قیسیر فیکیر بره بیتیرمز، آنا یوردومون هیممتلی عورتلری ایله کیشی لری‌نین «غئیرت بایراقلاری»نی لاپ اوجالارا قالدیرماق بیزیم اوچون ان اؤنملی و بؤیوک بیر وظیفه‌دیر.

نفسیم تنگیشیر، ذئهنیمه گلیر کی، تانینماز بیر آغری اؤره‌ییمین سویدا سینا کؤک سالیب، اونو سیغاللاییب، روحوما قورا سیخاجاق!

بیلیرم اینانمییاجاقسینیز دئسم کی، کیرپیک- کیرپیک اوسته قویجاق، رؤیایلاریمین گؤزل و گؤیچک پریسی، خیالیمین لاپ یاشیل گؤرکمینده، یونگول ایپک قانادلی کپنک‌لر تک، قاناد چالیب، عشقلی اوینایب، ماوی گؤیه اوجالیر. هئچ ایسته‌میر «یانیب کول اولماقدان» سؤز آپارام. نییه کی، بو سؤیلم ایکی آیاقلی دیری‌لر یاشاییشی‌نین فایداسیز بیاضلاریندا، قارا لکه اولاجاق!

سوروشمایین نه اوچون آدام یا اینسان عونوانین اونودوب ایکی آیاقلی‌لاردان آد آپاردیم. مه‌یر بیلمیرسینیز کی، «اینسان اولان بئلینه خنجر تاخماز؟» اینسانلیق قوربانلیغی کی، ائله اوولدن دیل‌کسمک ایله باشلانیب و دب اولوبدو، هله ده پوزولمایب و گونو گوندن راوادلاشیر!

باخیشلار اؤتری، تنقیه‌لر فیکیرسیز و دایازدیلار، دریندن گؤرن گؤزلر آزالیبلار. پاخیل‌لیق‌ایسه ائحساس، عقل‌ایله منطیقه غلبه چالیبلار، هئچ کیمسه سوروشمور چاره‌سیز دردلریمیز نه‌لردیلر! کبریت چوپون، دیرک گؤروروک. «بورادا من سولطانام، مشه ده چاققال» ائل سؤزو دوغرولاشیب، منم... منم دئمک‌لر، اورتامیزا آیریلیق سالیبدی.

آغاجی ایچیندن قوردیئیر، منم- منم‌لییی بوراخماساق، روحلاریمیز آزاد اولوب، آزاد یاشایانمازلار!

نییه اورگشه‌میریک غم- غوصصه‌سیز یاشاماق، نه اوچون اینانمیریق بیر- بیریمیزاییله فرقلی‌یک! بئواخت اولمامیش نییه دئمیریک هانسی شئیلر بیزلره یاخشی‌دیر؟ من، سن، او، هانسی یاخشی ایشلری گرک گؤرک، نه‌یی بیله‌ک، نه‌لر بیله‌ک؟ اؤز اینانلاریمیزدان کیمسه‌لره سؤز آچاق، کیم حاقلی دیر و کیملر حاق‌سیز؟ نه‌یه قارشی- قارشییا دورموشوق؟ نه اوچون سئومیریک و سئویلمیریک؟ نییه بیر- بیریمیزه موحبتی کی، اؤزگه‌لر سونانمازلار، اؤزوموز پای وئرمیریک؟

اوزون سؤزون قیساسی، منجه آییق‌لیق ساعاتیندان دوغولانان بری هامیمیز هر شئی بیلیریک!

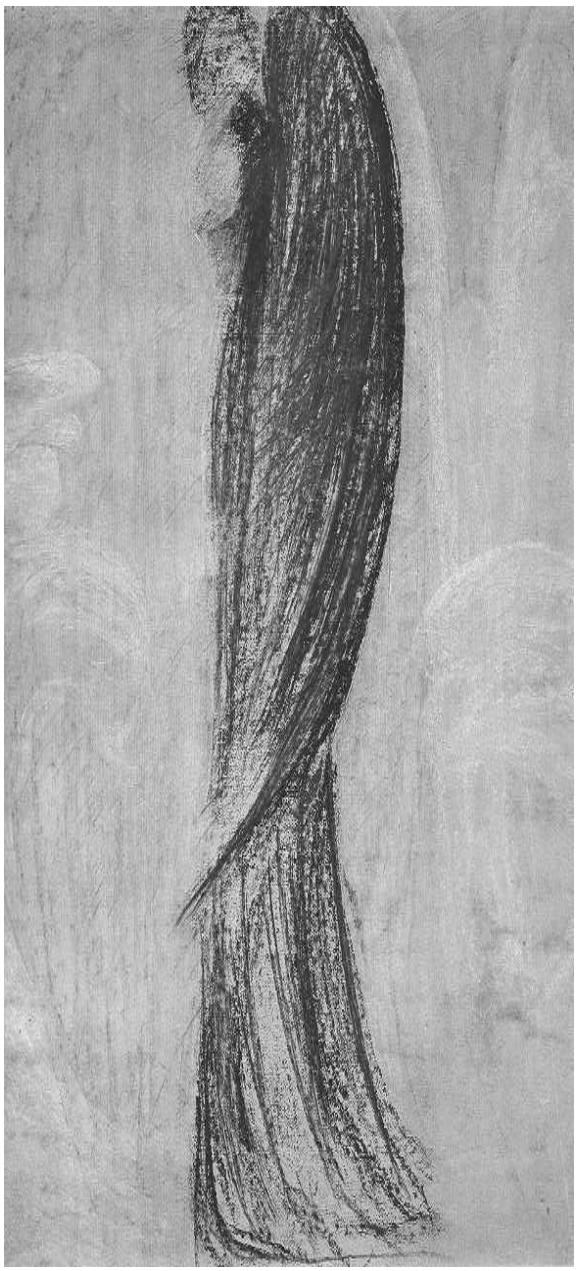
ایگرنچی تاناکورا بازاری

تقاعد اولاندان بری، صوبح اذانی و نامازیندان سونرا، اوزو قارا بئکارلیغی پئشماندیرماق اوچون، دوشه‌نک‌لی یورغان- دوشک‌ده ساغ سولا چؤنمک ایله قیزیل ساچاقلی گونشین اوجالانماسین بکله‌ییرم. ائله‌جه ده او دوزگونو باتی و دوغو آذربایجان موسافیره‌تینده گون اورتایا ۳-۴ ساعات قالان، صاحیبه یوخودان آییلیب، تبریزین «سبزه مئیدان»-ینا ساری یؤنلمه‌یه جار چکیر!

تم- تله‌سیک (۱۴۱) ایشله‌دیب آنالار یوردو تبریزین قوزئی طرفینه یوللانیب «تاناکورانین فیرنگی شه‌هرینه» یئتیشمه‌یه جان باسیرام!

دمیر یولو مئیدانیندا، آرابالارین چوخولماسی، زامانی تنگیشدیریر، امام خمینی خیاوانینا دؤنرکن شه‌هرین سیماسی‌نین دییشیلمه‌سی گؤزه وورور. بیر آن گومان ائلیرسن تهرانداسان، سوروجولرین ساغ- سول همی ده قئیقاجی یول گئتمه‌لری بئیله‌وی حئیرتلندیریر!

سبزه مئیدان، شهید نجاتی خیاوانی‌نین شیمالیندا یئرله‌شیب. ایره‌لی گئتدیکجه، یوخسوللوق توزو هاوانی توزلاندیریر.

«... هر نه سئوسن بوردا وار، ارومییه‌نین نوغولو، گول- ریحانین اؤزو، سئچ آپار، یوبانسان اودوزارسان، پولون یوخدوسا تکجه باخ!»

بو سسلرین اوجالیب آلچاقلاماسی اصلا اوره‌یه هوپان رینگ «اویون هاواسی» یاراتمیر! آنجاق هردن بیر گولوش گولو، بعضی گؤذرچیلرین دوداقلاریندا، چیچک‌له‌نیب، سولور.

هاوانین سویوقلوغو جاماعاتین جانینا اوتوروبسادا، اللری‌نین حرکتی، کؤنوللری‌نین حسرتینی گؤسته‌ریر.

یاخشی یادیمدادیر بیر زامان بو آرالیق سؤزو دیللر ازبری اولموشدو:

«پولون وارسا گل قاباغا، پولون یوخدورسا قال آرخادا». یانی پول اولسا حالوا بیشر ائی قورا سندن!

بو دئییمدن دوشونورم یاشامین موباریزه قارشی‌سیندا، پوللو ایسه گوجلو اولماسان چرخ- فلگین ناغافیل اوخلارینا اوغرانیب، آیاقلار آلتیندا ازیلیب لئه اولاجاقسان!

اوتانیرام یازام بو گرچک، تبریزین سبزه مئیدانیندا، کور- کؤهنه پالتارلار ساتیب آلیمیندا: «تاناکورا» عونوانیندا آیدیجاسینا گؤرن گؤز، ائشیدن قولاق و درک ائیله‌ین اوره‌یی خئیلک اوساندیریب، یاخیب یاندیریر!

اؤزوم شاهید ایدیم قوجا بیر آنانین بئش یوز تومندن اوترو، دونیا مالینا راغیب بیر کؤنز ساتیجی قاباغیندا، اوزونون سویو توکولوب، ناچارچیلیق تری‌ایله قاتیشیب پامال اولدو!

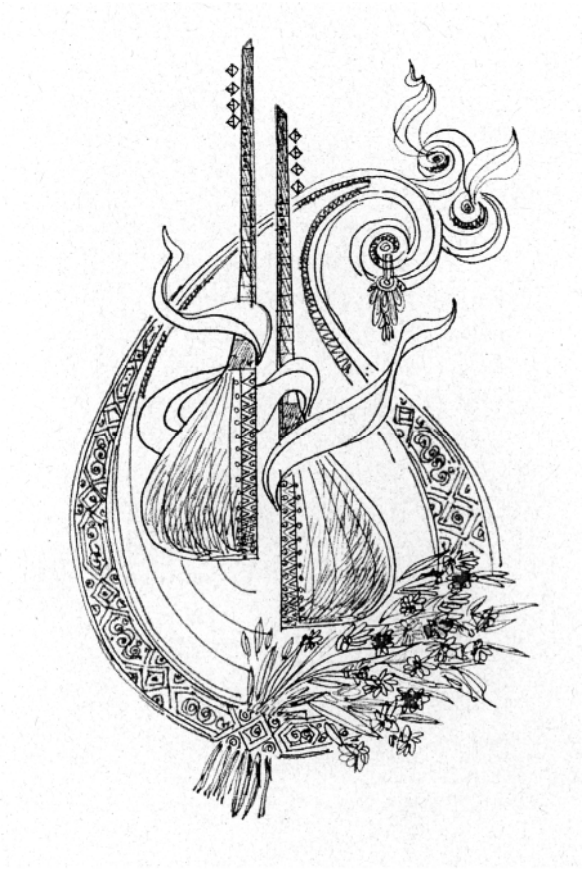
بو بازارین باشقا شه‌هرلرده میثال اوچون ارومییه و مهاباد دا، تاناکور بازارلاری‌نین قورورماغینا سؤزو اولسادا، اوندان واز گئچه بیلر. آمما باتی و دوغو آذربایجانین آلیش وئریش گؤبه‌یی ساییلان ها بئله «ایپک یولو»نون ان اؤنملی تیجارت دوراجاغی حئسابلانان تبریزه، گرکمز تاناکورا آدلان کؤر- کؤهنه پالتار بازارینا چئویریب تاریخسل شوهره‌تین لکه‌لندیرسین!

البته بو «ایگرنچی تاناکورا بازاریندا» گؤذرچیلرین چوخو دا تاماشاچی‌دیلار نه آلیجی!

«آباد اولسون تبریز، گؤر نه سئچ ها سئچدی یالاندان!»

بیر ساتیچی های- کویو اونجه گتیردییم سؤزومه لاپ جانلی تانیق‌دیر.

شعریمیز

ح.ش سوی تورک

بیلمزلر

هئچ آدینی

شیرین دادینی

خوش آوازینی

بیلمزلر

قولاقلارینا قورقوشوم تانمیشلار

دیللرینه قاندال

سنی نه دویارلار، نه دئیرلر

کیم اولدوغونو بئله بیلمزلر

یاسادان، یاسامادان سؤز آچارلار

اما سنین، سنلیییندن قورخارلار

وارلیغیندان اورکرلر

چونکی اونلار نوکرلر

سرو نوباهاردان بیلمزلر

شاخدیغین ایلدیریمدان

یاغدیغین یاغموردان

اوخودوغون لایلادان

سوسدوغون،

سوکولوب آتیلدیغین

ماجرادان بیلمزلر

شانلی تاریخیندن،

آلینی آچیق، شرفلی ووقاریندان

صمیمی اوره‌یینندن

ایگیدلیک رومانیندان

اونلار بیلمزلر...

اویاق اول،

آیاقدا اول

سایاق اول

سنین قهریندن، آجی تهریندن

بیلمزلر

جوش، چاغلا،

آغلاساندا ووقارلا آغلا

دیم‌دیک آیاقدا اول

اؤلمه، اؤلسن‌ده، اولمه‌یینی

بیلمزلر

دالغالان،

پوسگور وولکان کیمی
آتشه بوغ یانار داغ تکین
کول ائت،
یاندیرماسان بیلمزلر....
قورخاق، آخماق سانارلار
ایلک دیلینی، سونرا بئلینی
قیرارلار، سن دیللن،
ائوده، چول ده،
اوخول دا، ایش ده
اونلار بیلمزلر...

اللریمده طالئع یازیم

کامال آلیش‌اوغلو

طالئعیمی اوزاقلاردا آختارمامیشام من،
دوشونموشم قارشیداکی اللریمده‌دی،
قریبه‌دیر،
گؤرمه‌میشم بو واختا قدر
گؤرمه‌میشم،
اؤزومده‌جه اللریمده‌دی
باخ نازیکجه بو خط کی، وار عؤمور یولومدور
اؤره‌ییمدن کئچیب گلیر، سول الیمده‌دیر.
اونون هاردا قورتارماسی،
توکنمه‌سی ده.
مننن سونرا یاشایاجاق عملیمده‌دیر.
اوزونلوغو، قیسالیغی نه‌ییمه لازیم،
تکی اونو عؤمور کیمی یاشییا بیلیم
هاردا اولسام دوز سؤزومله، صؤحبتیمله من،
وطنداشلیق قئیرتینی داشییا بیلیم.
بو خط ده کی، آغیل یولوم باش آلیب گئدیر،
او آرازین ساحیلینده توکنه‌سیدی
چوخ دوشونوب داشیناجاق،
اومیدسیزله‌شیب
او تیکانلی مفتیللره سؤیکه‌نه‌سیدی.
بو یول ایسه طالئع یولوم نه‌لر قان گؤروب،
نه‌لر فیکرین ایلمه‌سینده حاچالانیبدی
سوفره‌لردن قایتاریلمیش یاغلی تیکه تک
پلنگلرین پنجه‌سینده پارچالانیبدی.
اللریمده یازیلیبمیش بو طالئع یازیم
طالئع یولوم اللریمده یانان اوجاقدی.
اه! کیم بیلیر؟ بوندان سونرا اووجلاریما
نئچه- نئچه طالئع یولو یازیلاجاقدی.
ایندی گؤررم نه زامانسا آغلیم آز اولوب،
بو دونیانین ایشلرینی چوخ گئج قانمیشام.
یاناغیمی آلیشدیران سیللەدن سونرا،
ائله بیل کی، واللاه بیر آز آغیللانمیشام.

سؤیله آشیق سازدا باری

باقر رشادتی

شارقی اوخو قاراباغلی
تانری اؤزو یئتسین دادا
چاغیر گلسین روشن اوغلون
نیگار خاتین قالیب داردا!
گؤللـه یاغیر پاییز اولور
یاشام باتیر گوللر سولور
شیمشک شاخیر گؤزلر دولور
هاوا آغیر قارا باغدا!
آیدین یوللو، قوچاق سویلو
آدی اودلو، اوجا بویلو
آذربایجان ارن هویلو
قاراداغلی دورماز دالدا!
آنا دئمیش ایکی قارداش
بیر دؤش سودو امیب سیرداش
ازل گوندن اولموش دیلداش
هارای وئرر آرازباردا!
سؤیله آشیق سازدا باری
بیرده اوخو «آراز باری»
دئتن دؤنمز سیزدن ساری
آذربایجان، قاراداغدا!

یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ

رامیز دویغون

بونو نه واخت دئمیسن، بونو هاچان دئمیسن:
یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ".
بو سؤزلری دئینده نه لر، نه لر چکمیسن، نه قم-کدر یئمیسن؟
سوالین جاوابینی - بو دویونو اؤزون آچ،
سینه سی دویون-دویون، تاریخی دویون-دویون،
آدییلا اؤیوندویوم،
منیم یئنیلمز خالقیم!
قاپقارا تورپاقلارا دوشمنلرینی گؤمن،
اؤزو گؤمولمز خالقیم.

دئه، بو قوجا تاریخین، دئه، هانسی دؤنگه سینده،
هانسی قانلی قانسیزین
قانلی منگنه سینده سیخیلاندا دئمیسن:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ".
دئه، هانسی چارپیشمادا، قاسیرغا گیردابیندا
ییخیلاندا دئمیسن:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ".
یعنی سن تاریخ بویو یئر وئریب یئرسیزلره،
یئریندن قاچمیسانمی؟
سن هر یولدان اؤتنه،
هر گلنه-گئدنه
"بویور، سنه پئشکشدیر!"-

قورخو نیداسی ایله قوینونو آچمیسانمی'؟
یوخ اینانا بیلمرم،
شوبهه لی سوالارین شوبهه لی جایناغیندا، حاقسیز یانا بیلمرم.
اینانا بیلمرم کی، تورپاغینا کیم گلدی،
سن اونا مظلوم-مظلوم
باخیب. باخیب گئتمیسن.
سن اؤزونه آستادان:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ"-
دئییب، چیخیب گئتمیسن.
بس اگر بئله دیرسه،
بو وطن تورپاغیندا زیروه-زیروه اوجالاری.
قالالارین ندیر بس؟
آخی سنین هر داشین، قایان، بورجون، سنگرین
-دوشمنین مین نفرلیک قوشونونا بیر عوض.
یوخ، اگر بئله دیرسه،
دومرولون، قازانخانین، جاوانشیرین، بابکین،
هاردان، نئجه تؤرندی؟
کوراوغلونون آدینی ائشیدنده دوشمنین
قورخودان، واهیمه دن ببکلری دیرندی...
سن بو سؤزو دئینده،
یقین یاس ساخلامیسان،
یقین ماتم توتموسان.
سن بو سؤزو دئمیسن،
کؤزرن کؤمور کیمی
دیری-دیری اودموسان.
بونو هاچان دئمیسن؟
عصرلرین دالیندان اورگینده نه تهر، نه تهر گتیرمیسن،
بو گونه بو قمی سن؟
بلکه، سن بو سؤزلری،
سنی ایکی جاهانگیر، سنی ایکی دونیاگیر

پارچالایاندا دئدین؟
وارنی -ثروتینی،
نازینی-نعمتینی،
بیری چار سوفره سینده،
بیر شاه سوفره سینده،
قیزیل بالیغین کیمی،
قیچالایاندا دئدین:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ".
آذربایجان تاج اولدو:
چارلارین باشیندا تاج،
شاهلارین باشیندا تاج...
یوخ، آخی، من بیله سی،
تورپاغی نین اوغروندا گئدن هر بیر دؤیوشدن،
دوشمنین اوزرینه آلای-آلای، سئل کیمی،
آخان هئچ بیر یوروشدن،
اوزو دؤنمز بیر اوغلون، اوزودؤنموز بیر قیزین،
هئچ واخت گئری دؤنموییب.
فراریلیک، دؤنوکلوک قویوسونا ائنمه‌ییب.
قاچماییبلار،
یئرسیزلر قارا قوشونلار کیمی یئریمیزه آخاندا.
دوشمن زور گلن آندا، اونلار دوشمنین اوسته

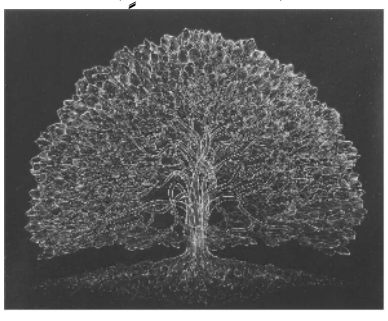

غضب ایله کین ایله، نیفرت ایله گولوبلور.
یئریمیزدن قاچماییب، یوردوموزدان قاچماییب،
بو تورپاغین اوغروندا قهرمان تک اؤلوبلر.
اوندا بس نئجه اولوب سن بئله سؤیلمیسن:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ".
بلکه بو سؤزلر ایله
دوشمنینی یاندیریب، سیندیریب کویلمیسن؟
اؤزوندن چیخارمیسان.
بیزه قارشی نیفرتله بوروندویو، گئیندیگی
اودوندان چیخارمیسان،
گؤزوندن چیخارمیسان.
یئرینده چیخارمیسان،
یوردوندان چیخارمیسان.
قاباغینا قاتاراق، سورو-سورو سوروموسن.
بو وطن تورپاغینین هر دوغما قاریشیندان،
قاشییبب کوروموسون.
بلی، ایندی آنلادیم، درک ائتدیم بو اسراری:
سؤزلر وطن قالاسی،
سؤزلر وطن باسان.
سن بئله سؤیله میسن:
" نئجه، نئجه، نه دئدین،
یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ؟"
دوشمنینله باریشماز،
دوشیمنینله کینلی، قاچ
بو سؤزون سونونداکی، سوال بیر اؤلوم حؤکمو،
دوشمنین اوزرینه قورغوشون سئل تؤکومو.
سن بو سوالدان سونرا .
دوشمنلر اوزرینه اوچموسان اوچوم-اوچوم:
"یئرسیز گلدی، یئرلی قاچ". بو سوال
یوروش،آخیرین،
عکس هوجوم...

من کی سن دئییلم

نوصرت کسمنلی

اونوتمادی گؤزلرینی گؤزلریم،
منیم گؤزوم، سنین گؤزون دئییل کی.
اوْ یئرلری ناخیشلاییر ایزلریم،
منیم ایزیم، سنین ایزین دئییل کی.
یالانلارا اؤیره‌تمه‌دیم دیلیمی،
منیم دیلیم، سنین دیلین دئییل کی.
هر یئته‌نه اوزاتمادیم الیمی،
منیم الیم، سنین الین دئییل کی.
اوچوب گئتدین سازاق دوشدو کؤنلومه،
منیم قلبیم، سنین قلبین دئییل کی.
سن گولوش چون یارانیبسان اینله‌مه،
منیم قمیم، سنین قمین دئییل کی.
سن قارالتدین من آغارتدیم ساچیمی،
منیم ساچیم، سنین ساچین دئییل کی.
ائشیدنلر باغیشلاییر سوچومو،
منیم سوچوم، سنین سوچون دئییل کی.
یئره دوشدو اوْدلو سوزوم کؤزه‌ردی،
منیم سوزوم، سنین سوزون دئییل کی.
قارشیلاشدیق دیل سوسدو، اوز قیزاردی،
منیم اوزوم، سنین اوزون دئییل کی.
سن یوْلونو دییشدیردین بیر سحر،
منیم یوْلوم، سنین یوْلون دئییل کی.
بو هیجرانا دؤزه‌جه‌یم بیر تهر،
دؤزه‌جه‌یم، هیجران اوْلوم دئییل کی!

تووحیده بری گلسین

آدم فاروق ال-حنیفی

فانی بیلیب کند اوزونو،
ترک ائدن‌لر بری گلسین.
گیریب تووحید ساراییینا،
فتح ائدن‌لر بری گلسین.

جانانا ترک ائدیب جانی،
وجودوندا اولان فانی،
گورولەنده گورن آنی،
بصیر اولان بری گلسین.

جمالینی گوروب آیان،
آندان قئیرینی لا سایان،
دیلی‌یله ائیله‌ییب بیان
قتل اولانلار بری گلسین.

اره‌رک سیرر-ی وحدته،
لا دئین‌لر اول کسره‌ته،
حاقدان ؟؟؟ کمالاتا،
وصل اولانلار بری گلسین.

نوش ائدیب تووحید شارابین،
مست اولانلار بری گلسین،
دالیب وحدت دریاسینا،
قوواص اولان بری گلسین.

بحر-ی تووحیده دالاراق،
واحید مرجانین بولاراق،
اول بیر ایله بیر اولاراق،
باکی اولان بری گلسین.

کیم کیمدیر؟

آتیلا کیمدیر؟

دوکتور حسین شرقی (سوی تورک)

آتیلا ۳۸۵ میلادی تاریخینده تونا چایی کناریندا بیر آرابا اوستونده دونیایه گؤز آچدی او مونجوق خاقانین اوغلو ایدی. دئمه‌لی بیر حؤکمران عاییله‌سینده دوغولدو و بویا باشا چاتدی.

آتیلا اوشاقلیق چاغلاریندان آت مینمک و قیلینج اویناتماق مهارت‌لرینی اؤز بؤیوکلریندن اویرندی. چونکی بئی و خاقان باالالارینا ساواش آلتلرینین ایستیفاده طرزینی اویره‌نیب و یئری گلنده اونلاردان دوز فایدالانما بیر شرط ساییلیردی. اوگوندن- گونه بویویوب اؤزونده غرور دویوردو.

آتیلانین اوشاق ایکن آتاسی دونیادان گئتدی سونرا عمی‌سی حمایه‌سی آلتیندا بویومه‌یه باشلادی. او بیر غرورلی و قورخماز ایگید اولموشدور. اؤز عمی‌سینی (روآ Rua) خاقانلیقا الیق بیلمیردی و هردن بیر اونونا قارشی عوصیان ائدیردی. آتیلا هونلارین باشقا میللتلرین سیغیناجاغی آلتینا گئتمه‌سینه و اونلارا تحقیرله یاناشیلمالارینا جدی ائعتیراض بیلدیردی عمی‌سیندن اینتیقاد ائدیردی.

آتیلانین حاکمییته ائعتیراضی اونو یورددان اوزاقلاشدیرماغا سبب اولدو، اونو روم سارایینا گؤندردیلر، او روم ایمپئراطوری «هونوریس» سارایینا گئتدی و عوضینده روم ایمپئراطوری بیر سرکرده‌سینین اوغلو «آته‌یوس» و هونلارین سارایینا گؤندردی. بو ایش ده ایکی آماج دویولوردو بیری او کی: روآ خاقان آتیلا شرریندن راحاتلاشیردی ایکینجی او کی:روم ایمپئراطوری اؤز اوغلونو تورک هونلار سارایینا گؤندرمکله اونلارین سیاسی و قوشون گوجلرینی اویرنمک ایدی. یئری گلنده بو جاسوسلیقدان سون درجه ایستیفاده ائده‌جه‌ییدی. گرچکدن آتیلا زورلا روم سارایینا یوللاندی. او بو گئدیشین قاباغینی آلماق اوچون هر شئی‌یه ال آتدی آنجاق اوشاق اولدوغوندان بیر شئی ائده بیلمه‌دی و نهایت سورگون اولدو. او روم سارایینداچوخ سیخینتلی گونلر کئچیردی و هر زامان قاچماغا یول آختاردی آنجاق بو ایشه بیر یول تاپا بیلمه‌دی. نهایتده بئله بیر قراره گلدی کی بو سارای دوستداقلیغیندان سون درجه فایدالانا بیلسین اونا گؤره چالیشدی روم سارایینین بوتون سیرلرینی اویرنسین بو یؤن ده چوخ نایتلر الده ائده بیلدی.

آتیلا روم سارایینداروملولارین ایکی اوزولولویون و باشقا میللتلره قارشی چکدیکلری سویوغون

تدبیرلرینی گؤردو اونلارین اینسانلیق روحوندان اولمالارینی دوشدوندو، سونرا اؤزاییله سوزلشدی کی گرک بو ظولم ساراییین دارماداغین ائتسین. او دیگر روملولارلا بحث ائتمیردی آنجاق اونلارا قاریشیب و هر شئی دریندن اویرنمگه باشلادی اونلارین ایچ و دیش ایشلرین اویرندی و گیزلی نقشه‌لرین دیقتله ذهننده ساخلاییب و چوزمله‌ییردی دئمک اولار روم ایمپئراطورینین ظولمونو گورندن سونرا دونیانی ایشیقلیغا چیخارتماغا هیممت ائتدی.

آتیلا روم ساراییندا روم سیررینی اویره‌نرکن آته‌یوس دا هون ساراییندا اونلارین داورانیش و دولانیشیقلارین دیققت نظره آلمیشدی چوخ شئی‌لر اویرنمیشدی بو ایکی دیلاور باتی و دوغو سمبلی اولاراق بیر بیرینین آتا- بابا تفککورینی یاخیندان بیلیردیلر.

تاریخین گؤستردیگینه گؤره آته‌یوس صمیمی و ایستکلی هون عاییله سینده گون سورمگه باشلادی آنجاق آتیلا بو ایشلردن چکیندی و بوتون قئیرتینی اولکه‌نین نجاتینه یؤنلتدی. بو آلاندا او روم ساراییندان گیزلی اولاراق قاچدی و تونا آدلانان یورد دا بوتون قبیله باشچیلارین اوز باشینا توپلاییب و مرکزی حاکمییته قارشی تدبیرلره باشلادی. بو زامان اونون قارداشی «بلدا» عمی‌سی اییله شیکار زامانی مشکوک وضعیت‌ده اولدورولدو. قارداشینین اؤلومو اونون ایجتیماعی ده‌یرینی یوکسلدی بوتون هون سرکرده‌لری اونون باشینا توپلاشدیلار.

آتیلا چالون ساواشیندا روملارلا برابر اولدوقدان سونرا آرخادان پارسلار طرفیندن هوجوما معروض قالیر زیرا فارسلار روملار اییله دوستلوق پیمان باغلامیشدیلار تا کی تورکلری آرادان گؤتورسونلر. فارس و روم قووه‌لری هئچ بیری آتیلا خاقانا غلبه گله بیلمه‌دی او سورعتله بالکانی روملولاردان آلدی و تورک یوردونا چئویردی. آتیلا ایتالیا اولکه‌سینه گیردی و آکیولیا شه‌هرینی ایشغال ائتدی. آنجاق بو شه‌هرین ساکینلری هونلارین مئهربان و قانونمند اولدوقلارینی بیله‌رک هونلارلا ساواشا گیرمه‌دیلر و بئله لیکله فاتئح هونلارین امری آلتیندا یاشاماغا باشلادیلار.

آتیلا اخلاقی جهت‌دن چوخ تمیز و پاک بیر خاقان ایدی ائله کی والنتینین روم امپراطوری اونو آوتماق اوچون بویلو بوخونلو باجیسی «هونوریا»نی اونا پیش کش ائتدیگی زامان اوبو ایشدن بویون قاچیردی و تمیز یاشاماغی روملارین گؤزللری اییله یاشاماغا ترجیح ائتدی.

روم ایمپئریاطوری چاره‌سیز قالدی هرگون آتیلا اؤز شؤهرتینی گئنیشلندیردی و بئله‌جه ده آوروپالیلار هرگون تشویش ایچینده حیات سوروردولر یاشامالاری چوخ پریشان ایدی.

آوروپالیلار آتیلانی قان سوران و کوی انسان آدلاندیریرلار آنجاق او اوندان ایره‌لی گلیرکی آتیلا اونلارین بوتو گوجلرینه اوستون گلمیش و اونلار یاراتدیغی ایمپئریا قورخوسونو آرادان گؤتورموشدور. بونا گؤره اونلار دوشمنی هر هانسی آد ایله قلمه وئره بیلیردیلر. لاکین دوغروسو بئله دئییلدی. آتیلا بیر موباریز قهرمان و میللت سئور خاقان ایدی و اؤز میللتین و یوردون هر شئی‌دن اوستون توتان بیر اینسان ایدی بو ائنیلمز و اوجا کیشی‌ده در حال چوخ درین معنوی اوزللیک‌لر وار ایدی کی هئچ بیر آوروپا اهالیسینده اونو تاپماق اولمازدیر. او یئتگین و بیلینجی حاکیم، آغیللی، فراستلی اردو باشیچی‌سی هم ده اینسان سئور آدام ایدی لاکین اونون دوشمنلری ایستر پاریس ایستر روم قومی بوتون تشویش و قورخودان اونو دئو و ییرتیجی آدلاندیردیلار. یئر کوره‌سینده هله بئله بیر میللت و خالق شرفینی وطن حؤرمتینی و اینسانلیق منویاتی قوروپان شخص اونا تاپیلا بیلمه‌میشدیر. دوغروسو آتیلا اوزو پیس آدام دئییلدی آنجاق الینه قلم آلیب و زور حاکمیت‌لریندن مودافیعه ائدن مزدور یازیچی و تاریخچیلر اوز اربابلارینین باب مئیلینه گؤره اونو کاغیز اوستونده و تاریخ صحیفه‌لرینده قان تؤکن و اینسانلیغا ضید آدلاندیرمیشلار. روملولار آتیلادان ساواش مئیدانلارینا باج و اوج آلا بیلمه‌دن سونرا اونو بدنام ائتمگه چالیشدیلار آنجاق بوگون تاریخدن گؤروندویونه گؤره آتیلا قان سوران یوخ بلکه بو روملولار اوزوایدی کی هر فورصتدن ایستیفاده ائدیب باشقا میللتلرین مالینا و جانینا ناموسونا تجاووز ائدیب و یوردلارین وئران قویوردولار.

گرک‌دیر کی بوگون آتیلا اولادلاری بو دورو و پاک کیشینین واریثلری کیمی قلم اله آلیب و اونون اینسان سئورلیک اوزونو آراییب و آشکارلاسینلار داها دوغروسو قلمی دوشمن الیندن آلسینلار و بوندان آرتیق ایجازه وئرمه‌سینلر کی بیزیم فاتیح و جانفیشان بابالاریمیزا اوزدن ایراق آدلار یاپیشدیرسینلار. جوانشیری ساتقین، بابک خرمدینی شورشی آتیلانی قان سوران، چنگیزخانی وحشی و امیر تیموری ییرتیجی آدلاندیرانلار هله ده اؤز نییت‌لرینی یوروتمکده جان آتیرلار لاکین بو حؤکمران بابالاریمیزان بیر ایشیق و اینسانی اوزلری واردیر اودا یورد و خالقلارینی سئومک‌دیر. موتیجاویز اینسانلارا جواب وئریب و اونلاری اوز-اوزه ساواشلاردا مغلوب ائتمه‌سی‌دیر. نئجه دیر کی بعضی قوملر اوز قان سوران و وحشی قهرمان بابالارین یا خود ییرتیجی شیر بابالارین قویون پالتاریندا مئهربان و گذشته گئدن قلمه وئریرلر و تورکون گوجوندن قورخان قوملر تورک اوندرلرین حتتا تورکون اوز اولادینین قلمی ایله وحشی آدلا تانیتماقدادیرلار.

نهایت آتیلا بیر هون قیزی ایله ائولندی آنجاق زفاف گئجه‌سی او صوبحه چیخمادی و بیلینمه‌ین بیر طرزده اولدو. دونیایا گلیشی و دونیادان گئدیشی سیر اولان بو خاقان دونیانین ان گؤرکملی و آدلیم اینسانلاریندانديرر اونون اردو، سیاست و رهبریت حققینده گوزل و قاباقجیل فیکیرلری واردیر. او ائله بویوک و قودرتلی اینسانی دیر کی هله‌ده روملو اینسانلاری اونون اؤلومونو بیر موعجیزه آدلاندیریرلار. آتیلانین قبری تیس‌زا (Tisza) چایی کناریدادیر و بیر روایته گؤره مجاریستاندا اونون قبرین بو چایی ایچینده قازیب و باسدیریبلار سونرا سویو اونون قبیری اوستوندن اوتوروب‌لر بلکه بیر داها بو دونیایا باش قالدیرماسین!!

دونیا خالقلاریندان آتیلانی سئون مجار خالقی هامی‌دان قابا قجیل دیر و اونو ان هوشلو ذکالی و اومانیست و تایسیز بیر اینسان بیلیرلر. مجارلار دئیر روملولار هر نه قدر آتیلانی وحشی آدلاندیرسالار دا یوزه- یوز اوزلری اوندان و هون خالقیندان وحشی ایمیشلر. دوغرودان- دا گؤره‌سن آتیلا؛ آقای کوروش، ایوان، کورتز و یا پیزاردان وحشی ایدی آخی بونلار و یوزلرجه بونلار کیمی آداملار تاریخده قان صحیفه‌لری چوخ یارادیبلار بس نییه بیزیم آتیلا قان سوران آدلانیر آنجاق بونلارین‌کی مهربان و نیک‌خواه قلمه وئریلیر. منیم قصدیم یوخدور بیر شخصدن مودافیعه ائدیم آنجاق بوتون غرض‌لره و دوشمن‌چیلیک فیکیرلرینه قارشی دورماق لازیم‌دیر. اگر تاریخی آچیقلاییریقسا اوندا هر کسی اولدوغو کیمی گؤسته‌رک.

آتیلا اینسانلارا مودیرییت، و حوکومتچیلیک و قابیلیت درسی وئریردی و هله ده اونون یاشاییشیندان بو درس‌لری آلان چوخ سیاستچی و قاباقجیل اینسانلار واردیر. آلمان نیبه لونگن- لید[۲۶] جنابلارینین دئدیگی کیمی آوروپالیلار نه قدر آتیلانی پیسله‌سلرده آنجاق او قودرتلی تورک حاکیمی‌دیر.

آتیلا بیر میللتین یئتیشدیردیگی و اونون دوشونجه و اویغارینین گلیشمه‌سینینی اوزولودور. اؤزو دئدیگی کیمی هر بیر اولوس اؤز عادت و عنعنه‌لرینینی یوخاری درجه‌ده یوک سلمه‌سینین مینتداردیر. هئچ اولوس، میللت اوندر یئتیشدیرمه‌ز اگر اونون درین کئچمیشی اولماسا آتیلا هر بیر هون تورکونو اونجه یوردا صادیق اولماسینی ایستیردی او اؤز اولوسونو جسارتلی و قابیلیتلی اولماغا دعوت ائدیردی. او اینسانلاری دورو و پاک اولماغا دعوت ائدیردی دوشمئین قاباغیندا عظمتلی و قورخماز اولماغا چاغیریردی.

او اینسانلاری ساغ جانلی و فیزیکی جهت‌دن گوجلو اولماغا چاغیریب و بویونده تلاش ائتمگه اؤز خالقینا ایمکان یارادیردی ایندی بیر سؤزله ریفاه اجتیماعیه دریندن اینانمیشیدیر.

هون تورکلرینی اویاق و سایاق اولماغا دعوت ائدیردی اینسانلاردا گووه‌نیلمه و ریقابت حیسسینین اویانماسینا چوخ اؤنم وئریردی. وقتی بیلمک و اوزونه اینانماق هر شئی‌دن چوخ مهم یئر توتوردو. خلاصه اولاراق او بیر مکتب یارادیجیسی ایدی او یاشام طرزینین گئنیش قولو ایدی بیلیمسل دئسک آتیلا بیزم دونیانین ان گلیشمیش و دولغون ایدئولوژیلریندن ایدی ایندی ده بیزیم بو ایدئولوژینی تانییب و اونون یاخچیلاریندان یارارلانماغیمیز یئرسیز اولماز.

---

[۲۶]- مجارستانلی یازیچی

با خشونت کودکان چه باید کرد؟

رکسانا کافی (کارشناس مدیریت آموزشی)

مقدمه:

آخرین مطالعه جهانی در زمینه کودکان و خشونت نشان میدهد که آزار جسمی و جنسی و همچین بهره‌کشی از کودکان و نادیده گرفتن آنها در تمام جوامع دنیا وجود دارد. به خصوص اگر چنین اتفاقاتی در داخل خانواده، جایی که کودک باید رشد کند، با عشق و مهربانی مراقبت شود و در برابر خشونت از او حمایت شود، رخ دهد بسیار باعث نگرانی خواهد بود.

بنابراین صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) تمامی کشورهای جهان را یاری می‌کند تا از خشونت علیه کودکان پیشگیری نمایند. حق رشد در محیطی بدون خشونت یکی از حقوق انسانی و بنیادین کودک است چرا که هر کودک نیز یک انسان میباشد.

ریشه خشونت علیه کودکان در خانواده بسیارند. اغلب اوقات چنین مشکلاتی از افزایش فشار بر والدین و این باور که تنبیه بدنی راه موثری برای کنترل و تربیت کودک است ناشی میشود. در حالی که مستندات علمی بسیاری وجود دارند که نشان میدهند تربیت با خشونت منجر به بروز مشکلات روانی و پرورشی میشوند و باعث تضعیف توانایی کودک برای تمرکز در مدرسه میشوند.

خشونت در کودکان

حس تهاجم و خشونت در کودکان وجود دارد. بدین سبب نباید کودکان را مجبور کنیم که حس تهاجم خود را نادیده بگیرند. از طرف دیگر بروز همیشگی این نوع احساسات نه میسر است و نه امکان پذیر.

برای تعریف تهاجم بصورت جامع میتوان گفت که هر نوع حرکت بیرونی تندی که کودک نسبت به دیگران انجام میدهد تهاجم است. حتی اظهار نظرهای تند کودکان نسبت به خودشان نیز به نوعی تهاجم است.

کودکی که خودش را گرگ و هیولا می‌کند، ادای دوستانش را درمی‌آورد، وسایل بازی کودکان دیگر را خراب می‌کند به کودکان دیگر حمله‌ور میشود، کودکان دیگر را کتک می‌زند و حتی خود را گاز میگیرد. در ارتباط با این کودکان رفتارهای پدر و مادر و مربیان بسیار مهم است. بطوری که میتوان گفت که شیوه‌های رفتار ما مربیان و اولیاء موجب بروز خشونتهای گوناگون در نزد کودکان میشود.

بعضی مربیان میخواهند خیلی سخت همه چیز را کنترل کنند و هزاران قانون دارند: ندو! صدا درنیار! بشین! پاشو! ساکت باش! تف نکن! بگو معذرت میخواهم و هزاران دستور دیگر از این قبیل گاه مربی خیال میکند کنترل کردن کودکان به این ترتیب تنها راه چاره است. به نظر میرسد که دلیل اصلی چنین کارهایی بسیار عمیق‌تر است. انسانی که یادگرفته کودکان را با کنترل کردن ساکت نگه دارد حتما خود در دوران کودکی چنین رفتارهایی را دیده است. در بین ما این اصل برقرار است که اگر کسی از مقررات سرپیچی کند حتما باید تنبیه شود بدین خاطر وقتی این همه مقررات و قانونهای سخت و دست و پاگیر برای کودکان می‌گذاریم، طبیعی است که کودکان نتوانند

مقررات را رعایت کنند و بدین ترتیب از طرف بزرگترها تنبیه و مجازات میشوند.

کودکی که از آغاز صبح در کلاسی باشد که هزاران مقررات سخت وجود دارد، این مقررات عجیب و غریب چه تاثیری بر رفتار کودک دارد؟ آیا واقعا در او ایجاد نظم و ترتیب می‌کند؟

کودکان در این کلاس تبدیل به سه دسته میشوند. گروهی که توان مقابله با امر و نهی مربی را ندارند گوشه‌نشینی اختیار می‌کنند و تبدیل به کودکان غیرخلاق میشوند و انرژیشان را صرف این میکنند که توسط مربی دیده نشوند.

در حالت دیگر کودکان تبدیل به افراد با ادب میشوند و به نوعی به چاپلوسی روی می‌آورند. مثلا مرتب به دفاع از مربی، کودکان دیگر را ساکت می‌کنند، یا به مربی خود میگوید دلم براتون تنگ شده بود. آنها به نوعی از مربی خود تعریف می‌کنند تا از گزند آنها در امان بمانند.

دسته سوم کودکانی هستند که نه میتوانند گوشه‌نشینی را انتخاب کنند و نه چاپلوسی، این دسته از کودکان در اثر کنترلهای زیاد مربی سعی می‌کنند که رفتارهای جسورانه و خشن را به شیوه‌های مختلف نشان بدهند. در نمونه‌هایی نیز میتوان به خود آزاری خود روی آورند.

وقتی شاهد چنین برخوردهایی میشویم فکر میکنیم باید از تنبیه و خشونت استفاده کرد و سختگیریهایمان شروع میشود. در صورتی که باید به دقت فکر کرد و دریافت که پشت رفتار تهاجم آمیز کودک چه نکته‌ای یا مساله‌ای نهفته است. گاه علت رفتار خشن کودکان بخصوص در سن چهار سالگی خودنمایی است، کودکان در این سن دوست دارند که سرپیچی کنند تا خود را بشناسند و این کار کودکان طبیعی است. بعضی کودکان در همین محدوده سنی بسیار بی‌پروا میشوند و دقیقا به چشمان بزرگتر خود نگاه میکنند و جواب آنها را میدهند. در این مورد نیز به رشد کودک برمی‌گردد دلیل دیگر بیماری است که باعث رفتار خشن در کودکان میشود.

نگاه کنید و دلیل را جستجو کنید

به غیر از یک تلاش مداوم برای یافتن اینکه چه مساله‌ای موجب هیجان یا عصبانیت کودک شده است. هرگز نمی‌توانیم رفتارهای کودکان را درک کنیم شاید بسیاری از رفتارهای تهاجمی کودکان وابسته به رشد است و با گذشت زمان بهبود می‌یابد. شاید والدین کودک نیاز به راهنمایی دارند که چگونه به کودک خود کمک کنند تا آرامش بیشتری حس کند. فهمیدن اینکه چه چیزی باعث خشم بیش از حد کودک میشود کمک می‌کند تا بتوان آن عامل را برطرف کرد.

خانواده‌ها نیز در خانه باید سعی کنند بیش از هر چیز علت خشونت کودکان را در رفتارهای خود جستجو کنند چرا که بعضی از پدر و مادرها نیز عادت دارند که رفتار بد کودکان خود را به کودکان دیگر و یا به سایر اعضای فامیل و یا حتی به وضعیت مهد کودک نسبت بدهند. اگر ما بتوانیم در هر قدم خودما را مسئول رفتار کودک بدانیم و در عین حال سعی کنیم تا علتهای آن را جویا شویم به خوبی میتوانیم این مشکلات را از سر راه خود و کودکانمان برداریم.

چند راه پیشنهادی برای از بین بردن و کاهش خشونت کودکان

۱- هر نوع فعالیتی که پاها را بکار بگیرد ولی فشار یا دستوری در کار نباشد مانند پریدن بر روی یک تشک قدیمی که در حیاط و یا در اتاق پهن است.

تاب خوردن به خاطر حرکتهای متفاوت آن و جداشدن کودک از دیگر همبازیها بسیار موثر است. این فعالیت به آرام شدن کودکان بسیار کمک می‌کند. هرگاه مربی وقت داشته باشد چند بار تاب دادن کودک محبتی را ایجاد می‌کند که به راحت شدن کودک کمک می‌کند.

۲- فهالیتهایی که نیاز به حرکتهای شدید دست دارد مانند پرتاب کردن کیسه‌های ماش در پارچه، تا آنها را به طرف چیزهای مختلف پرتاب کنند ولی مشخص کنید که کیسه ماش را به طرف چه چیز پرتاب کند. (حداقل ۳۰ کیسه ماش تهیه کنید).

عروسکهای پلاستیکی: تعدادی عروسکهای پلاستیکی بادی و یا پارچه‌ای تهیه کنید و در اختیار کودکان بگذارید.

کودکان میتوانند هیجانهای شدید خود را روی این عروسکها پیاده کنند.

گل‌بازی: وسیله خوبی برای رها کردن حس تهاجم است. خمیرآرد، خمیر مجسمه‌سازی نیز در این راستا قرار می‌گیرد. کودک را تشویق کنید تا با آنها بازی کنند.

نقاشی با انگشتان برای کودکان خشن و تهاجمی بسیار جالب است.

گاه بعضی از کودکان پاره کردن کاغذ یا مچاله‌کردن آنها را دوست دارند. این کار احساس راحتی و آسایش به او میدهد. پس مقداری کاغذ در اختیارش قرار دهید.

۳- موثرترین چیزی که برای فرونشاندن خشم کودکان غیرقابل کنترل بعنوان بازی میشود استفاده کرد آب است.

آب به هرشکل که باشد آرامش اعصاب را به همراه دارد. شستن لباس عروسک، درست‌کردن حبابهای صابون، آب بازی در یک وان کوچک و انواع بازی با آب.

٤- بازیهای تقلیدی و نمایشی نیز سبب کم‌شدن تهاجم درونی میشود.

لباس بزرگترها را پوشیدن و نقش پدر و مادر یا اعضای خانواده را بازی کردن این امکان را بوجود می‌آورد که کودک موقعیتهای ناراحت‌کننده را تمرین کند و از فشارهایی که بر وی وارد میشود بکاهد.

۵- رفع تهاجم از طریق رها کردن صدا

احساس آسوده‌شدن از حس تهاجم را که از طریق فریادکشیدن به دست می‌آید دست کم نگیرید. بهتر است به خاطر داشته باشید که صدا نوعی حالت مسری بودن برای همه گروه را دارد و چه بسا که همه را بیش از حد هیجان زده کند. گاه لازم است به سر و صدا کردن بچه‌ها رضایت بدهید. (طبلها یا کوبیدن به روی سطل و کاسه).

این کارها موجب میشود تا بعد مجبور نشوید خشونت به خرج دهید و کودکان را تنبیه کنید. به جای زدن بهتر است حرف بزنیم و کمک کنیم تا کودک شادمانتر، بازتر و آماده‌تر برای پذیرفتن زندگانی شود.

سؤز سنده

صبیرداش

حسین مسعودی

اؤن سؤز:

بیزیم ایران آدلی اؤلکه‌میزده «آذربایجان تورکجه‌سی بیلیمسل- ادبی- کولتورول آکادمیسی»نین یئری بوشدور. بئلنچی بیر مرکز تبریز یاخود تهران‌دا قورولسا، تورکولوق، دیلچی، ادیب و بیلگین شخصییت‌لریمیزین واسیطه‌سی ایله شیرین، قودرتلی و قوتسال تورکجه‌میز، اونون ادبییاتی، قرامئری، فونئتیکی و فولکلور خزینه‌سی بیلیمسل مئتودلا آراشدیریلیب، تدقیق اولونوب، ایضاح ائدیلر.

ایران‌دا عئلمی مئتودلا فولکلور توپلاماق ساحه‌سینده، بؤیوک یازارلار «صادیق هدایت» (فارس)، «صمد بهرنگی» (تورک)، «علی اشرف درویشیان» (کورد) و ... بؤیوک ایشلر گؤروب، تدقیقات آپاریب، آراشدیرمالار، ایضاح‌لار ائدیب، فولکلوریک آنتالوژی توپلوم‌لاری ایشیق اوزونه چیخاریبلار.

بو ساحه‌ده تورک عالیم‌لر ایله فارس عالیم‌لرین آیدین و قاباریق فرق‌لری واردیر. تورک عالیم‌لر ان آزی ایکی دیل تورکجه و فارسجادا اوخویوب یازیرلار. آمما فارس عالیملری تکجه بیر دیلده، فارسجا اوخویوب یازیرلار. بو اونلار اوچون بؤیوک بیر عاییب‌دیر. بیر مثل واردیر، «هر کیمسه هر نئچه دیل بیلسه، او قدر شخصییت ساییلیر» البته او عالیم‌لر کی ایکی دیل بیلیر، او عالیم ایله کی تکجه بیر دیل بیلیر فرقی چوخدور. اونلار اوچون اولوسلار آراسی اینگیلیس دیلینی بیلمک ده لازیم‌دیر. چاغداش زمانه‌میزده «یونسکو» ائعلان ائدیبدیر «۲۱-جی عصرده او کیمسه ساوادلی حسابا گلیر کی بیلگی سایار (کامپیوتر) و اینتئرنئت‌دن باشی چیخسین، هم ده کی ان آزی دونیانین بیر یابانجی دیری دیلی ایله تانیشلیغی اولسون».

ایران‌دا تورک عالیم هر ایکی دیلین (فارسجا و تورکجه) فولکلورون اوخویوب باش چیخاردا بیلیر. آمما فارس عالیم، ایران‌دا اولان دیللردن تکجه فارس دیلیندن باش چیخارا بیلیر. بؤیوک عالیم و لوغت‌شوناس «علی اکبر دهخدا» کی قزوین تورکلریندن ایدی، هر ایکی دیلی بیلیردی. او، «دهخدا سؤزلوگو»ن فارس دیلینده یازارکن، ۳۵۰۰دن آرتیق تورکجه سؤزجوک، یوزلر سؤز بیرلشمه‌سی، ایدیوم و آتالار سؤزون تورکجه‌دن فارس دیلینه کؤچوروب، فارس دیلینی زنگینلشدیرمیشدیر. اوندان تکجه نئچه پارچا تورکجه شئعر یادیگار قالیبدیر. فارس دیلی اؤزونون اؤزل زنگینلشمه سوره‌جینده قودرتلی تورک دیلیندن چوخ پای آلیبدیر. آتالار سؤزو عاغیلین گؤزودور، آتا بابالاریمیز نه گؤزل دئییبلر: "هامینی بزر، اؤزو لوت گزر" عزیز شهریار بو قونویلا باغلی نه گؤزل دئییر:

فارس شاعیری چوخ سؤزلرینی بیزدن آپارمیش «صابیر» کیمی بیر سفره‌لی شاعیر پاخیل اولماز تورکون مثلی، فولکلورو دونیادا تک‌دیر

خان یورغانی کند ایچره مثل‌دیر، میتیل اولماز

آرتیرمالییام کی بؤیوک، نهنگ یازار «صادیق هدایت» کی فارس، هیند و فرانسیز ادبییاتینی اوخویوب، بؤیوک اثرلر یارادیبدیر، فولکلور ساحه‌سینده تکجه بیر بوجاق (کونج)دن ایران‌دا یاشایان خالقلارین فولکلورونا باخیب، اونلاری توپلاییبدیر. اونون قایناقلاری اؤزونون شخصی اؤزل تدقیقاتی، رادیو- تلویزیون‌دا اولان فولکلور آرشیوی‌دیر، یاخود او ناغیل‌لار و ماتئریال‌لاردیر کی ایرانین چئشیدلی بؤلگه‌لرینden یازیب اونا یوللاییبلار. «صادق هدایت» اونلارین هامیسین فارس فولکلورونون حسابینا باسیبدیر، یا دا کی او آذربایجان فولکلوروندان واز گئچیبدیر. بونون دا سببی بودور کی او دا دیگر فارس دیلچی- ادیب عالیم‌لر کیمی دئییر: "ترکی نمی‌دانم، راحت جانم" (تورکو بیلمیرم، جانیم راحات‌دیر)، اؤزون راحت ائدیبدیر. آیدیندیر کی فارس دیلچی- ادیب عالیم‌لری ایران‌دا تکجه فارس خالقینا، اونون دیلینه، فولکلورونا و وارلیغینا اؤنم وئریرلر. بئلنچی مئتود، اولوسلار آراسی فولکلور شوناسلیق تمللری ایله اویغون دئییل. آلمان اؤلکه‌سی‌نین بؤیوک فیلسوف و ادیب یازاری «برتولت برشت»ین بیر گؤزل سؤزو فارس دیلچی فولکلور شوناس عالیم‌لرین حاقیندا یادیما دوشدو: "یاتمیش آدامی یوخودان اویاتماق، اؤزونو یالاندان یوخویا ووران آدامی اویاتماقدان راحات .... دیر!!!"

«صادق هدایت»، اؤزونون «ایران خالقینین عامیانه فولکلور» کی فولکلورشوناسلیقدا بؤیوک بیر اؤنملی اثردیر، «سنگ صبور» سؤز بیرلشمه‌سی، ایدیوم و افسانه‌سی‌نین حاقیندا یازیر کی اونون تمل و اصیل آنلامیندان باش چیخارمیر. او، بو اثرین ۲۲۶-جی صحیفه‌سی‌نین اتک یازیسیندا بئله گتیریبدیر: "معلوم نیست «سنگ صبور» مربوط به کدام اعتقاد عوام است" (آیدین دئییل کی سنگ صبور خالقین هانسی اینامی‌ایله باغلی دیر).

فارس عالیم‌لرینین تورکجه‌نی بیلمه‌مزلیک‌لریندن باشقا داها بیر اؤرنک: دوکتور حسین الهی قمشه‌ای، «نظامی گنجوی»نین حاقیندا ده‌یرلی گؤزل مقاله‌لر یازیبدیر، ایران اسلام جمهوریتینین تئلویزیونوندا «نظامی»ایله باغلی چیخیش ائدیبدیر. بیر کره ده ائشیتمه‌میشم، یا خود اوخومامیشام «نظامی»نین قاهره ده تاپیلمیش تورکجه دیوانینا ایشاره ائتسین. قارشیلاشدیرما ادبییات (Contrastive Literature) ساحه‌سینده غرب ده، اؤزللیکله اینگیلتره و آمریکا دا شرق شوناسلارین آراشدیرما و تدقیقاتلارینا نظر سالساق، گؤره‌ریک کی غرب‌ین بؤیوک فیلسوف، عالیم، ادیب، شاعیر و درام

یازاری «ویلیام شکسپیر» اؤزونون «رومئو و ژولیت» اثرین یاراتماقدا «نظامی گنجوی»نین «لیلی- مجنون» شاه اثریندن فایدالانیبدیر. دوکتور حسین الهی قمشه‌ای بو قونویا اصلا ایشاره ائتمیر.

منجه «صبیرداش» ناغیلی آذربایجان فولکلورو ایله سیخ ایلیشگی و علاقه‌سی واردیر. فارس دیلینده قوندارما «سنگ صبور» سؤز بیرلشمه‌سی و ایدیومو، معناسیز و بوش بیر سؤز بیرلشمه‌سی‌دیر. «سنگ» (داش)، ایسم‌دیر، «صبور» (دؤزوملو، صبر ائیلن»صیفت دیر کی ایسم‌دن سونرا گلیبدیر و اونو وصف ائدیر. بو سؤز بیرلشمه‌نین اتیمولوژیک کؤکو تورکجه‌دیر، یانلیشجاسینا فارس دیلینه چئوریلیبدیر[۲۷]. ائله او جور کی «قارا چیمن» سؤز بیرلشمه‌سین فارس دیلینه چئویریب، «سیاه چمن» یازیبلار!!! به آتاوینان شووینیست، دیلچی‌لیک عالمینده نه غلطلر دارتیرسان، دوبردین داغیلسین سنین.

هله بودندان دا مزه‌لی‌سین دئییم. «پهلوی رضاخان» اؤز حؤکومتینین تؤوله میخین برک- برک یئره ووراندان سونرا دئدی ایران‌دا بوتون دیللر گرک آرادان قالدیریلیب یوخ اولا، تکجه گرک «فارسی را پاس بداریم» (فارس دیلین قورویاق). امر ائیله‌دی نوخود- لپه آرتیلایان کیمی، فارس دیلینی آرتیلاسینلار، بوتون عربی و تورکو سؤزجوکلری فارس دیلیندن چیخاریب بایرا آتسینلار. بوتون تورکو آدلاری فارس دیلینه چئویرسینلر. بو بیر شووینیستی «بدعت» ایدی، بونا گؤره کی دونیانین هئچ بیر یئرینده، هئچ دیلده، ایسمی (noun) چئویرمه ساحه‌سینده (translation field) بیر دیلدن او بیرسی دیله چئویرمزلر. نه باشینیزی آغریدیم، دئییرلر بیرگون رضاخان تهران دا دمیریول ایداره‌سینه گئدیب باش چکدی. اوتاقلارین بیریسی‌نین قاپی‌سینین اوستونده بئله بیر عیبارت یازیلمیشدی: "سرنشین گردکی آمد و شد سیخکی" اعلی حضرت بو عیبارتی زیققینا- زیققینا هوججوله‌یب اوخودو، آما اوندان باش چیخارمادی. بیلمه‌دی بو اوتاق ایداره‌نین هانسی حیصه‌سی دیر. او، ایداره‌نین رئیسیندن سوروشدو: "اده، کؤپک اوغلو، من قاپی‌نین اوستونده یازیلان عیبارتی اوخویانمیرام، قانمیرام اونون آنلامی- معناسی نمه‌دیر!؟ بو اوتاق ایداره‌نین هانسی حیصه‌سی‌دیر. رئیس دئدی: اعلی حضرت، امر ائتمیشدینیز "فارسی را پاس بداریم" (فارس دیلین قورویاق). بوندان اول بو قاپی‌نین اوستونده یازیلمیشدی "رئیس دایره حمل و نقل مستقیم" بو سؤزجوکلرین هامیسی عربجه ایدی. بیز فارس دیلین قوروماق اوچون کی بویورموشدونوز

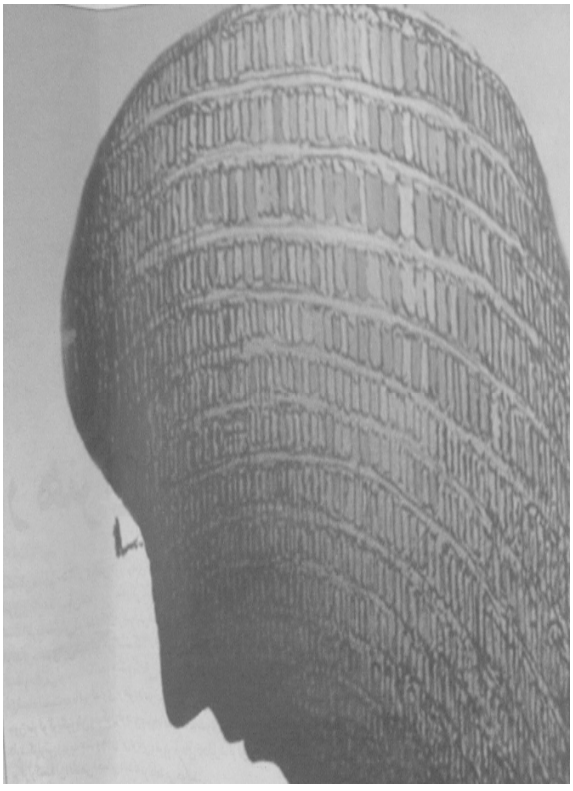
[۲۷]- صبر- سؤزجوگو عربی سؤزدور، مطلق فارسی دئییل. بو سؤزجوک فارس و تورکجه‌ده آلینما سؤز (loan word) دیر. بو سؤزجوگون فارسی معناسی اولور «شکیبایی، بردباری، خویشتن داری» اونون تورکجه معناسی اولور «دؤزوم» بو سؤزجوک تورکجه‌ده «داش» شکیلچی‌سی ایله بیرلشیب، «صبیرداش» شکلینه دؤنوبدور.

"فارسی را پاس بداریم"، او عربی سؤزجوکلرین تک به تک‌ینین یئرینه اصیل- جیلقیر فارسی سؤزجوکلر قویدوق، نهایت ده بئله اولدو: "سرنشین گردکی آمد و شد سیخکی!!!" سؤز مولکونون سولطانی «شهریار»ین سؤزو یادیما دوشدو:

سؤزلر ده جواهیر کیمی دیر، اصلی بدلدن

تشخیص وئرن اولسا، بو قدر زیر- زیبیل اولماز

بلی، «صبیر داش» آذربایجان توکجه‌سینه باغلی‌دیر. «داش»، آذری تورکجه‌سینده، بیر معناسی فارسجانین «سنگ» سؤزونون آنلامینادیر. اما «داش» ایسه بیزیم تورکجه‌میزده بیر شکیلچی‌دیر، بیر «اک» دیر (daş) بو شکیلچی تورکجه‌ده چوخ سؤزجوکلرله گلیر، اونلارین آخیریندا ایشله‌نیر: آداش، آرخاداش، امکداش، دینداش، دیلداش، وطنداش، سیرداش، صبیرداش و ...

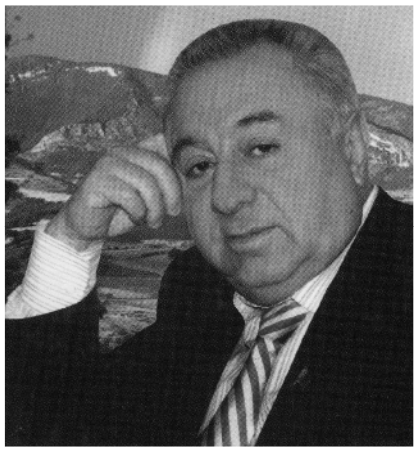
گؤرورسن بیر نفرین دردی، غم-کدری چوخدور. اونون بو درده دؤزومو، صبری ده چوخدور. «صبیرداش» باشقا بیر کیمسه‌دیر کی اونون دا دردی- غمی چوخدور. بیرینجی دردلی آدام اؤز «صبیرداش» ایله دانیشیب، قونوشور. اؤز دردلرین اونونلا آرایا قویور. «صبیرداش» دا اونون دردلی- غملی سؤزلرینه دؤزوم، صبر و حوصله ایله قولاق آسیر. اگر بیرینجی نفر اؤزونون درد- غمیندن، اوز «صبیرداش»ینا دئمه‌سه، اونونلا دانیشیب قونوشماسا، درد الیندن باغری چاتلار، یالقیز قالیب درد الیندن پارتلایار!

اگر بیزیم «آذربایجان تورکجه‌سی بیلیمسل- ادبی- کولتورول آکادمی»میز اولسا، فارس دیلچی- ادیب‌لری موباحیثه و دارتیشمایا (debate) چاغیراریق، ائده بیله‌ریک قارشیلاشدیرما دیلچیلیک (contrastive linguistics)، ادبیات (literature) و فولکلور (folklore) ساحه‌سینده دیرلی، بیلیمسل آکادئمیک آراشدیرمالار و تدقیقاتلار، اوزمان و اکسپرت تورکولوق شخصییت‌لریمیزین واسیطه‌سی ایله قاباغا آپاراق.

آذربایجان تورکجه‌سی اوجسوز- بیجاقسیز بیر اوکیانا بنزه‌ییر، فارس دیلی بیر دایاز گؤله. مگر اوکیانی گؤل ده یئرلشدیرمک اولار می!؟ فارس دیلچی‌لر، ادیب‌لر، فولکلورچولار و عالیم‌لر ائده بیلرلر بؤیوک تورکولوق دیلچی عالیم «علیشیر نوایی»نین «محاکمه اللغتین» شاه اثرین قارشیلاشدیرما دیلچیلیک ساحه‌سینده اوخوسونلار، هولکوب قاچماسینلار. اؤرنک اوچون، باخین گؤرون تورکجه‌نین «باریشدیرمالی‌ییق» فعل‌نین قارشی‌سیندا، فارسجا گره‌ک ایکی جومله ادا اولونسون: "ما باید آنها را وادار کنیم که همدیگر را دوست داشته باشند!!!" و یوزلر باشقا اؤرنک گتیره‌بیله‌ریک.

جزا (۱)

حوسئین بالا میراعلم‌اوو

ایلاهی، عاغلیمی آلما الیمدن،
سنین قضبیندن چوخ قورخورام من.

باشی قارلی سیلدیریم داغلارین گؤمگؤی اتکلرینده موروق، قاراغات کوللارینین، کوکنار، پالید، ولس، فیستیق و جؤکه آغاجلارینین بول اولدوغو مئشه ده، توماسلار و قانیقلار نسلینه منسوب ایکی جاناوار عاییله سی یاشاییردی. بورا اوو اوچون اولدوقجا موناسیب ایدی تئزتئز بؤیوک الیک و داغ کئچیسی سورولرینه راست گلمک اولوردو، بیر آز آشاغیلاردا، آغاجلارین سیخ و هوندور اولدوغو یئرلرده آراسیرا مارالار دا گؤزه دییردی، یامیاشیل اوتلارین، رنگبرنگ چیچکلرین دیزدن ده یوخاری قالخدیغی تالالاردا ایسه، نه قدر دئسن، دووشان واردی. آنجاق اینسجینس هنیری دویولمایان (البته، هله لیک!) بو مکان تکجه توماسلارا و قانیقلارا مخصوص دئییلدی؛ اطراف دیگر حیوانلارلا پلنگ، آیی، قابان، تولکو، چاققال، پورسوق و واشاقلا دولو ایدی. بو ایسه، ازه لی و ابدی رقیبلر آراسیندا، عادتن، چوخ واخت اؤلومله نتیجله نن البیاخا دؤیوشلره سبب اولوردو.

اوو و نوفوذ اوغروندا موباریزه، بیر آن دا اولسون سنگیمه ین دوشمنچیلیک و اینتیقام حیسسی ان چوخ الدن دوشموش قوجالارین و گؤزلری هله تام آچیلمامیش سودامر بالالارین حیاتلاری اوچون بؤیوک تهلوکه یارادیردی. بو جور قورخو، واهیمه و سکسکه ایچینده حیات سورن توماسلار و قانیقلار اوچون دونیایا بالا گتیرمک نسلی داوام ائتدیرمک، دوغرودان دا، چتین ایدی...

توماسلار و قانیقلار هر دفعه اووا گئدنده بالالارینی قارامتیل، سئلیکلی بورونلاری ایله ایمسییه ایمسییه، یومشاق، سولو دیللری ایله یالایا یالایا بیر یئره ییغیردیلار و دویونجا امیزدیریردیلر کی، شیرینشیرین یاتسینلار یووادان کنارا چیخماسینلار. اجدادلاریدان میراث قالمیش بو اینستینکت اؤزونو دوغرولدوردو. آما بیر دفعه مؤعجیزه باش وئردی: ایلیق یاز گونونده یووانین هاراسیندانسا ایچرییه سیزان ساپ کیمی نامنازیک، قیزیلی گونش شوعاعسی جاناوار بالالاری نین یوخوسونو قاچیرتدی. اونلار آتیلیبدوشمه یه ایلک دفعه گؤردوکلری بو اعجایب شئیی توتماغا چالیشدیلار. آما نه قدر اللشدیلرسه ده، بیر شئی چیخمادی، چونکی ساپ کیمی نامنازیک، قیزیلی شوعاع بیر یئرده دورمور، گونش سمتینی دییشدیکجه، یووانین آغزینا طرف چکیلیردی. بیردن، نئجه اولدوسا، ایشیق ایتدی.

جاناوار بالالاری بو ایشه لاپ مات قالدیلار، بیلمه دیلر کی، نه ائتسینلر. قرار قبول ائتمک چتین ایدی. قولاقلاری نین آلدیغی آهنگدار قوش سسلری، چای قیژیلتیسی اونلاری باییرا، قورخو و تلاش حیسسی

ایسه یووانین اوزاق، نم کونجو نه سسله ییردی. اینستینکتله ماراق آراسیندا دهشتلی موباریزه گئدیردی. جاناوار بالالاری یاخشی بیلیردیلر کی، اونلاری اوفسونلایان همین سِحرلی ایشیق دا، آهنگدار قوش سسلری ده، چای قیژیلتیسی دا باییردادیر، آما، نه دنسه، یووادان چیخماغا اورک ائلمیردیلر مشوم بیر سوکوت ایچینده دونوب قالمیشدیلار. لاکین اونلارین بو ترددودلری اوزون سورمه دی. قورخو حیسسینی جسارت حیسسی عوض ائله دی جاناوار بالالاری بیربیری نین آردینجا یووادان، داها دوغروسو، قارانلیقدان ایشیقلیغا چیخدیلار؛ گونشین نورو گؤزلرینی قاماشدیردی؛ تمیز، مولاییم هاوا باشلارینی گیجلندیردی؛ آنجاق بو خوشاگلمز حال تئز کئچیب گئتدی سودمرلر طبیعتین آغوشوندا اؤزلرینی راحات و سربست حیسس ائتدیلر. اونلار هر شئیه ماراقلا باخیر، خیردا قاراغات کولونین، ایلدیریم وورموش پالید آغاجی نین قوپقورو بوداقلارینین اوستونه چیخیر، اورادان یئره تولانیر، یامیاشیل اوتلانری ساری، چهرایی، بنؤوشیی چیچکلری تاپدالایا تاپدالایا خاللی کپنکلری قووالاییردیلار.

بیردن یاخینلیقداکی گیجیتکنلیکدن بیر توپا قاراتویوق «پیر» ائله ییب هاوایا قالخدی. بو، جاناوار بالالارینی عملیاشلی قورخوتدو تئز بیر یئره توپلاشدیلار، حئیرت و تلاش ایچینده آچیق، بولودسوز سمایا باخدیلار. بیر مودت بئلجه قالدیلار. نهایت، قاراتویوقلارین قاییتمادیقلارینی گؤروب ساکیتلشدیلر. سونرا اونلار سورو ایله اوزو آشاغی چایا ساری ائندیلر.

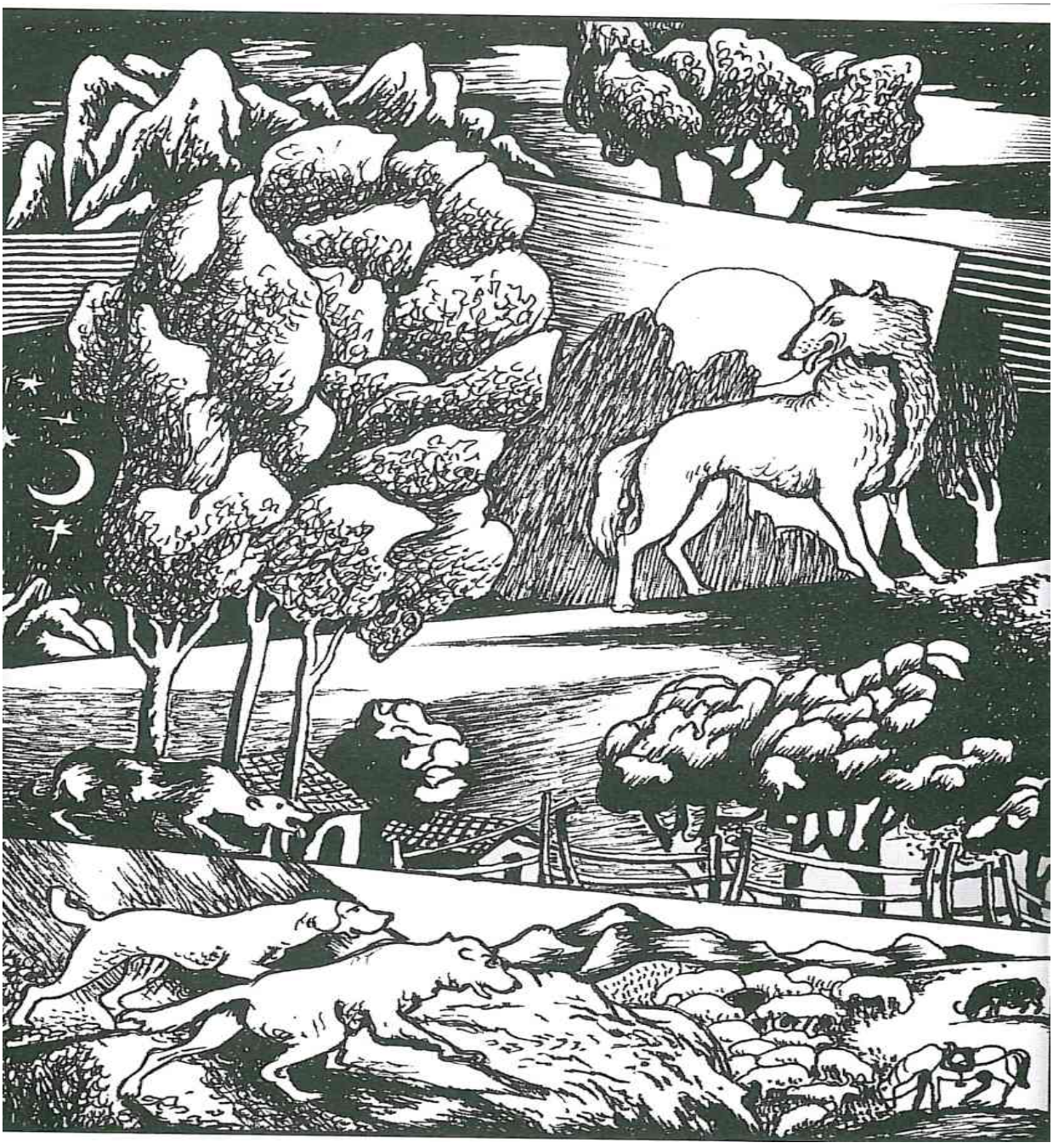
اوزمک، او تایا کئچمک ایسته دیلر، آنجاق اورک ائلمه دیلر یاز اولماسینا باخمایاراق، سو هم سویوق ایدی، هم ده چوخ ایتی آخیردی.

گونگونورتا اولسا دا، جاناوار بالالاری اویناماقدان دویمامیشدیلار. اونلار یئرده کی خیردا بؤجکلرین حرکتلرینی ماراقلا ایزله ییر، یئره سینه رک، سیخ، یاشیل یارپاقلارین آراسیندا جیویلداشن قوشلاری گودور، نه قدر بالاجا اولسالار دا، هله جودلاشمامیش توکلرینی پیرپیزلاشدیریر، تزجه چیخمیش دیشلرینی شاققیلدادیر، بیربیری ایله سوپورا۱شیر، دئمک اولار کی، آنا بطنینده ایکن گئنلرینه هوپموش، اجدادلارینا مخصوص هر شئیی قوصورسوز یئرینه یئتیریردیلر. لاکین یاشاماق حیاتدا قالماق اوچون بوتون بونلار آز ایدی؛ چتین و آمانسیز دؤیوشلرده الده اولوناجاق تجروبه یه احتییاج واردی. بو ایسه سونرالار قازانیلاجاقدی. جاناوار بالالاری الیکلرین دار مقامدا اؤز بالالارینی اؤلومون پنجه سینده قویوب قاچدیقلارینی، یارالی مارااللارین ایری، گئنیش بورون پره لریندن بوغ چیخا چیخا قار ایچینده نئجه جان وئردیکلرینی، اوچ یاندان بندبره سی کسیلمیش وحشی آتلارین دیبی گؤرومین اوچورومون باشیندا واهیمه دن و چاره سیزلیکدن نئجه کیشنه دیکلرینی، گوجسوزلرین گوجلولرین اؤنونده قیسمتلریندن نئجه ال چکدیکلرینی هله گؤرمه میشدیلر، نئجه دئیرلر، ناشی ایدیلر، حتّی او درجه ده ناشی ایدیلر کی، عادیجه بولود کؤلگه سی ایله قارتال کؤلگه سینی بیربیریندن آییرد ائده بیلمیردیلر. ائله بونا گؤره ده، قفیلدن جنگلیکدن چیخان ببیری گؤرنده، نینکی قورخمادیلار، حتّی اونون حرکتلرینی حدسیز ماراق ایچینده سئیر ائتمه یه باشلادیلار، لاکین 'بیر آز سونرا بو بدهئیبت

وارلیغین نیتینی حیسس ائدیب، پرنپرن دوشدولر...

توماسلار و قانیقلار اوودان قاییداندا یووالاری نین آغزینداکی اوتلارین ازیلدیگینی، یاپیخدیغینی گؤروب، نه ایسه، خوشاگلمز بیر حادیثه باش وئردیگینی حیسس ائتدیلر. درحال ایچری جومدولار و گؤردولدری منظره دن دهشته گلدیلر: بالالاریندان ایکیجه جییزی توماسلارین قیزی آیچن و قانیقلارین اوغلو کؤیسه رک سالامات قالمیشدی. بو فلاکت ایدی!

بدهئیبت وارلیغین بوبیرین آمانسیز حمله سیندن بیرتهر یایینااراق یووایا تپیلمه یه ماجال تاپان کؤیسه رک و آیچن قورخولاریندان کونجه سیخیلمیشدیلار و خفیفخفیف زینگیلده ییردیلر. آتاآنالاری نین گلدیکلرینی گؤرن کیمی ساکیت لشدیلر. همین گئجه توماسلار و قانیقلار ائله یووالاری نین آغزینداجا اوزلرینی آیلیاولدوزلو گؤی قوببه سینه توتوب، سحره قدر اولادیلار بو،

هم نیسگیل و چاره سیزلیک، هم ده اینتیقام هیمنی ایدی.، او دهشتلی حادیثه دن سونرا کؤیسه رک ایله آیچن همیشه بیر یئرده قالیردیلار و آرتیق آجی تجروبه لری واردی: آتاآنالاری اوودان قاییدانا کیمی یووادان بایبرا چیخمیردیلار. اونلاری ناراحات ائدن، قورخودان یئگانه شئی یووانین هاراسیندانسا ایچرییه سیزان همین ساپ کیمی نامنازیک، قیزیلی گونش شوعاعسی ایدی. کؤیسه رک ایله آیچن بو ایشیغی گؤرن کیمی دیکسینیر، قورخولاریندان کونجه قیسیلیر، اونون اؤزاؤزونه یاواشیاواش چکیلیب گئتمه سینی گؤزله ییردیلر. پاییزین اوللرینده بو ایشیق بیردنبیره، هم ده بیردفه لیک یوخ اولدو. آرتیق کؤیسه رک و آیچن ده بؤیوموشدولر یووادا داریخیردیلار...

بیر گون آتاآنالاری اووا گئدنده، کؤیسه رک ایله آیچن یووانین آغزیندا هنیرتی دویدولار. گؤره سن، بو چاغریلمامیش «قوریاق» کیم ایدی؟ آیچن تشویش ایچینده کونجه قیسیلدی و لاپ یاواشدان زینگیلده دی. کؤیسه رک ایسه یئریندن ترپنمه دی. قریبه، آنلاشیلماز و عئینی زاماندا، گوجلو بیر دویغو اونو عاجیز و قورخاق اولماماغا یووادان چیخماغا سؤوق ائدیردی. بو، اینستینکت ایدی! کؤیسه رک بیر گؤز قیرپیمیندا بایبرا سیچرادی و جنگللیگین یاخینلیغینداکی واشاقی گؤردو. واشاق قوجا ایدی، اوزونده اوزونسوو، درین چاپیق یئری واردی، یقین کی، نه واختسا بلکه ده ائله جاوانلیغیندا هانسیسا رقیبله چتین دؤیوشدن سونرا بو حالا دوشموشدو. واشاق سوموکلری هله تاره برکیمه میش چلیمسیز جاناوار بالاسینی گوردو، قفیل بیرایکی آددیم ایره لی گلدی، درحال دا گئری چکیلدی، گؤرونور، هوجوم ائتمک اوچون موناسیب مقام آختاریردی.

کؤیسه رک اونون آخسادیغینی شیکست اولدوغونو گؤردو؛ بئلینی قاباردیب، توکلرینی پیرپیزلاشدیردی، آغاپیاق، ایتی دیشلرینی اولجه قیجیرتدی، سونرا برکدن شاققیلداتدی و قفیلدن آزجا یانا سیچراییب، یئره سریلدی. آما اونون بو هدهقورخولاری، دئیه سن، واشاقا تاثیر ائتمه دی یقین کی، بو جور اویونلاری چوخ گؤرموشدو.

ائله بو واخت آیچن یووادا نیگارانیگاران زینگیلده دی.

آنجاق کؤیسرگین گئرییه قاییتماق فیکری یوخ ایدی، او، قفیلدن حمله ائدیب، وار گوجو ایله واشاقین شیکست آیاغیندان ووردو، اونو آرخاسی اوسته چئویرمک ایسته دی. لاکین بو مومکون اولمادی، واشاق قویروغو اوسته سؤنگویوب مووازینتینی ساخلادی و جاییناقلاری ایله رقیبی نین اوزگؤزونو جیرماقلاماغا باشلادی. کؤیسه رک جلد گئری سیچرادی و نؤوبتی دفعه حمله ائتمک اوچون یئره سریلدی. گؤرونور، واشاق جاناوار بالاسی نین هوجوم ائده جگینی گؤزلمیردی، اودور کی، باشینی ایتیرمیشدی، تلاش ایچینده ساغاسولا قاچیر، وومو‌خور و حیددتله فینخیریردی. اونون توک اورپه دیجی چیغیرتیسی کؤیسرگی بیر آز دا اورکلندیردی تزه دن بیر گؤز قیرپیمیندا «چاغیریلمامیش قوناغین اوستونه آتیلدی. لاکین اونون بو حمله سی ده بیر نتیجه وئرمه دی واشاق نینکی گئری چکیلمه دی، حتّی ایره لیگه دوغرو بیرایکی آددیم دا آتدی. او، آج ایدی و طالعیین صوبح تئزدن یئتیردیگی بو لذتلی قیسمتی الدن قاچیرتماق ایستمیردی.

واشاق تایتییاتایتییا لاپ ایره لی گلدی. کؤیسرک اونون ایستی نفه سینی اوزونده حیسس ائتدی و

گؤزلنیلمه دن بئلینه سیچرادی، بوینونون آردینی دیشلدی. واشاق یئرینده فیرلاندی تزه دن جاناوار بالاسی ایله اوزاوزه دایاندی و بوتون گوجونو توپلاییب ایره لی جومدو، البیاخا دؤیوش باشلاندی. واشاق قارت، ایتی جاییناقلارینی ایشه سالدی، کؤیسه رک ده اونون ساغ پنجه سینی و قارنینی بیر نئچه یئردن یارالادی. اونلار بوغوشابوغوشا آشاغیدا در نین دیبینده آخان ایتی چایین کنارینا یومارلاندیلار و بیردن گوپپولتو ایله سویا دوشدولر. کؤیسرک اوزمگی باجارمیردی گاه داشلارین اوستونه چیخان کیمی سوروشور، گاه دا سرت آخارا تاب گتیرمه ییب ییخیلیردی. واشاق ایسه، عکسینه، همیشه سویون اوزونده قالیردی و رقیبینه بیربیری نین آردینجا سارسیدیجی ضربه لر ائندیریردی. کؤیسرک لاپ بوغولهابوغولدا ایدی کی، دالغالار، گؤزلمه دیگی حالدا، اونو نه واختسا کؤکو.ندن قوپوب چایا ییخیلمیش نهنگ قاراغاج کؤتویویون اوستونه چیخارتدی. او، بوتون گوجونو توپلاییب ساحیله سیچرادی؛ بدنی بوسبوتون یاش اولموشدو اپک کیمی یوپیومشاق توکلریندن سو دامیردی. او جلد یووالارینا ساری قالخدی. سویوق کولک دیدیکجه، یارالاری واشاقین دیشدگی یئرلری، ایتی، قابا جاییناقلاری ایله آچدیغی شیریملار سیزیمسیزیم سیزیلداییردی. بیر آزدان واشاق دا اوزهاوزه ساحیله چیخدی. حیسس اولونوردو کی، ایناديندان دؤنمه ییب، چایین ایچینده کی دؤیوش، دئیه سن، اونو جسارتلندیرمیشدی تایتییاتایتییا یووانین آغزینا قدر گلدی. کؤیسرک دیش لرینی شاققیلدادیر، ایسلاق توکلرینی پیرپیزلاشدیماغا چالیشیر، واشاق ایسه آراسی کسیلمه دن فینخیریردی. آما حیسس اولونوردو کی، او، آرتیق یورولوب و آغیرآغیر نفس آلیر. بو، قوجالیقلا جاوانلیغین دؤیوشو ایدی. اصلینده، جنگللیکده یاشایان هر بیر جانلی نین اوو حیاتی محض بو جور باشلانیر و بو جور ده تاماملانیردی. واشاق هله بالاجا اولاندا، قویروغو قیسیلمیش، توکو تؤکولموش، آیاق اوسته گوجله دایانان، هئیسیز بیر جاناوار آللاه بیلیر، نه قدر یاشی واردی اونون اوستونه گلمیشدی. همین قوجا جاناوار آمانسیز دؤیوشده مغلوب اولموش، واشاق ایسه، ایلک اووون لذتینی دادمیشدی ...

واشاق جنگللیگین بو قایداقانونلارینی یاخشی بیلیردی. آنجاق آجلیق اونو دؤیوشه تحریک ائدیردی. غریبه ده اولسا، اوو حیسسی، یاشاماق، ساغسالامات قالماق حیسسینی اوستله ییردی ...

ائله بو واخت آیچن یووادا یئنه نیگاران نیگاران زینگیلده دی. آما کؤیسرک اونون بو چاغیریشینی دا جاوابسیز قویدو یووالارینا دؤنمه دی. او، واشاقین بوتون حرکتلرینی دیقتله ایزله ییر، عئینی زاماندا، حمله ائتمه یه حاضیرلاشیردی. رقیبی نین بوغازینی، نه جور اولوراولسون، جنگینه کئچیرمک ایسته ییردی. اینستینکت اونا قلبه وعد ائدیردی! اودور کی، قورخو حیسسینی بوسبوتون اونوتموشدو ...

قفیلدن تارلادان بیر دووشان چیخدی و واشاقی هورکوتدو. کؤیسه رک قویروغونو و باشینی آزجا یوخاری قالدیردی و گؤزله نیلمه دن واشاقین اوستونه آتیلدی. او، دئیه سن، ایستگینه نایل اولموشدو واشاقی خیرتدکله میشدی.

واشاق یانی اوسته ییخیلدی و خیریلداماغا باشلادی. او، آرادابیر ماجال تاپیب، ایتی، کسکین دیرناقلاری ایله جاوانار بالاسی نین قارنین جیرماقلاییردی. بو اونون چاره سیزلیکدن دوغان سون جهدی ایدی زهر لری گئتگئده بوشالیر، بدنی گئتگئده سوستلشیردی.

بیر آزدان اولوب قالان خیریلتیسی دا کسیلدی. نهایت، کؤیسه رک اوندان ال چکدی، قویروغو اوسته شؤنگودو و آستادان اولادی.

آیچن، کؤیسرگین سسینی ائشیدیب یووادان چیخدی، واشاقا یاخینلاشدی، اونون بئلینی دیشله دی و بوغازیندان آخان ایستی قانی یالادی، سونرا کؤیسرگین یانینا قاییتدی، یارالارینا نظر سالدی. بیردن ایکیسی ده آغیزآغیزا وئریب اولادیلار: بو ایلک اووون ایلک قلبه نین سئوینجیندن دوغان بیر نغمه ایدی! ..

کؤیسه رک و آیچن واشاقی بیر گؤز قیرپیرنیندا پارامپارچا ائتدیلر. قارینلارینی دویوراندان سونرا چایا ائندیلر، سو ایچدیلر و شادلیقلاریندان آتیلیبدوشمه یه، اویناماغا باشلادیلار. ..

* * *

ائرته سی گون کؤیسه رک اوو اوچون داریخدی. او بیلیردی کی، هندورلرینده شیرین اتلی، کؤک دووشانلار یاشاییرلار. واشاقین دوننکی عاقیبتی اونو یامانجا جسارتلندیرمیشدی!

گون آزاجیق قالخاندا، کؤیسه رک و آیچن یووالاریندان چیخیب، تالانین یاخینلیغیندان کئچن چایین ساغ ساحیلی ایله قاچدیلار. اونلار تپه لرین اوستونه قالخیر، اورادان سورعتله اوزواشاغی ائنیر، بیربیری ایله اؤتوشوردولر. اویون واختی کؤیسه رک تئزتئز آیچه نین آیاغیندان وورور، اونو یئره ییخیر، اوزگؤزوریو یالاییردی. آیچن ایسه، نوازیشله قویروغونو بولاییر، هوپپاناهوپپانا اورابورا قاچیر،

کؤیسرگین آرخاسینجا گلمه سینی ایسته ییردی. بئلجه، اونلار اویناپا اویناپا آغاجلارین نیسبتن سئیرک اولدوغو بیر یئره گلیب چیخدیلار. بیردن کؤیسه رک قولاقلارینی شکله دی او، اوستونده آددا ودا یامیاشیل یارپاقلاری و خیردا چهرایی چیچکلری اولان کولون ایچینده بومبوز، چانتاراق بیر دووشان گؤرموشدو. درحال یئره سریلدی و یاواش یاواش، سسسیزجه ایره لیله مه یه باشلادی. آیچن گؤزلرینی گئنیش آچدی، اطرافا بویلاندی، هاوانی ایله دی نه باش وئردیگینی آنلاماغا چالیشدی. ائله بو واخت دووشان نسه حیسس ائدیب یئریندن سیچرادی و سورعتله ایره لیه دوغرو شیغیدی. کؤیسه رک و آیچن اونو تقیب ائتمه یه باشلادیلار. دووشان چوخ برک قاچیردی، کؤیسه رک اونا یاخینلاشدیقدا ایسه، گاه ساغا، گاه دا سولا سیچراماقلا آلدادیجی حرکتلر ائدیردی، بونونلا دا، دوشمنلریندن آرالانماغا مووفق اولوردو. نهایت، او، کوللوقدا بیر نئچه دفعه دؤوره ووراندان سونرا، گؤزدن ایتمگی باجاردی.

لاکین بو اوغورسوزلوق کؤیسرلده آیچه نی روحدان سالمادی؛ اونلار دونن چوخلو اتمیشدی لر توخ ایدیلر. یقین کی، ائله بونا گؤره ده اَیلنمه یه اویناماغا داها چوخ اوستونلوک وئردیلر.

کؤیسرکله آیچن بیر قدر دینجلدیکدن سونرا تزه دن بیربیریلرینی قووالاماغا باشلادیلار، گون اَییلنه قدر خئیلی مسافه قطع ائتدیلر و بیر دیک یئرده دایاندیلار. بو واخت گؤردوکلری منظره اونلاری ریققته گتیردی: آشاغیدا یامیاشیل چمنلیکده خئیلی قویونقوزو، اینک، جامیش و آت واردی. آما ایندی اورا یاخین دوشمک اولمازدی الی دینکلی مخلوقلارلا، ظاهیرن، آنجاق ظاهیرن جاناوارا بنزه ین ایتلرله (ایتلرین بو مخلوقلارا یالتانماغی، اطاعتکارجاسینا قویروق بولامالاری اونلارا تعجوبلو گلیردی) اوزاوزه گلمک تهلوکه لی ایدی. اودور کی، بورادان اوزاقلاشماق یووالارینا دؤنمک قرارینا گلدیلر ...

* **

کؤیسرکله آیچن خئیلی بؤیوموشدولر: قوجا واشاقدان سونرا نه قدر بالیق، ککلیک، مئشه خوروزو، الیک، قابان، حتّی داغ کئچیسی ده اوولامیشدیلار و یاشلارینا گؤره آزچوخ تجروبه قازانمیشدیلار. ایندی اونلار دووشانلارین نه واخت، هارادا و نئجه مورگوله دیگینی، ایلانلارین نؤوبنؤو و زهرلی اولدوقلارینی، کککیلرین و مئشه خوروزلارینین آلچاقدان، قارتاللارین ایسه یوکسکدن اوچدوقلارینی، جاناقلی باغالارین، لازیم گلدیکده، گونلرله قینینا چکیله بیلدیکلرینی، خاللی جویورلرین،الیکلرین آچیق تالالاردا اوتلادیقلارینی، داغ کئچیلرینین نئجه جلدلیکله قایادان قایایا توللاندیقلارینی، یاخود مارال سورولرینین گونون هانسی وعده سینده هارادان کئچدیگینی یاخشی بیلیردیلر و بوتون بو مئشه ساکینلرینی اوولاماغین اؤلدورمگین بیرجه یولو واردی: بوغازلاماق!

آما بعضعا باشقا واسیطه لر ده ایشه یاراییردی. بیر دفعه کؤیسرک و آیچن اووالیقدا دولاشارکن، چؤل آتلارینا راست گلدیلر. یاواش یاواش، تلسمه دن اونلاری قووالاماغا باشلادیلار، ایچلریندن بیرینی ان آغیر ترپنه نینی، دالا قالانینی سئچدیلر. و چوخ کئچمه دی کی، اونو دسته دن آییردیلار. آت دورمادان، هم ده سورعتله قاچیردی. آرادا کؤیسه رک اونا یاخینلاشیر، قویروغوندان توتماق، دارتماق ایسته ییردی. لاکین آت اونو یاخینا بوراخمیر، تپیکله

اوزگؤزونو ازیشدیریر و خیلاص اولماق اوچون وار گوجو ایله قاچیردی. آما گاه کؤیسه رک، گاه دا آیچن کسه یوللا تئزتئز اونون اؤنونو کسیردی. بو واخت آت مجبور اولوب دایانیر و جانینی قورتارماق اوچون ایستیقامتینی دییشیردی. نهایت، کؤیسرکله آیچن آتین اوزونو یوخوشا سالا بیلدیلر. یوخاری قالخدیقجا، آتین سینه سیندن ساغنلاریندان کؤپوکلو سو آخیردی.

آخیر کی، آت دیکدیرین باشیندا دایاندی اؤنونده درین بیر اوچوروم واردی واهیملندی غئیری ایختییاری آیاقلارین یئره دؤیدو، شاهه قالخدی، چاره سیز حالدا برکدن کیشنه دی. کؤیسه رکله آیچن یاواش یاواش اونا یاخینلاشدیلار، توکلرینی پیرپیزلاشدیریب، دیش لرینی شاققیلداتماغا باشلادیلار. ایندی اونلار اوز-اوزه، دئمک اولار کی، لاپ نفسنفسه دایانمیشدیلار. بو تماسدان قفیلدن آتین باشی گیجللندی، بیر آددیم گئری چکیلدی، بودره دی و اوچوروما ساری یووارلاندی. آرتیق اونون ساغ قالاجاغینا ذره قدر ده اومید یوخ ایدی.

کؤیسه رکله آیچن اوچورومون کناری ایله تله سیک اوزواشاغی ائندیلر و دره نین دیبینده گؤردوکلری منظره اونلاری چاشدیردی. نهنگ بیر آیی پارامپارچا اولموش آتین قارنینی ییرتماقلا مشغول ایدی. جاناوارلاری گؤروب ناراضی ناراضی دونقولدانماغا باشلادی آچیق آیدین حیسس اولوندو کی، طالعیین قفیلدن گؤندردیگی بو لذتلی اووو هئچ کسله بؤلوشمک ایستمیر. آنجاق کؤیسه رکله آیچن ده اؤز حالالجا شیکارلاریندان ال چکمک نییتینده دئییلدیلر توکلرینی پیرپیزلاشدیردیلار، دیشلرینی شاققیلداتدیلار، موختلیف ایستیقامتلردن آییا هوجوم ائتدیلر. آیی مسئله نین جیدی اولدوغونو باشا دوشدو و چکیلیب گئتدی.

کؤیسه رک ایله آیچن جاوان و گوجلو ایدیلر، حتّی جنگللیگین ان آزمان ساکینی ساییلان ببیردن ده دوزدو، ایندییه قدر بیر دفعه ده اولسون، قارشیلاشماسالار دا چکینمیردیلر. اونلاری یالنیز بیر شئی سورو سورو قویونقوزو، ناخیرناخیر اینک، جامیش، ایلخی ایلخی آت ساخلایان مخلوقلارین یاشادیقلاری یئردن گلن دمیر قوخوسو قورخودوردو. بو ایی آلان کیمی قاچیب، ایلیم ایلیم ایتیر، یا دا چکیلیب یووالاریندا گیزله نیردی ر.

مای آیی نین اوللری ایدی. هاوادا یونگول سازاق حیسس اولونوردو. نهنگ پالید آغاجیندان آزجا آرالیدا تیکیلمیش «پالیدلی» رئستورانی نین خیدمتچیلری اوتاقلاری ساحمانا سالیر، سوبالاری یاندیریر، اوزون، اثلی مانقاللارا کؤمور تؤکوردولار. آشبازلار ایری کؤتوکلرین اوستونده ات دوغراییردیلار.

تولکو قاسیم چؤلده بالاجا کتیلین اوستونده اَیلشیب، فیکیرخیال ایچینده، چای ایچ ایچه گؤزونو آلاقاپیا زیله له میشدی و مودیرین آغاله له نین گلمگینی صبیرسیزلیکله گؤزله ییردی. بونا سبب، آخشام عاغلینا گلیمیش «یئنی لایحه» حاقیندا اونا معلومات وئرمک ایدی.

بایاتی‌لار

عزیزیم یاری جانیم،
سانجیبدی آری جانیم،
یاردان آیری دوشه لی،
قالمایبب یاری جانیم.

یولون بوزو، آغی وار،
چیخما یولا، یاغی وار،
دیندیرمه، قان آغلارام،
سینمده یار داغی وار.

بیر سؤز آنلا، بیر دم قان،
کؤنلوم اولدو بیر دم قان،
یارا هسرت گؤزلریم
بیر یاش تؤکور، بیر دم قان.

دریادا وار بالیقلار،
باغداددا خورمالیقلار،
نه بو ووسال اولایدی،
نه ده بو آیریلیقلار!

داغلارین قاری درمان،
یاراما ساری درمان،
یاریم بیر نامه یازیب،
یاری درد، یاری درمان.

آ داغلار، اوجا داغلار،
هامیدان قوجا داغلار،
آیریلیقدان اوزولدوم،
من دؤزوم نئجه، داغلار؟

عزیزییم بار مندن،
هئیوا مندن، نار مندن،
گلمیشدیم کؤنلون آلیم،
اینجیگیبدی یار مندن.

داغلار، مئشه لی داغلار،
تر بنؤوشه لی، داغلار،
ندن کؤنلوم آچیلمیر،
سندن آشالی، داغلار؟

سیرریم وئرمه یادا سن،
یا من گلیم، یا دا سن،
جسدده جان تیترییر،
هر دوشنده یادا سن.

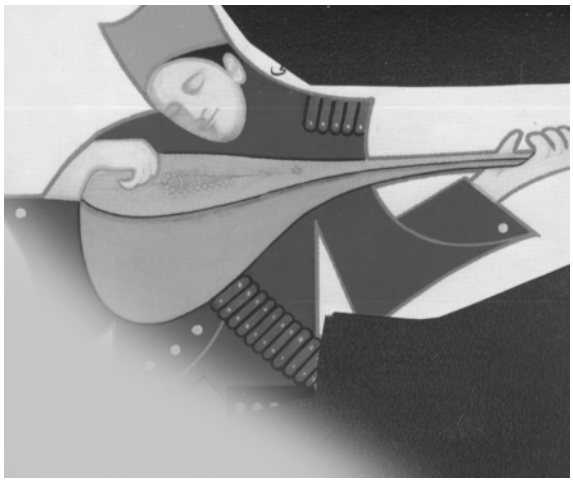
آشیق هارالی، داغلار؟
قلبی یارالی داغلار،
ایسترم دورام گلم،
کسیب آرانی داغلار.

یوخدان وارا یئتیرسین،
درده چارا یئتیرسین،
آرزوم بودو فلکدن،
یاری یارا یئتیرسین.

بو داغلار داشلی داغلار،
چینقیللی، داشلی داغلار،
قوربتده یاری اولان
گؤزلری یاشلی آغلار.

اوزان صنعتی بورچالی آشیقلاری

میسکین اوغلو آللاه وئردی (۱۸۴۵—۱۹۶۰)

ایسماعیل عومراوو

قدیم بورچالی نین ان گؤزل گوشه لریندن اولوب صفالی داغلار قوینوندا یئرلشن، خالقیمیزین قهرمان اوغلو کوراوغلونون چنلیبئلینی خاطیرلادان ییرغانچای کندی همیشه ساز و سؤز اوستالاری ایله مشهور اولموشدور.

اوزان دونیامیزین اوستاد صنعتکارلاریندان بیری ده ۱۸۴۵جی ایلده ییرغانچای کندینده دونیایا گؤز آچمیش میسکین اوغلو آللاه وئردی دیر. هله کنجلییننده «میسکین اوغلو»، سونرالار بعضین دؤ «لله اوغلو» تخلوصو ایله شعرلر (قوشمالار، کؤزللمه لر وس) یازیب - یارادان آشیق- شاعیر آللاه وئردی احمد اوغلو اؤز شیرین سؤزصؤحبتلری ایله همیشه ائل اوبانین توی - شنلیکلرینی، بؤیوک بؤیوک مجلیسلری بزییب. او، قونشو سویوقبولاق کندی نین ساکینی ممد احمد اوغلو (و، تولو احمداوغلو لقبی ایله تانینیردی) ایله دوستلوق ائدر، سازلی سؤزلو مجلیسلرده دئییشرمیشلر...

میسکین اوغلو آللاه وئردی نین اوغلو نبی کیشی و نوسی هالای معلیم طرفیندن توپلانیب قئیده آلینمیش بدیعی ایرثیندن نومونه لر پروفئسسور مدد چوبانووون تقدیماتی ایله «سووئت گورجوستانی» قزئتی نین ۳۰ اوکتیابر ۱۹۷۹چو ایل تاریخلی سایینده ایلک دفعه ایشیق اوزو گؤرموشدور.

م. آللاه وئردی نین یارادیجیلیغیندا سئوگی و محبت دویغولاری، گؤزللرین، طبیعت منظرلری نین، صفالی داغلارین ترنومو، کؤهنه لیگین تنقیدی وؤ یئنی لیگین تصویری مهم یئر توتور.

هله ساغلیغیندایکن نئچه نئچه اینسانلارین قلبینده اؤزونه ابدی یئر توتان میسکین اوغلو آللاه وئردی ۱۹۶۰جی ایلده ۱۱۵ یاشیندا دونیاسینی دییشسه ده، بو گونه دک اورکلرده یاشاییر، آدی و سؤزو دیللرده گزیر...

آشاغیدا م. آللاه وئردی نین بیر نئچه شعرینی دیققتینیزه چاتدیریریق.

بورچالیدادیر

آ یولداشلار، کلین سیزه سؤیله ییم!
او تئللی سونالار بورچالیدادیر.
سروِیناز اوجالی، چیچک عطیرلی،
گردانلی مینالار بورچالیدادیر!
دریایی عوماندیر عشقین اوداسی،
جانما گلسین اهلی دینین قاداسی.
مجلیسده پایلانیر عشقین باده سی،
ذؤوقلو طنطنه لر بورچالیدادیر!
بیر تو ووز بزکلی، قیپقاج باخیشلی.

ائولری وار الوان - الوان ناخیشلی.
آتشینه دردلی جانیم آلیشدی،
گؤزللی خانالار بورچالیدادیر!
میسکین اوغلو دوستدان آیری گزممز،
سوفره سینا حارام چؤرک دوزممز.
هر قلم گؤتورن داستان یازاممماز.
اوخویوب قانانلار بورچالیدادیر!

داغلار

باهار فصلی، یاز آیلاری کلونده،
خوش هاوالی اسیر یئللرین، داغلار!
آچیلیر بنؤوشن، بیتیر چیچگین،
تر بوخاغا دوزلور گوللرین. داغلار!
اوو درسی بللی قویون - قارالی،
اوینار بالیقلاری ،جسدی خاللی.
مارالار اویلاقی — اورتا یایلاقی،
آخیر هر طرفه سئللرین، داغلار!»

قاراخاچ یایلاقین بللیدیر نامی،
قارایازی، بورچالی یایلاییر— حانی.
میسکین اوغلو چکیر درد ایله قمی،
یوللادین پریشان ائللری، داغلار.

خاججا

قاشلارین مئحرابا، کؤزلرین آلا.
باخیشین بنزه ییر سونایا، خاججا!
قامتین سروبناز. گردنین اوجا،
ویون دا بونزه ییر مینایه، خاججا!
قاخاندا کیرپیگین آل یاناق اوسته،
گؤزلرین جلاددیر دوروبدور قصده.
دیشلرین دوردانه، دهانین پوسته،
لبلرین بنزه ییر لالیه، خاججا!
ککلیک کیمی سکیب دؤننده یانا،
ویر قییا باخیشین قصد ائیلر جانا.
میسکین آللاه وئردی اولدو دیوانه،
سالدین کؤنلومو ده بلایا، خاججا!

بولبول – گول

یازار: اوسکار وایلد

کوچورن: کاوه فضلی خلف

گنج اؤیرنجی، «قیرمیزی بیر گول گورسم، منیم‌له رقص ائده-جه‌ینی سؤیله‌دی. آمما بوتون باغچامدا بیر تک بئله قیرمیزی گول یوخدور،» دئیه آغلاییردی.

بولبول، قارامئشه‌نین ایچینده‌کی یوواسیندان بونو ائشیتدی، یاپراقلارین آراسیندان باخیب ماراقلاندی.

گنج، آغلایاراق، «بوتون باغچامدا بیر دنه قیرمیزی گول یوخدور!» دئییردی؛ گؤزلری یاشلا دولویدو؛ «آه بو خوشبخت‌لیک ده نه هئچدن شئی‌لره باغلی‌دیر! بوتون عاقیللی اینسانلارین یازدیقلارینی اوخودوم، فلسفه‌نین بوتون درین-لیینه یئتیشدیم ده یئنه قیرمیزی بیر گولون یوخلوغو یاشامیمی آلت‌اوست ائدیر.»

بولبول، «سونوندا گئرچک عاشیقی بولدوم،» دئدی، «هئچ تانیمادیغیم حالدا گئجه‌لرجه اونون ایچین اؤتدوم، گئجه‌لرجه اونون دستانینی اولدوزلارا اوخودوم، ایندی اؤزونو گورورم. ساچلاری سومبول کیمی‌دیر؛ دوداقلاری اوره‌یینین تیتره‌دییی گول کیمی قیرمیزی. آمما توتقو، اوزونو فیل‌دیشی کیمی سولدورموش، اوزونتو آلنینا دامغاسینی وورموشدور.

گنج اؤیرنجی، «پرنس صاباح گئجه قوناقلیق وئریر،» دئیه سویله‌ندی، «سئوگیلیم ده گئده‌جک. قیرمیزی بیر گول گوتوره‌بیلسم، گون آغارینجایا دک منیم‌له رقص ائده‌جک. قیرمیزی بیر گول گوتوره‌بیلسم اونو قوللاریمین آراسینا آلاجاغام، او باشینی کوره‌یینه دایایاجاق، اللری ده اووجومون ایچینده قالاجاق. آمما باغچامدا هئچ قیرمیزی گول یوخدور؛ دئمک یالنیز باشینا بیر کوشه‌ده اوتوراجاغام، او دا یانیمدان کئچه‌جک، منه هئچ باخمایاجاق، کونلوم قیریلاجاق.»

بولبول، «گئرچک عاشیق بودور.» دئدی، «منیم اؤتدوکلریمین آجیسینی او چکیر؛ منه هوس، اونا یاس. عاشیق چاشیلاجاق بیر شئی‌دیر، کسین‌لیکله! زومرودلردن، یاقوتلاردان داها ده-یرلی. اینجی‌لرله، لاله‌لرله ده‌ییشیله‌مز، بازارا دا چیخاریلاماز. نه ساتیجی‌لاردان پوللا آلینابیلیر، نه ده آلتین ترازییله دارتیلیر...»

گنج اؤیرنجی، «ساز قروبو سئنه کئچیب تئللی سازلارینی چالاجاق، سئوگیلیم ده سازلا کمانین سسینه اویوب رقص ائده‌جک. ائله خفیف رقص ائده‌جک کی آیاقلاری بئله یئره ده‌یمه‌یه‌جک، سارایلی‌لار دا چئوره‌سینه اوشوشه‌جک، آما منیم‌له رقص ائتمه‌یه‌جک، چونکو اونا وئره‌جک قیرمیزی گولوم یوخدور،» دئیه اؤزونو اوتلارین اوستونه آتدی و اللریله اوزونو باغلاییب آغلادی.

قویروغو هاوادا کوچوک بیر یئشیل کرتنکله، یانیندان سورعتله کئچرکن سوروشدو: «نییه آغلاییر؟»

گونش ایشیغی‌نین ایچینده تیتره‌یب دوران کپنک، «دوغرودان، نییه؟» دئدی.

بولبول یانیتلادی: «بیر قیرمیزی گول ایچین آغلاییر.»

هامیسی بیر آغیزدان، «قیرمیزی گول ایچین می؟» دئیه باغیردیلار، «نه گولونج بیر شئی!» کوچوک کرتنکله ده «مسخره‌جه بیر شئی‌دی» دئدی و قهقهه‌یله گولدو.

آمما بولبول، اؤیرنجی‌نین اوزونتوسوندە‌کی گیزلی شئیی آنلادی؛ مئشه آغاجیندا سس‌سیز سس‌سیز اوتوروب عئشقین گیزه‌مینی دوشوندو.

بیردن بیره بوز قانادلارینی آچیب اؤزونو هاوایا بوراخدی. آغاجلی یاماجلارین ایچیندن بیر کؤلگه کیمی باغچایا دولاشدی.

چیمنین اورتاسیندا گؤزل بیر گول بوتاسی واردی. بولبول بونو گؤرونجه بوداقلاریندان بیری‌نین اوزه‌رینه قوندو:

«منه قیرمیزی بیر گول وئر ده، سنه ان گؤزل ماهنیمی اوخویاییم،» دئدی.

آمما گول بوتاسی باشینی ایکی یانا سالالادی:

«منیم گوللریم آغدیر» دئیه جاواب وئردی، «دنیزین کؤپویو کیمی، داغلارین اوستونده‌کی قارلاردان داها آغ. آمما اسکی گونش ساعاتی‌نین چئوره‌سینده یئتیشن قارداشیمین یانینا گئت. بلکه ایسته‌دییینی او وئره‌بیلر.»

بولبول ده اسکی گونش ساعاتی‌نین چئوره‌سینده یئتیشن گول بوتاسی‌نین یانینا گئتدی.

«منه قیرمیزی بیر گول وئر ده، سنه ان گؤزل ماهنیمی اوخویاییم،» دئیه سسلندی.

آمما گول بوتاسی باشینی ایکی یانا سالالادی:

«منیم گوللریم ساری‌دیر» دئیه جاواب وئردی، «تاخت

اوستونده اوتوران دنیزقیزی‌نین ساچلاری کیمی ساری. آمما اؤیرنجی‌نین پئنجره‌سینین آلتیندا یئتیشن قارداشیمین یانینا گئت، بلکه ایسته‌دییینی او وئره‌بیلر.»

بولبول ده اؤیرنجی‌نین پئنجره‌سینین آلتیندا یئتیشن گول بوتاسینین یانینا گئتدی:

آمما گول بوتاسی باشینی ایکی یانا سالالادی:

«منیم گوللریم قیرمیزی‌دیر» دئیه جاواب وئردی، «قومرونون آیاقلاری کیمی قیرمیزی؛ اوکیانوسون قووولارینا سره سرپه دالغالانان مرجان قانادلاریندان داها قیرمیزی. آمما، قیش دامارلاریمی قووردو، دالالاریمی قیردی. بو ایل آرتیق هئچ گول وئره‌مه‌یه‌جه‌یم.»

بولبول، «بوتون ایسته‌دییم قیرمیزی بیر گولدور!» دئیه یانیتلادی؛ «بیر دنه! اونو اله گتیرمه‌نین هئچ بیر یولو یوخ مو؟»

گول بوتاسی، «بیر یول وار» دئدی. «آمما، ائله قورخونج کی سویله‌مه‌یی گوزه آلابیلمیرم.»

بولبول، «سویله، من قورخمارام،» دئدی.

گول بوتاسی، «قیرمیزی بیر گول ایسته‌ییرسن‌سه، اونو اؤزون آی ایشیغیندا موزیکدن یارادیب، اؤز اوره‌ییندن قانییلا بویایاجاقسان. اوره‌یینی بیر تیکانا دایاییب منه ماهنی اوخومالیسان، تیکان اوره‌یینی دلمه‌لی، سنین جان قانین دا منیم دامارلاریمدان ایچه‌ری بوشالیب منیم اولمالی‌دیر.»

بولبول، «بیر قیرمیزی گول ایچین اؤلوم چوخ یوکسک بیر قییمت‌دیر،» دئیه چیغیردی، «بوتون دونیادا یاشام چوخ ده‌یرلی‌دیر. آمما یئنه ده عئشق، یاشامدان اوستوندور. سونرا اینسان اوره‌ییندن یانیندا بیر قوشون اوره‌یی ندیر کی؟»

و بوز قانادلارینی آچیب اؤزونو هاوایا بوراخدی. باغچانین اوزه‌ریندن بیر کؤلگه کیمی سیلیندی، بیر کؤلگه کیمی آغاجلی یاماجدان ائتدی.

هله ده گنج اؤیرنجی، بوراخدیغی یئرده، چیمن‌ده یاتیردی؛ گؤزل گؤزلرینده‌کی یاشلار دا هله قورومامیشدی.

بولبول، «خوشبخت اول!» دئیه چیغیردی، «خوشبخت اول؛ قیرمیزی گوله یئتیشه‌جکسن! من اونو آی ایشیغیندا موزیکدن یارادیب اوز اوره‌ییمین قانییلا بویایاجاغام. بونا قارشیلیق، سندن بوتون ایسته‌دییم گئرچک بیر عاشیق اولماندیر؛ چونکو، فلسفه عاقیللی‌دیر آمما عئشق فلسفه‌دن ده عاقیللی‌دیر؛ گوج قورخوندور آمما عئشق گوجدن داها قورخوندور. قانادلاری آلوو رنگینده‌دیر، آلوولا بویالی ووجودو واردیر؛ دوداقلاری بال قدر دادلی‌دیر.»

اؤیرنجی، چیمن‌دن باشینی قالدیریب باخدی و دینله‌ندی، آمما بولبولون اونا نه سویله‌دییینی آنلایامادی، چونکو او آنجاق کیتابلاردا یازیلی شئی‌لری بیلیردی.

آمما مئشه آغاجی آنلادی، اوزولدو؛ چونکو اؤز داللاری آراسیندا یووا قوران بولبوله چوخ باغلی‌یدی.

«منه،» دئدی، «سون بیر ماهنی اوخو، چونکو سن گئدرسن کیمسه‌سیز قالاجاغام.»

و بولبول، مئشه آغاجینا ماهنی اوخودو، سسی گوموش بیر تستی‌دن تؤکولن سویون سسینی آندیریردی.

او ماهنی‌سینی بیتیرینجه اؤیرنجی قالخدی، جئبیندن بیر دفترله بیر قلم چکیب چیخاردی.

آغاجلیقدان چیخارکن اؤزو اؤزونه، «بولبولون گؤزل بیر گؤرونومو وار، آمما دویغوسو وار می؟ هئچ سانمیرام. بیر چوخ صنعتچی کیمی، باشدان باشا سؤیله‌ییش؛ ایچدن‌لییی هئچ یوخدور! باشقاسی ایچین اؤزوئری‌ده بولوناماز، بوتون دوشونجه‌سی موزیک‌دیر؛ هرکس ده بیلیر کی صنعت منجیل‌دیر. یئنه ده قبول ائتمک گرک کی سسینده بعضی گؤزل ازگی‌لر واردیر. یازیق کی بونلارین هئچ بیر آنلامی یوخدور، هئچ بیر ایشه ده یاراماز،» دئیه‌رک اوتاغینا گئدیب کوچوک اوت یاتاغینا اوزاندی و سئوگیلیسینی دوشونمه‌یه باشلادی، آز سونرا دا یوخویا دالدی.

گؤی‌اوزونده آی گؤرونونجه، بولبول، گول بوتاسینین یانینا گئدیب کؤکسونو تیکانا دایادی. بوتون گئجه کؤکسو تیکاندا اؤتدو، بوز کیمی بوللور آی دا اونو دینله‌دی. بوتون گئجه اؤتدو، تیکان کؤکسوندن ایچه‌ری گیردی و جان قانی ووجودوندان چکیلدی.

ایلکین اوغلانلا قیزین ایچینده دوغان عئشقی اؤتدو و بولبولون ماهنی‌لاری بیر بیری آرخاسینا سیرالاندیقجا گول بوتاسینین ان اوست بوداغیندا یاپراق یاپراق نفیس بیر گول آچیلدی. اونجه اوچوق بیر رنگی واردی، چایلارین اوزه‌رینه سریلن سیس کیمی اوچوق، صاباحین آیاقلاری کیمی سولوق، ایلک آلاجاقارانلیغین قانادلاری کیمی گوموشدندی، بیر گولون گوموش بیر آینایا ووران

یانسیماسی، گوموش بیر سویا ووران کؤلگه‌سی نئجه‌دیرسه، گول بوتاسینین ان اوست بوداغیندا آچیلان گول ده ائله‌یدی.

آمما، گول بوتاسی بولبوله، «تیکانا داها سیخی یاسلان،» دئیه سسلندی، «داها سیخی یاسلان کوچوک بولبول، داها سیخی یاسلان، یوخسا گول بیتمه‌دن گون دوغاجاق.»

بولبول تیکانا داها سیخی یاسلاندی و اؤتوشو قات قات یوکسلدی، چونکو ائرککله قیزین روحوندا‌کی توتقونون دوغوشونو اوخویوردو.

و گولون یاپراقلارینی خفیف بیر قیرمیزی بورودو؛ گلینین دوداقلارینی ایلک اؤپوشونده به‌یین اوزونو ساران قیرمیزی کیمی. آمما داها تیکان بولبولون اوره‌ینه ده‌یمه‌میشدی، گولون اوره‌یی ده آغ قالمیشدی؛ چونکو گولون اوره‌ینی آنجاق بیر بولبولون اوره‌ییندە‌کی قان قیزاردابیلیردی.

گول بوتاسی، بولبوله، «داها سیخی یاسلان،» دئیه سسلندی، «داها سیخی یاسلان کوچوک بولبول، داها سیخی یاسلان، یوخسا گول بیتمه‌دن گون دوغاجاق.»

بولبول تیکانا داها سیخی یاسلاندی، تیکان دا بولبولون اوره‌ینه ده‌یدی و بوتون ووجودوندا بیر آجی اورپردی. یانا یانا آجیدی، آجی آجی اؤتدو؛ چونکو اؤلومله تاماملانان عئشقی، مزاردا اؤلمه‌ین عئشقی اوخویوردو.

نفیس گول قیزاردی، دوغو هاواسینین گولو کیمی، یاپراقلاری‌نین چئوره‌سی قیپ‌قیرمیزی‌یدی، قیپ‌قیرمیزی اورک، یاقوت کیمی‌یدی.

آمما بولبولون سسی خفیف‌لندی، قانادلاری تیتره‌مه‌یه باشلادی، گؤزونه بیر پرده گلدی، ماهنیسی گئت‌گئده سولدو، سولدو، بوغازینا بیر شئی دویونله‌نیر کیمی اولدو.

سون جوشقون بیر ازگی سالدی، آغ آی ائشیتدی، گؤی‌-اوزونده قالاقالدی. قیرمیزی گول ائشیتدی، بوتون ووجودو جوشقویلا اورپردی و یاپراقلارینی سویوق صاباح هاواسینا سردی.

گول بوتاسی، «باخ، باخ!» دئدی، «آرتیق گول تاماملاندی.»

آمما بولبول جاواب وئرمه‌دی؛ چونکو اوزون چاییرلارین ایچینده، اوره‌ییندە تیکان، جانسیز یاتیردی.

اؤیرنجی، ناهاردا پئنجره‌سینی آچیب ائشییه، «آمان نه پیس طالئعیم وار!» دئیه چیغیردی، «آه قیرمیزی بیر گول! بوتون عؤمرومده هئچ بئله بیر گول گؤرمه‌میشدیم. ائله گؤزلدی کی کسین‌لیکله اوزون، لاتینجه بیر آدی واردیر.» و اوزانیب گولو قوپاردی.

سونرا بؤرکونو گئییب الینده گول ایله قاچا قاچا پروفئسورون ائوینه گئتدی.

پروفئسورون قیزی قاپی‌نین قاباغیندا اوتورموشدو، کؤپه‌یی ده آیاغینین دیبینده یاتیردی.

اؤیرنجی، «قیرمیزی بیر گول گتیریرسم منیم‌له رقص ائده‌جه‌-ییینیزی سؤیله‌میشدینیز،» دئدی، «و بو دا بوتون دونیانین ان قیرمیزی گولو. بو گئجه تام اوره‌ییینیزین اوستونه تاخاجاقسینیز، بیز رقص ائدرکن سیزی نئجه سئودییمی او آنلاداجاق.»

آمما قیزین قاشلاری چاتیلدی.

«ائله بیل پالتاریما یاراشمایاجاق،» جاوابینی وئردی، «سونرا دا سارای باش‌یازمانی‌نین قارداش‌اوغلوسو منه چوخ گؤزل بیر اوزوک گؤنده‌ریبدی، هرکس ده بیلیر، اوزوک چیچک‌لردن چوخ باهالی‌دیر.»

اؤیرنجی عصبانییت‌له، «چوخ قییمت‌بیلمزمیش‌سینیز،» دئیه گولو کوچه‌یه فیرلاتدی؛ گول اورادان سو یولونا دوشدو و اوزه‌رینده‌ن بیر آرابانین تکرله‌یی کئچدی.

قیز، «قییمت‌بیلمز ها؟» دئیه باغیردی، «من سیزه بیر شئی سؤیله‌ییم می؟ سیز چوخ ادب‌سیزسینیز، چوخ، سیز کیم‌-سینیز؟ بیر اؤیرنجی پارچاسی. امینم، آیاق‌قابینیزدا باش‌-یازمانین قارداش‌اوغلوندا‌کی کیمی گوموش بئله یوخدور،» دئدی و صندلی‌سیندن قالخیب ائوده گیردی.

اؤیرنجی ائشییه چیخارکن، «عئشق نه ده ساچما بیر شئی‌میش» دئدی، «منطیقین یاریسی قدر بئله یاراری یوخدور؛ چونکو هئچ بیر شئیی ثابیت ائده‌بیلمیر، سونرا دا همیشه اولمایاجاق شئی‌لردن بیرینی سویله‌ییر، اینسانی دا دوغرو اولمایان شئی‌لره ایناندیریر. دوغروسو هئچ بیر عملی یاراری یوخدور. هم ده کی بو یوز ایلده عملی اولماق هر شئیین باشیندا گلیر... من یئنه فلسفه‌یه دؤنوب مئتافیزیک‌له مشغول اولوم،» دئیه اوتاغینا گئتدی و چوخ بؤیوک، توزلو بیر کیتاب چیخاریب اوخومایا باشلادی.

۶ ماه ۸۰۰۰ تومان - یک سال ۱۶۰۰۰ تومان

فرم اشتراک ماهنامه فرهنگی اجتماعی (ترکی – فارسی) خدا آفرین

چنانچه تمایل به **اخذ اشتراک و دریافت ماهنامه خدا آفرین** را دارید، لطفاً فرم زیر را **تکمیل نموده و با واریز وجه مربوط به دوره اشتراک مورد نظر به حساب جاری ۷۸۶۵۴۷ بانک ملی ایران شعبه دانشگاه تهران کد۸۷ به نام ماهنامه خدا آفرین (قابل پرداخت در کلیه شعب بانک ملی ایران)، کپی رسید یا فیش بانکی** را همراه **فرم اشتراک** از طریق پست سفارشی به نشانی **نشریه**: تهران، خیابان انقلاب، ابتدای وصال شیرازی، پلاک ۹، طبقه سوم، واحد ۵ ارسال، و یا جهت تسریع امور، فرم و فیش مربوطه را به شماره ۶۶۴۹۳۰۸۴ با عنوان امور مشترکین ماهنامه خدا آفرین فاکس نمائید.

مشخصات مشترک

نام و نام خانوادگی: تاریخ دقیق تولد: / / ۱۳

نام: نام خانوادگی:

خواهشمند است نسبت به برقراری اشتراک: یک ساله ☐ / شش‌ماهه ☐ بصورت: پست عادی ☐ / پست سفارشی ☐ جهت: داخل کشور / خارج کشور اقدام فرمائید.

آدرس استان: شهرستان:

.....

.....

کد پستی ده رقمی: صندوق پستی: مدرک تحصیلی:

تلفن: فاکس: تلفن همراه: کد تلفن:

اشتراک جدید: ☐ تجدید اشتراک: ☐ شماره اشتراک قبلی: ☐

امضای متقاضی

مشخصات رسید بانکی

شماره سریال فیش بانکی:	تاریخ واریز وجه:
کد یا نام شعبه واریز وجه:	نام واریز کننده وجه:
مبلغ واریز شده (به حروف): ریال	به عدد: ریال

هزینه اشتراک	شش ماهه	یک ساله
- اشتراک ... شماره با احتساب هزینه‌های پست به صورت عادی برای تهران وشهرستانها		
- اشتراک ... شماره با احتساب هزینه‌های پست سفارشی برای تهران		
- اشتراک ... شماره با احتساب هزینه‌های پست به صورت سفارشی برای شهرستان		

مشترکینی که ۵ نسخه و بالاتر مشترک شوند ۲۰ ٪ تخفیف داده می‌شود.